

Yùwani

andí Yèsù Krístò bhà Ídzi Màkürù

Yàrí bhükù ò ì nòtù ádròdrò dhu tí dhu

Ungbòta-Ɔwátá ò, Yùwani tí ka kátina ale ríí ibí nyú. Pbéttù, yàrí bhükù nandí tsí tí ka kàrè ní Zèbèdayò mà pbìndà tsibhále Sàlòmè màná t'ídhùnà, yà Yèsù bhà uvitatále tí íí. Pbíndà bhükù ò, kà ròte dóná ndítírò, ndàtì ndì «Yèsù ózè ábhàlì» tí (21.20-25). Kündí átò dhu níí Upfòta tó bhükù, 1 Yùwani, 2 Yùwani, ndírò 3 Yùwani tó bhàrwà.

Yùwani andí yàrí bhükù mbèmbè àrù kumì dóná imbò nà atò mà nzínzi ò àrùgyètdí kumì atò nà Yèsù ka kùgù dhu-dzidò. Kändí Yèsù Krístò bhà yàrí Ídzi Màkürù, ndíní ndì ndabhè tí pbàkrístò-afí ròtsi ɔbí ní. Kändí ndì Màkürù átò yà iri íí fíyó pbìrì ò rò Pbhàhúdí tò. Abádhí nzínzi ò ábhò ale nyú náa'u nzá dhu Yèsù ràrí Màsiyà. Yùw 20.31 ò, Yùwani ràtina, ndì randí dhu ndíní indrù náa'u tí dhu Yèsù ràrí Màsiyà, Kàgàwà t'ídhùnà, 'àdù íí ípírɔnga nà kòvò rò.

Pbíndà andítá ò, Yùwani ròte óyó dhu dó: «Pbhàhúdí» (2.18-20, ndírò 5.10-16), yà Yèsù nugyénà atdíðò ale, mà «a'uta.» màná. Pbhàhúdí ní Pbhàfàrisáyó mà Pbhàhúdí tó ngùkpà kámá màná (11.57). A'uta tó atdí òfò ríí 2.23-24 ò. Ábhò ale nyú náa'u Yèsù yà kà ràrà ònzìnà rò wíwì àlǎ ì í dhu-okú dò rò tí. Pbéttù, kà tò inga nafò ndíní ka kíí tí obhóná a'utatále tí dhu níí yà ndì ndùdhe dhu ífù ka kí atdíðò dhu (8.31).

Bhükù-nyitì ka kòhù tí dhu

- Yùwani rí Yèsù àtì Kàgàwà itè rí kpangba Ɔte tí dhu (1.1-18).
- Bàtizò nubhónà Yùwani rí Yèsù, Màsiyà rírá dhu òvò dhu (1.19-34).
- Yèsù rí wemberè tó pbíndà ábhàlì òvò dhu (1.35-51).
- Yèsù rí àrùbhù ize nítè, rítè ndì ràrí Kàgàwà t'ídhùnà nyú dhu (2.1-12.50).
- Yèsù rí kà ríku dóná rò dhu ùdhè pbíndà ábhàlì tò, ndàdù ndítò abádhí dó dhu (13.1-17.26).
- Yèsù òsò ka kí dhu mà kà ròvè mùsàlabhà dó dhu màná dhu (18.1-20.9).
- Yèsù ingbè ndì ɔve-bvù rò, ndàdù ndítè pbíndà ábhàlì tò dhu (20.10-21.25).

Kàgàwà t'Ídhùnà Yèsù núugèrè ndì ndòngò indrù tí dhu

(1Yù 1.1-3; 5.20)

1 Ɔpè tí kórò dhu rí ndòpè rò, Ɔte tí ka kátina ale níí inè. Ndi Ɔte tí ka kátina ale mà níí atdíkpà Kàgàwà màná. Ndirò ndì Ɔte níí

Kàgàwà. ²Ɔpè tí kóró dhu rĩ ndòpè rò, kíí Kàgàwà-tí'ò. ³Kàgàwà náanzì kóró dhu kòtù ǎ. Ndirò Kàgàwà náanzì nzá atdí dhu mà inzà ndì ndònzì kòtù ǎ rórò. ⁴Ndi Ɔte-nyutsì íí dhu níí ípírɔ́nga, ndi ípírɔ́nga ràdù íí awáwù indrù tò. ⁵Ndi awáwù nátdyi nga ínò ǎ rò, ínò náadù nzá ndi awáwù náko. ⁶Nírò ní ndi Kàgàwà nívi atdí ale níto ndì. Ndi ale-ɔvò níí Yùwanì. ⁷Kíra ndíní ndì ndadì tí ngàm̀bì tí ndi awáwù tò, ndíní kóró ale náadù tí ndi awáwù ná'ù kà rúnɔna ndi awáwù dǎ dhu-okú dò rò. ⁸Ndi Yùwanì nyú ndítírò níí nzí awáwù, pbétù kíra ndíní ndadì tí ngàm̀bì tí ndi awáwù tò.

⁹Ndi Ɔte níí obhóná awáwù nyú, yà kóró ale-nyínga náwù ràdù yà adzi ǎ ndì ndìrà àhù rò awáwù. ¹⁰Kíí inè yà adzi ǎ. Ndirò Kàgàwà náanzì yà adzi kòtù ǎ, pbétù yà adzi ǎ ale náadù nzá kùni. ¹¹Kíra àhù fíyó pbìrì ǎ ale nyú nzínzì ǎ, pbétù i ale náadù nzá kàko. ¹²Pbétù kóró ale, yà ka nakò 'àdù kà'ù tò, kǎdù ádrùngbǎnga tó ɔbi nábhù rùgèrè ì 'òngò Kàgàwà bhà inzo nyú tí. ¹³Abádhí nòngò Kàgàwà bhà inzo tí, ìnzí ní ale-ngbò tó ǎfò ǎ, ndirò ìnzí ní ìndrù-afí nózè ka dhu bhèyi ka kugù ì dhu-okú dò rò. Pbétù abádhí nòngò kà bhà inzo tí Kàgàwà ózè ka ríí ndi dhu bhèyi dhu-okú dò rò. ¹⁴Ɔte tí ka kátina ale núugèrè ndì, ndòngò indrù tí, ndàdù ìrà àdì àlè nzínzì ǎ, àlè tí ndì ndàlè ídzìnga mà, obhóna mànà ní rórò. Àlè kala kàbhà ádrùngbǎnga tó awáwù. Ndi awáwù ní, yà Àbanà Kàgàwà-fó ndi atdí tí arí íí kàbhà ingba náabà. ¹⁵Kà dǎ ndì ndí dhu àwè rò, bàtizò nubhóna Yùwanì náavò dhu àrì nyú tí, ndàti: « Yàrí ní ndi yà ma m̀nɔ ale, mati: <Dzidu dǎ rírà ale ràrì Ádrùngbǎle nyú, ròsè dùdunǎ. Kíí inè angyangyi inzà ka kàpè m̀gù rórò nídhuní.»

¹⁶Pbìndà ádrùngbǎ ídzìnga-okú dò rò, kǎso àlè, àlè ràbà ídzìnga, ídzìnga dǎ. ¹⁷Kàgàwà níibho pbìndà Úyátá àlè tò, Músà-otù ǎ. Pbétù kǎdù pbìndà ídzìnga mà, pbìndà obhóna mànà níbhò àlè tò Yèsù Krístò-otù ǎ. ¹⁸Atdí ale mà nàpè nzá Kàgàwà àlè akekpá màtí. Pbétù ka nábhù àlè r̀nì ní yà atdí tí aríí kà t'Ídhùnà. Ndi kà t'Ídhùnà ní ndì Àbanà tí arádì, ndirò ka ní Kàgàwà.

Bàtizò nubhóna Yùwanì náawe ndítírò dònà dhu

(Màt 3.1-12; Mrk 1.1-8; Luk 3.1-18; Yùw 5.33-36)

¹⁹Atdíku Yèrùsàlemà rò, Pbàyahúdí tó ádròdrò ale náavi pbàkùhání mà, pbàlání mànà ròwù dhu ìvu Bàtizò nubhóna Yùwanì-tsù ka ràrì àdhi. Ní, yàrí ní ndi Yùwanì adù àdunà dhu. ²⁰Inzá ndì ndàgò ndì rórò, kǎvò dhu kpangba ndàti: « Íma, ma ní nzí Krístò. » ²¹Ní, abádhí adù dhu ìvu tdítǎdǎ kà-tsù 'àti: « Olu, ìnyi ní àdhi? Nyi tí Èliyà? » Ní kǎdù dhu àdu, ndàti: « Ìnzí ní ma Èliyà. » Abádhí níivú dhu tdítǎdǎ: « Nyi tí Kàgàwà bhà nabì yà mà máròdɔna? » Yùwanì náadù dhu àdu: « Ìnzí ní ma Kàgàwà bhà Nabì. » ²²Ní abádhí adù dhu ìvu kà-tsù, 'àti: « Olu, nyi ní àdhi, ndíní

mă madù tí òwu nyi nyádùna fǎkà dhu òvò yà mă nivìnà ale tò? Ádhu nyi nyú nyi nyùnò nyi-tírò dùnú? » ²³Ní, Yùwanì adù yà Kàgàwà bhà nabì Isayà náandí dhu nádu abádhí tò, ndàti :

« Ima ní yà rùngù ò rò rúkù, tǔna ràmbe ndìrì dǒ ale :

« Nyùtò Ádrùngbǎle bhà otu^a. » ²⁴Kǒkò ka kivìnà ale ní

Pbàfàrisáyó. ²⁵Ní abádhí níwú dhu tdítǒ Yùwanì-tsǔ, 'àti :

« Olu, ìnzǐ ní nyi Krístò mà, ndirò Èliya mà, ndirò ìnzǐ ní

nyi yà mă marí òdona Kàgàwà bhà nabì mà rò, ádhu nyi

nyárí bàtizò núbhò ìndrù tò ní? »

²⁶Ní Yùwanì adù dhu àdu abádhí tò ndàti : « Ima, ma márí bàtizò núbhò ìndrù tò idha nǐ. Pbétù nzínzikù ò atdí ale rǐ ìnè. Ndi ale ní inzà nyí nyúni ale. ²⁷Kà rǐrà dzidu dǒ, pbétù ma màkǎ nzá mǎkò ma, munga kà-pfò rǐ kàyitò-mbí mà. »

²⁸Wò dhu náanzì ndì Bètàniya tí kátina pbanga ò, yà Yùwanì ongónà bàtizò núbho ìndrù tò òná rò, Yòrdanì tí kátina idha-akpà-adzèná rò.

Yèsù ní Kàgàwà bhà Tàmǎ-ngba dhu

²⁹Tsútsǎ nínganí, Yùwanì náala Yèsù tina ò rǐrà ró, ndàdù àtìna : « Kànǐ Kàgàwà bhà Tàmǎ-ngba, yà adzi ò ale tó nzérenga nú'ò rí. ³⁰Ka ní ndi yà ma muno dhu okúna dò rò, mati : « Dzidu dǒ rǐrà ale rǐrǐ Ádrùngbǎle nyú ròsè dùdunǎ, kí ìnè angyangyi, inzà ka kàpè mugu rórò nídhunǐ. » ³¹Ima nyú mà ma muni nzá ka. Pbétù, ma mírá bàtizò núbho ìndrù tò idha nǐ, ndíni Ísràyeli ò bhà nabhù tí rùni ka. »

³²Ní kǎdù dhu òvò tdítǒ, ndàti : « Ma mala Kàgàwà bhà Ìlǐlǎ-Alafí òrù-akpà ò rò rífo àmbò tó òfò ò, ndàdi kà-dǒ ró. ³³Ndirò ima nyú mà, ma muni nzá ka. Pbétù Kàgàwà, yà ima nivi mirà bàtizò núbho ìndrù tò idha nǐ, náati ima ní : « Nyi nyálana Ìlǐlǎ-Alafí rífo, ndàdù àdi dóna ale ní ndi Ìlǐlǎ-Alafí nǐ rí bàtizò núbho ìndrù tò ale. » ³⁴Nírò, ma mála wà ndi dhu, ndirò ma mí dhu òvò kpangba, àbadhi rǐrǐ ndi Kàgàwà t'ídhunà. »

Yèsù rǐ wemberè tó pbìndà ábhàlǐ núnzi dhu

(Màt 4.18-22 ; Mrk 1.16-20 ; Luk 5.1-11)

³⁵Tsútsǎ nínganí tdítǒ, bàtizò nubhónà Yùwanì mà ní'í yà inzì ì fǐnǎ òná ngari ò tí, pbìndà óyò ábhàlǐ màna. ³⁶Ní, Yèsù ndì ndàla ùda rúda ró rò, kǎti pbìndà ábhàlǐ ní : « Kòni Kàgàwà bhà Tàmǎ-ngba. » ³⁷Ní kǒkò óyò ábhàlǐ níri wò Yùwanì ùnò dhu, 'àdù 'ìvǎ, 'òwù Yèsù-owù ò. ³⁸Ní, àrà ndì ndàrà rórò, Yèsù náagéré ndì ndàndà olunga, ndàdù kǒkò ábhàlǐ nála owùna ò ríwu ró. Ní kǎdù dhu ìvu abádhí-tsǔ, ndàti : « Ádhu nyí nyónena? » Ní abádhí adù dhu ìvu Yèsù-tsǔ, 'àti : « Rabì, nyi nyaradí

^a 1.23 Ìsa 40.3

ingbɔrɔ? » Rabi-tì ní Màlimò. ³⁹Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò ndàti : « Nyiwũ, ndíní nyí nyala tí ka. » Ní abádhí adù òwu, 'adù kàradí ró nga àla. Abádhí adù òko atdíkpá kà mànà ndi nínnganí. Ndi dhu ní mbèmbè idrè adyifò-sisi adyídò nga tó ð dhu. ⁴⁰Kòkò Yùwanì rúnɔna dhu nìrìnà, 'adù òwu Yèsù-owù ð ale nzínzi ð atdí ale-ɔvò ní Àndèreyà. Ndi Àndèreyà ní Sìmònì Péterù t'ádònà. ⁴¹Ní Yèsù-tí rò ì ìvà ì rò, Àndèreyà náadù àrà angyi adònà Sìmònì rĩ i, ndàdù àtìnà kànì : « Mǎ màla *Màsiyà. » Màsiyà-tì ní *Krístò. ⁴²Kǎdù wò ndi adònà, Sìmònì, nùndà 'òwù nà Yèsù rĩ i. Ní ànyì abádhí òwù ùvò rò, Yèsù udí nyìkpóna ndàndà Sìmònì, ndàdù àtìnà nǐ : « Ìnyi, nyi ní Sìmònì, Yùwanì t'ídhùnà. Ní ròpè ndi kòmbí, ka kóngo nyanzi Kefà tí. » Kà-tì ní Péterù.

Yèsù rĩ Filipò mà Nàtànèlì mànà núnzi owùna nungu tí dhu

⁴³Tsútsǎ nínnganí, Yèsù azè ndàrà Gàlìlayà tó pbìrì ò. Ní ànyì ndi ndàrà rórò, kǎtù Filipò, ndàdù àtìnà nǐ : « Filipò, ìrà owùdu ð. » ⁴⁴Wò ndi Filipò ní Àndèreyà mà Péterù mànà mà tó pbanga, Bètèsàydà tí kátina ð ale. ⁴⁵Ní Filipò arà, ndàrà àhu Nàtànèlì-tí, nditsi àtìnà kànì : « Mǎ màla wà yà pbìndà Úyátá ð Músà avò dhu okúna dò rò, ndirò yà fíyó andítá ð Kàgàwà bhà pbànábí náavò dhu okúna dò rò ale^b. Ndi ale ní Yèsù, Nàzàretì tó kigò ð ale, Yòzefù t'ídhùnà. » ⁴⁶Ní, Nàtànèlì adù dhu ìvu Filipò-tsù, ndàti : « Ídzì dhu nyú t'ádù àhu àhù Nàzàretì rò dhéè? » Ní, Filipò adù àtìnà kà nǐ : « Írà pé ndíní nyi nyala tí ka. »

⁴⁷Ní, Yèsù itdègu Nàtànèlì àlǎ tina ð rírá ró, ní kǎdù dhu òvò kòkú dò rò, ndàti : « Kànì Pbàìsráyélí tó pbìrì ð ale nyú ní yà, ìmbǎ utrátá rĩ nyunatsi. » ⁴⁸Ní Nàtànèlì adù dhu ìvu Yèsù-tsù, ndàti : « Nyi nyùnì ma ìngbǎ dhu bhèyi? » Ní Yèsù adù dhu àdu kàtò, ndàti : « Ìnzá Filipò àpè nyanzi rórò, ma màlanà nyi mùtinì-kpa-tsinǎ nyi nyidè ró. » ⁴⁹Ní Nàtànèlì adù àtìnà Yèsù nǐ : « Mǎlimò, ìnyi ní Kàgàwà t'ídhùnà, ndirò nyi ní Pbàìsráyélí tó Ádrùngbǎ Kamà ! » ⁵⁰Yèsù adù dhu àdu kàtò, ndàti : « Nyi nyà'ù tí dhu, yà ma màti, ma rǎlanà nyi mùtinì-kpa-tsinǎ nyi nyidè ró dhu-okú dò rò? Pbétù, nyi nyí wò dhu dònǎ róse ádròdrò dhu nyú nálǎ ! » ⁵¹Yèsù adù àtìnà tdítdò : « Ma mí obhó dhu núnɔ fùkù. Nyí nyí òrù-akpà-tsù nálǎ ndi nàngbe, Kàgàwà bhà màlàyíká ràdù òwu ùpo rǔ ɔrù, 'adù ìfo obvò Ìndrù t'ídhùnà dǔ ró^c. »

Yèsù rĩ wemberè tó pbìndà wiwì núnzi dhu

2 ¹Ìbhu ráhu idhò ð, ka kanzi àdhìngbǎ ka kùndà nǐ mùhendù Kanà tí kátina pbanga ð, Gàlìlayà tó pbìrì ò. Yèsù tsánà, Màriyà, ní nǐ ìnè ndi mùhendù ð. ²Ndirò ka kadù Yèsù mà, pbìndà ábhàlǐ mànà núnzi átò rìwù

^b 1.45 Tòr 18.18; Ìsa 9.5   ^c 1.51 Ɔpt 28.12

© 1996 David C. Cook

*Pbàyàhúdí náarí 'ù'ò 'ílă
Kàgàwà-nyìkpó ǔ nǐ idha nùdhǔ
ka karí òyà andu (2.6)*

ndi m̀hèndù ò. ³Ní, yà òmv̀na ka kí òvayì níku r̀ò, Yèsù tsánà náati Yèsù nǐ: «Kàrí ale r̀òmv̀na òvayì r̀í'í mbă.» ⁴Ní Yèsù adù dhu àdu kàtò, ndàti: «Iyá, ádhu ndi nyi nyòzè m̀onzi? Inzá pbàkà kàsùmì nápè àkă.» ⁵Ní kà-tsánà adù àtìna kasutále nǐ: «Ònzi nyònzi kà r̀ávina nyònzi k̀óró dhu.» ⁶Ányìr̀ò, yà odu nǐ ka k̀òbh̀lò andu-abábá ní'í inè aza. I andu ní'í yà Pbàyàhúdí náarí 'ù'ò 'ílă Kàgàwà-nyìkpó ǔ nǐ idha nùdhǔ ka karí òyà andu. Ndirò, i andu ní'í mbèmbè atdí miyà lítrè mà r̀àdù òtsù atdí ò nǐ dhu bv̀tí andu. ⁷Ní Yèsù ati k̀òkò kasutále nǐ: «Nyùtdyò idha, nyí'rá k̀òr̀í andu nǐ

k̀óró.» Ní abádhí adù i andu níra idha nǐ r̀ulè liyá.

⁸Tdítdǔ, Yèsù adù àtìna abádhí nǐ: «Nyíttyo pé ka ake, nyòwù nà m̀hèndù tó ádr̀ungbàle r̀inè.» Ní abádhí adù òwu kà nà ndi ádr̀ungbàle r̀inè. ⁹Wò m̀hèndù tó ádr̀ungbàle níinè yà òvayì tí Yèsù ùgèrè r̀ongò idha, inzi ndàdù àdhà r̀ò màtí ka kiwù ndi òvayì nà dhu nuni. Pbétù yà ndi idha nùtdyòna kasutále kèlè ní i iwà ka nuni. Ní wò m̀hèndù tó ádr̀ungbàle náanzi akpatsi, ndàdù dhu ìvu tsùná, ndàti: ¹⁰«Ìgyò! K̀óró ale náarí atdí òvù òvayì nábhǔ k̀opè òmv̀ú r̀óná r̀ò angyi, kadù yà inzá òvù mbèyi-tsi níbhò olù, iwà indr̀ú òmv̀ù ì 'òr̀í r̀ór̀ò. Ní, nyi nyàdù tí atdí òvù òvayì nyú nódò r̀ìrà àhu k̀òmbíngà ò màtí?» ¹¹Wòr̀í ní ndi Yèsù anzi pbìndà wemberè tó wiwì. Kǎnzi ka Kanà tí kátina Gállilayà tó pbìr̀i ǔ atdí pbanga ò. Ndi dhu adù kàbhà ádr̀ungbànga tó awáwù nítè, kàbhà ábhàlǐ r̀àdù kà'ù.

¹²Wò dhu-dzidǔ, Yèsù mà náadù òwu Kàpèrnàwumù tí kátina pbanga ò atdíkpá, íyànà mà, adóna mà, ndirò pbìndà ábhàlǐ màna. Abádhí náadù òko ányì ngúfe idho kèlè tí.

Yèsù r̀í Kàgàwà bhà idzá r̀ò r̀í dhu ùdzí ale nódí dhu
(Màt 21.12-13; Mrk 11.15-17; Luk 19.45-46)

¹³Atdíku, *Pbàyàhúdí tó Pásika tó m̀hèndù-idhò ní'í iwà ndi ndindù ndi r̀ó. Ní Yèsù ivà ndi, ndàrà Yèr̀usalemà tó kigò ò. ¹⁴Ní ányì, kǎtsù Kàgàwà bhà idza, ndàdù ìkyi-akpá mà, tàma mà, àmbò màna nábhǔ r̀í kudzì ale mà nótù obvò òkò r̀ó. Ndirò ányì-dza kàtù ngùkpà ale ní'í f̀uràngà ǔ nga nábhǔ r̀í k̀uwu ale. ¹⁵Ní, Yèsù akyè imbi asé bhèyi, ndàdù

kòrí ale nòdì nǐ kóró, ndípfo Kàgàwà bhà idza rò, fìyó tàrà mà, ndirò fìyó ikýi-akpá màrà. Kǎdù yà fùrangà-ǎnga nábhu rǒ rúbhi kùwu ale tó fùrangà-ǎnga nùvo obvò, ndàdù abádhí tó mizà nátdi ràwà ì adzìya dǒ. 16 Ndirò, kǎdù àtìná àmbò nábhu rǒ rúbhi kudzì ale nǐ: « Nyìpfo kǒkò dhu irò rò. Ìnzì nyì nyádù Àbadu bhà idza nùgèrè ròngò dhu t'údzítá-idzà tí. » 17 Nírò ní ndi Yèsù bhà ábhàlì náadù yà Kàgàwà bhà Andítá ò ka kandí dhu nírè. Ndi andítá ràtina: « Pbhùkù idza ma mózè nǐ àzè náarí mǒbi àdzò bhèyi^d. » 18 Ní Pbhàhúdí tó ádròdrò ale náadù dhu ìvu Yèsù-tsù, 'àti: « Íngbàgà wìwì nyì nyávina fákà wò nyì nyònzì dhu-okú dò rò? » 19 Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàti: « Nyùgolo pé wòrí Kàgàwà bhà idza, ní ma mí kòsì rìdè ìbhu idho ð. » 20 Ní, kòrí Pbhàhúdí tó ádròdrò ale náadù àtìná Yèsù nǐ: « Hòkò! Wòrí idza ka kasì ràrà àhu ìfo kumì dóná azà nà atò nyú tí, ní nyì tí àdù kòsì òsì ìbhu idho ð? » 21 Pbhétù, Yèsù ìpbé ndàmbe àtìná dǒ idza tí dhu nǐ ngbòna nyú ndì ndítírò. 22 Ní, yà ndì ndòvè, kòtdù ndì dhu-dzidǒ, Yèsù nítdègu ndìngbè ìbhu ò rò, nírò ní ndi kàbhà ábhàlì náadù yà kùvo dhu nírè. Ní abádhí adù yà Kàgàwà bhà Andítá mà, Yèsù ùvo fìyó òte màrà dhu ná'ù.

Yèsù arí ale-afí ò dhu núnì kóró dhu

23 *Pbhàhúdí tó Pásika tó mùhendù nítdègu Yèsù òtù Yèrùsalemà tó kigò ò, ní ábhò ale nyú náa'u ka yà kà ràrà ònzìnà rǒ wìwì-okú dò rò. 24 Pbhétù, Yèsù nyú ndítírò náa'u nzá iwà abádhí ná'ù ndi dhu, kùni abádhí kóró nídhùnì. 25 Ndirò, kàránà mbá ìì rǒ ngàm̀b̀i-atdyú nà ìndrù bhà dhu-okú dò rò, iwà ndì ndùnì ndi ale-afí ò dhu kóró angyangyi nídhunì.

Nìkòdemù mà rǒte Yèsù nà dhu

(Màt 18.3; Yùw 1.12-13; 2Kò 5.17; Zèk 36.26)

3 1 Nìkòdemù tí kátina atdí ale níì Pbhàfàrisáyó nzínzì ð. Ndi ale níì Pbhàhúdí tó atdí ádrùngbàle. 2 Ní atdíku, kìvà ndì ndìrà àhu kùbhingánà Yèsù-tí'ò, ndàdù àtìná kànì: « Màlimò, mà múni wà dhu nyì rǎrì Kàgàwà ìvì rìrà dhu ùdhe fákà ale. Obhó tí, atdí ale mà rǐ nzì àdù kǒkò nyì nyarònzina wìwì-tidò nónzì ìmbà Kàgàwà ìì atdíkpá ndì nà rò. » 3 Ní Yèsù adù àtìná kànì: « Ma mí obhó dhu núnò indù. Atdí ale mà rǐ nzì àdù òtsù òrù-akpà ð Ádrùngbà kamà Kàgàwà bhà idzi ò inzà ka kùgù ndì òwútána tó uguta nǐ rórò^e. » 4 Ní, Nìkòdemù adù dhu ìvu Yèsù-tsù, ndàti: « Fwà óngò mùlà tí ale nùgù ka kádù ìngbà dhu bhèyi tǎtǎdǒ? Ndi ale tí àdù ndàdu tǎtǎdǒ fyanà-fitsù ò, kadù ndùgù òvo rí kìsè uguta nǐ? » 5 Ní Yèsù adù dhu àdu Nìkòdemù tò, ndàti: « Ma mí obhó dhu núnò indù: ìnzì ndi ale náapé ndàbhù kùgù ndì idha mà ìlìlǎ-Alafí màrà-otù

^d 2.17 Zàb 69.10   ^e 3.3 Kà-tì ní, Kàgàwà rǐ ìndrù ùgu afina ònà rò dhu.

ǝ, ní ndi ale rǝ nǝ àdè òtsù òrè-akpà ǝ Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ǝ. ⁶ Ìndrǝ òdhi arí ngbǝna ònǎ rò ní ìndrǝ. Ndirò ìndrǝ òdhi arí afina ònǎ rò ní Kàgàwà bhà Ìlǎ-Alafí. ⁷ Ní, dhu àkǎ nzá idhò rùkò nyi yà ma mátina dhu rǎkǎ kugù nyí ɔwútána tó uguta nǝ dhu-okú dò rò. ⁸ Awe náarópili, ndàmbe àrà dǝ afina òzè i, nyadè àmbe túna níri dǝ. Pbéù, nyi nyí nǝ àdè àdhà rò màtí ka rǝrà dhu, ndirò àdhà màtí kà rǝrà dhu núni. Ní ndi dhu rǝ ìndi dhu bhèyi tí, Kàgàwà bhà Ìlǎ-Alafí-otù ǝ ndi núgù ale tò. » ⁹ Ní, Nìkòdemù adè dhu ìvu Yèsù-tsù, ndàti : « Wòri dhu rádù ndònzì ìngbà dhu bhèyi ? » ¹⁰ Ní Yèsù adè dhu àdu kà tò, ndàti : « Ìnyi ní atdíǝ ndi núni Pbàìsràyélí tó pbìri ǝ màlimò nyú, ní nyi nyúni tí ìnzá wò dhu ? » ¹¹ Ma mí obhó dhu nɔnɔ ìndè. Mǎ marúnɔna dhu ní ùnǝ mǎ múni dhu. Ndirò mǎ maróko fíndá ngàmbi tí dhu ní nyìkpóka nǝ mǎ mála dhu, pbéù nyí nyáí nǝ àdè mǎ múnɔna dhu ná'ù. ¹² Yà ìnzí nyí nyáí fùkù ma múnɔna yà adzi dǝ arí 'ònzì dhu ná'u rò, ní nyí nyádè fùkù ma múnɔna òrè-akpà ǝ arí 'ònzì dhu ná'ù ìngbà dhu bhèyi ? ¹³ Atdí ale mà núpò nzá ányì. Pbéù ányì úpò ní Ìndrǝ t'ídhùnà kèlè, yà ányì rò ifo ale. ¹⁴ Ní àdhàdhì Músà níidì osu-wòyǝ itsu dǝ rò ɔrú rùngù ǝ dhu bhèyi, dhu-àkǎ kidì Ìndrǝ t'ídhùnà ɔrú, ¹⁵ ndíní ka nà'ù ìngbà tí ìli ndi ale mà náadùya tí dhòdhódhóngà tó ípìrɔngà nábà. ¹⁶ Obhó tí, Kàgàwà náazè yà adzi ǝ ale atdíǝ. Ní kǝbho yà atdí tí arí Ìdhùnà yà adzi ǝ, ndíní ka nà'ù ìngbà tí ìli ndi ale mà náadùya tí nǝ àwí, pbéù ndi ale adùya tí dhòdhódhóngà tó ípìrɔngà nábà. ¹⁷ Obhó tí, Kàgàwà nívi nzá Ìdhùnà rǝrà yà adzi ǝ ale-ànyǎ nítdì, pbéù kǝvi ka rǝrà ndíní yà adzi ǝ ale núgù tí otùna ǝ. ¹⁸ Ndì ale náapé kà'u, ní ndi ale dǝ Kàgàwà adùya nǝ anya ɔtdì. Pbéù, ìnzá ka ná'ù ale dǝ kǝtdì wà anya angyangyi, ìnzá kǝ'ù Ìdhùnà dhu-okú dò rò. ¹⁹ Yàrí ní ndi Kàgàwà nítdìya anya ìndrǝ dǝ okúna dò rò dhu. Awáwù níra àhu yà adzi ǝ, pbéù ìndrǝ náadè ìnd ǝ ì óko dhu nózè atdíǝ, ròsè ndi awáwù dònǎ, nzére dhu ònzì ì arí dhu-okú dò rò. ²⁰ Obhó tí, nzérena ònzì arí ale náarí awáwù òndrò òndrò tí, ìnzí ndàdè ndòzè ndàhu awáwù ò, akye ndi ndaróznina nzére dhu náadèna àrà ndàla rǝ kpangba nǝ. ²¹ Pbéù, obhó dhu ònzì arí ale náarí ndòzè ndùbhi awáwù ǝ, ndíní ndi ndaróznina dhu náala tí ndi Kàgàwà ózè dhu bhèyi ndi ndaróznina dhu tí. »

Yèsù ní Ádrùngbǎle ròsè Yùwanì dònǎ

(Yùw 1.19-24)

²² Wò dhu-dzidǝ, Yèsù mà pbìndà ábhàlǝ mànà náawù Yùdeyà tó pbìri ò. Ní ányì, abádhí náakò ngúfe idhò tí, 'àdè òwu bàtizò núbho rǝ ìndrǝ tò. ²³ Yùwanì náarànà bàtizò núbho rǝ átò ìndrǝ tò Sàlimù tí kátina pbanga

^f 3.5 Zèk 36.25-27; Yùw 7.37-39   ^g 3.14 ɔzt 21.9

tí arí ngátsi pbanga, Àyìnónì tí kátina ǵ. Obhó tí, ndi pbanga ǵ idha níí abho nyú. Ní ìndrú nóowúnà ìwu rǵ Yùwanì ríí i, kà ràdù bàtizò núbho fíyò. ²⁴Wò ndi kàsúmì ǵ, Yùwanì níí inzá ka kàpè òsóna imbi ò ró.

²⁵Nírò ní ndi Yùwanì bhà ábhàlì mà atdí Mùyàhudì màná náakò 'àmbe 'àgò dǵ ìndrú rí ndù'ò ndilá Kàgàwà-nyìkpó ǵ tí dhu dǵ. ²⁶Ní, i ábhàlì níiwú Yùwanì-tí'ò, 'àdù àtìná kànì: « Màmìò, yà Yòròdanì tó idha-akpà-adzè nyí nyí màná atdíkpá ale, yà nyí nyú tírò nyí nyóvò dhu dóná fàkà ale, ní ríí bàtizò ùbhò ndì ndí ìndrú tò ró. Ndirò kóró ale rǵwu òwu rǵ kà-tí'ò. » ²⁷Ní Yùwanì adù dhu àdu abádhí tò, ndàti: « Ìndrú ràdù àbàná dhu ní òrù-akpà ò rò ka kibhò fíndà dhu kèlè. ²⁸Nyí nyú nyí-tírò, nyí ní yà ma múnò dhu tó ngàmbì. Ma máti ima ràrì nǵ Krístò, pbétù ma ràrì Kàgàwà ívi angyinǵ rǵ kà tò ale. ²⁹Àdhìngbǵ-òwútá nà ríí ale ní ndi ìndi àdhìngbǵ bhà ale. Pbétù ndi kà bhà ale t'òdhìná, yà kà-tí idè ndámbe kà rǵnóna dhu ìrì dǵ, nídhè ràdù ndìka atdí dǵ kà-tù ìrì ndi ndí rò. Ndi dhu bhèyi ní ndi, ma mǵ dhèdhe nà, ndirò ndi dhèdhe náká wà atdí dǵ nyú kòmbí. ³⁰Ní dhu àká wà Yèsù-òvò ràmbe ndòtò dǵ, òvòdu ràdù àmbe àwí dǵ. »

Yùwanì rí Yèsù àti òrù-akpà ò rò írà ale tí dhu

³¹Wò dhu-dzidǵ, Yùwanì náadù dhu-òvò tdít dǵ, ndàti: « Òrù-akpà ò rò írà ale ní ndi ríí kóró ale dǵ. Pbétù, yà adzi ǵ ka kùgù ale ní yà adzi ǵ ale kèlè, ndirò kà ràdù òte yà adzi ǵ dhu dǵ tí. Òrù-akpà ò rò írà ale ríí kóró ale dǵ. ³²Kàrúnóna dhu ní nyìkpóna nyú nǵ ndi ndála dhu, ndirò ní bǵna nyú nǵ ndi ndírì dhu. Pbétù, ìndrú arí nǵ àdù kà rǵnóna dhu ná'ù. ³³Kà rǵnóna dhu nà'ù ale návi dhu kpangba Kàgàwà ràrì obhó dhu ùnò arí ale. ³⁴Obhó tí, Kàgàwà ívi ale náarí Kàgàwà bhà òte núnò, atdí dǵ kírǵ ndi pbìndà Ìlìlǵ-Alafí nǵ dhu-okú dò rò. ³⁵Kàgàwà ózè Idhùnà atdí dǵ. Ní ndi dhu-okú dò rò, kǵdù kóró dhu tó ádrùngbǵnga nábhu kà-fí. ³⁶Kàgàwà t'ídhùnà nà'ù ale, ní ràdù dhòdhódhóngà tó ípìrǵnga nábà. Pbétù, ndi nùvò ìnzí ndirò kà t'ídhùnà-tsù dhu ale, náabáya nǵ dhòdhódhóngà tó ípìrǵnga, pbétù Kàgàwà bhà nàwí rǵngo àdi dhòdhódhóngànà ndi ale dǵ. »

Yèsù mà rǵte Sàmàriyà tó pbìrì ǵ atdí tsìbhále nà dhu

(Ìsa 55.1; Yùw 7.37-39; Kas 8.25)

4 ¹Wò ndi kàsúmì ǵ, Yùdeyà tó pbìrì ǵ Pbàfàrisáyó níri ìndrú rǵnóna Yèsù dǵ dhu. Abádhí ambénà àtìná dǵ, Yèsù ràrì àrà ibí ale nyú nùgèrè rǵ rǵngò pbìndà ábhàlì tí, ndàdù àrà bàtizò núbho rǵ ábhò ale nyú tò, ròsè yà Yùwanì arí kǵnzi tí dhu dóná. ²Pbétù, Yèsù nyú ndítírò náaranà nǵ bàtizò núbho rǵ ìndrú tò, kùbho rǵ owúnà ní kàbhà ábhàlì. ³Ní, Yèsù adù ndìvǵ Yùdeyà tó pbìrì ò rò, ndàdu ndi Gàlìlayà tó pbìrì ò.

4Ní ànyì ndì ndàrà rò, káká ndùdà Sàmàriyà tó pbìrì òna nă. 5Ní kàrà àhu Sàmàriyà tó pbìrì ǒ atdí pbanga, Sìkarì tí kátina ò. Ndi pbanga ní'ì kyèròkyèrò yà idhùnà Yòzefù tó Yàkòbhò náabhù adzi tí. 6Ndirò, Yàkòbhò bhà dzìwò ní'ì ànyìrò. Ní, Yèsù itsi àdi wòrì dzìwò-bidò atdí dǒ ndì ndìngyè ndì abhi nǐ dhu-okú dǒ rò. Ndi dhu ní'ì mbèmbè azà adyifò-sisì adyìbhengá nga tó ǒ dhu. 7Ní, Sàmàriyà tó pbìrì ǒ atdí tsìbhále nfira idha nítidyò. Ní Yèsù adù àtìna kà nǐ: «Íbho pé idha mòmuvè.» 8Wò ndi kàsùmì ǒ, Yèsù bhà ábhàlì náadù ì'ì kigò ò ì òwù ònyè núdzi ndínì ì ònyè tí ró. 9Ní, wò Sàmàriyà tó pbìrì ǒ tsìbhále náadù dhu àdu Yèsù tò, ndàti: «Hòkò! Íngbà dhu bhèyi dhu, ìnyi Mùyàhudì tí rò, nyi nyí idha nónzi fudú ndínì nyi nyòmuvé tí, àzèmbè ima nongó ì'ì Mùsàmàriyà-àyi?» Obhó tí, ìrita ní'ì ìmbà Pbàyàhúdì mà nzínzi ǒ Sàmàriyà ǒ bhà màna. 10Ní, Yèsù adù dhu àdu kàtò ndàti: «Nyi nyí'ina gukyè Kàgàwà arábhùna ìndrù tó dhu núni ale tí, nyadù yà funú rí idha nónzi ndòmuvè ale rari àdhi dhu núni, ní nyi nyàmbènà ndi idha nónzi kà-fó, kà ràdù ipìrònga àbhù rí ìndrù tó idha nábhù indù.» 11Ní wò tsìbhále adù dhu ìvu Yèsù-tsù, ndàti: «Ádrùngbálé, idha itdyò nyi nyádù nǐ ngemekù mà rí'ì mbà funú, ndirò yàrí dzìwò rí'ì ádzì nyú. Ní nyi nyí wò ndi ipìrònga àbhù rí idha nába àdhà? 12Abhukà Yàkòbhò ní ndi yàrí dzìwò nùbhà fàkà. Ka nyú ndítírò, kàbhà inzo mà, kà bhà mùtungà màna, núumvú kà ǒ idha átò. Ní ìnyi, nyi tí ndi adrùngbàle ròsè ndi abhukà Yàkòbhò dònǎ?» 13Ní Yèsù adù dhu àdu kàtò, ndàti: «Íngbàtí fli ndi ale mà yàrí dzìwò ǒ idha nòmuvè, nóhò idha-atdyú ràdù òho tdítǒ. 14Pbétù, yà ima nyú ma mábhùna idha nómuvè rí ale, nóhò idha-atdyú rí nzì adù tdítǒ akekpá màtí. Obhó tí, ma mábhùna ndi ale tó idha ràdù òngo dhòdhòdhònga tó ipìrònga nábhù rí ìndrù tó idha ròngo ìtu òna rò idha-dòti tí.» 15Ní wò tsìbhále adù àtìna Yèsù nǐ: «Ádrùngbálé, íbhò wòrì idha idù, ìnzì idha-atdyú nóongó tí mohò, ndirò ìnzì ma mongó tí ìrà idha nítidyò ìrò tdítǒ.» 16Ní Yèsù adù àtìna kà nǐ: «Árà nyanzi pbùkù kpatsìbhále, nyádù iwu màna ìrò.» 17Ní wò tsìbhále adù dhu àdu Yèsù tò, ndàti: «Ìmbà ma mǐ'ì kpatsìbhále nà.» Ní Yèsù adù àtìna kà nǐ: «Nyi nyàdu dhu mbèyi nyú nyati, ìmbà nyi rari'ì kpatsìbhále nà. 18Obhó tí, nyi nyúmbà nyi ìmbò kpabhále nyú tò. Ní, yà kòmbì nyí nyí'ì nà kpatsìbhále ní nzì pbùkù ale. Ní, wò nyi nyànò dhu ní obhó dhu nyú.» 19Ní, wò tsìbhále adù dhu àdu Yèsù tò, ndàti: «Ádrùngbálé, iwà ma mùni dhu nyi rari Kàgàwà bhà nabì nyú. 20Abhúka nóongónà Kàgàwà núle yàrí pbìrì dǒ rò, pbétù nyí Pbàyàhúdì-tírò, nyí nyaràdù àtìna, Yèrùsalemà tó kigò rari ndi Kàgàwà núle ka kádù òwu òna rò kigò.» 21Ní, Yèsù adù àtìna kà nǐ: «Yàrí tsìbhálé, á'u yà ma múncna indù dhu. Atdí kàsùmì ní'ìya ìnè, yà ìnzì nyí nyuléya àlè t'Ábanà Kàgàwà yàrí pbìrì dǒ rò màtí, ndirò Yèrùsalemà tó kigò ǒ rò màtí òná. 22Nyí, Sàmàriyà tó pbìrì ǒ bhà tírò, nyí nyàrí Kàgàwà núlè ìnzà nyi nyúni mbèyi

rórò. Pbétù má, Pbàyàhúdì tírò, má mári kùlě iwà má múni mběyi nyú rórò. Obhó tí, Kàgàwà rìbhona ìndrú tò ògù ráhù Pbàyàhúdì nzínzi-bvű rò^h. ²³Pbétù, kàsùmì nìndù wà ndì, ndirò ndi kàsùmì náká wà. Wò ndi kàsùmì ní, yà Kàgàwà-nyìkpó nòfò dhu bhěyi arí Kàgàwà ùlě ale rí 'òpè 'ùlě ka afíya ò, ndirò obhóna nyú dǎ òná kàsùmì. Obhó tí, àlě t'Ábanà Kàgàwà arónena ní ndi dhu bhěyi rí ndùlě ale-tidò. ²⁴Kàgàwà ní Alafí. Ní dhu àkà kùlě rí ale rùlě ka afíya ò, ndirò obhóna nyú dǎ. » ²⁵Ní wò tsibhále adù àtìna Yèsù ní: « Ma m̀ni wà dhu M̀siyà, Krístò tí kátina ale riraya irà. Ní, kà rìrà nínganí, k̀weya kóró dhu f̀kà. » ²⁶Ní Yèsù adù dhu àdu kàtò, ndàti: « Ima ní ndi Krístò, yà inyi nà ma móte. » ²⁷Wò ndi kàsùmì ò ní ndi, Yèsù bhà ábhàlì náadù 'ùtò ányìrò. Ní idhò núukò abádhí atdí, ì àla Yèsù mà r̀te atdí tsibhále nà dhu-okú dò rò. Pbétù, atdí ale mà abádhí nzínzi ò náadù nzà ndòm̀vù ndivù dhu Yèsù-tsù, r̀rì àdhu Yèsù r̀rì atdyúna nà, ndirò r̀rì àdhu abádhí r̀te d̀nà wòrì tsibhále mànà. ²⁸Nírò ní ndi wò tsibhále núubhà f̀nà idha-andù urò, ndàdù òngo ndàrà kigò ò. Kàdù àtìna ányì ndi ndòtù ale ní: ²⁹« Nyiwù nyàndà pé yà kóró ma marónzina dhu nàwe idù ale! Ngàtsi ní, pbà ìnzì Krístò ndi. » ³⁰Ní kòrì ale náadù 'ìvà, 'òwù Yèsù r̀rì i. ³¹Wò ndi kàsùmì ò, pbìndà ábhàlì núutù Yèsù 'àti: « M̀limò, ónyu dhu ake. » ³²Ní, Yèsù adù dhu àdu abádhí tò ndàti: « Ma m̀fì inè ma m̀onyuna ònyù nà. Ndi ònyù ní ìnzà nyì nyùnì ònyù. » ³³Ní i ábhàlì náadù 'òpè 'òngù dhu tsùya nzínziya ò 'àmbe àtìna dǎ: « Atdí ale mà ǹrà tí irà ònyù nà kàtò? » ³⁴Ní Yèsù adù àtìna abádhí ní: « Pbàkà ònyù ní m̀onzi yà ma nívi ale-afí òzè dhu, madù yà k̀bhò ndíni ma m̀onzi tí kasu nónzi mítò. ³⁵Tí obhó nyì ndi nyì nyarí àtina: « Ìnga ò r̀'ò ònyù nógu ka kí òná àbì nùbhà ndi ìfò àbì tí. » Pbétù ima, ma mátina nyì ní, nyì r̀ngbe pé d̀ku nyàndà inga. Ònyù nò'ò wà inga ò, ndirò kàkà wà oguta nà! ³⁶Ònyù-tsù nùndu inga ò rò ale náarí pbìndà mùkimbà nábà. Ndirò k̀rì ònyù-tsù nùndù dhòdhòdhóna tó ìpìr̀nga tò. Ndi dhu bhěyi ní ndi, yà ònyù-tsè nazò inga ò ale mà, kà-tsù nùndu adù inga ò rò ale mànà-idhè r̀dù ndika atdíkpá. ³⁷Obhó tí, yàrí mbólì nùnò dhu ní obhó dhu nyú: « Atdí ale náarí ònyù-tsè nòzò inga ò, ngàtsi ale r̀dù ndi ònyù nógu inga ò rò. » ³⁸Ní ima, ma móvi nyì nyòwù ònyù ògù ìnzà nyì nyazò dhu òná inga ò. Ngùkpà ale náanzì ndi kasu kà ò angyinà rò, nyàdù ìdzìnga nábà abádhí tó kasu-nyu-tsì. »

³⁹Ní, wòrì kigò ò aróko Sàmàriyà ò ábhò ale nyú náa'u Yèsù, wòrì tsibhále náwenà f̀yò dhu-okú dǎ rò. Kàti: « K̀we ma m̀onzi dhu kórò idù. » ⁴⁰Ní, Sàmàriyà ò ale níitdègu ìwu ùvò Yèsù-tí'ò, ní abádhí adù kònzì ndíni adì tí ì mànà f̀r̀abvű. Ní Yèsù mà náadù òko abádhí mànà óyò idhò tí. ⁴¹Ní, ábhò ngùkpà ale nyú náadù Yèsù ná'ù, yà kà r̀ǹona

^h 4.22 Ìsa 2.3

ndi nyú tírò ɔte-okú dò rò. ⁴²Abádhí owúnà àtìnà rǒ wò tsìbhále ní: «Mă mà'ù Yèsù, ìnzí ní nyi nyùnò dhu-okú dò rò tí, pbétù mă mà'ù ka yà bǐka nyú ní mă mìrì kà rúnɔna dhu dhu-okú dò rò. Ndirò, mă màni wà dhu ka nyú rǎrǐ ndi yà adzi ǒ ale tó Ǔgùba.»

Yèsù rǐ Gàlìlayà tó pbìrì ǒ atdí ádrùngbǎle bhà ìngba nígù dhu

(Màt 8.5-13; Luk 7.1-10)

⁴³Ǔyǒ idhɔ ndi ndònzì Sàmàriyà dhu-dzidǒ, Yèsù ivà ndi ndàrà Gàlìlayà. ⁴⁴Obhó tí, ka ní'ì iwà áti ndi nyú tírò, ìnzí ka rarí nabì nífù pbìndà pbìrì nyú ǒ. ⁴⁵Pbétù, Gàlìlayà tó pbìrì ò Yèsù àrà àhù rò, ányì bhà náakò ka mbèyi nyú, iwà ì awù átò Yèrùsalemà, *Pásika tó m̀hèndù-idhò ǒ, 'àdè kà rǎnzina kóró dhu àla nídhunǐ.

⁴⁶Nírò ní ndi Yèsù adù àrà tdítǒ Kanà tí kátina atdí pbanga ò, Gàlìlayà tó pbìrì ò. Ndi pbanga ní ndi kùgèrè idha róngò òwàyì tí ònà. Gàlìlayà, Kàpèrnàwumù tí kátina pbanga ǒ, àlità bhà kasu tó atdí ádrùngbǎle ní'ì ìnè. Ndi ale t'ídhùnà ní'ì andi nà. ⁴⁷Ní, Yèsù ìrà Yùdeyà rò ndìrà àhù Gàlìlayà dhu ndi ndìrì rò, wò ádrùngbǎle náará Yèsù-tí'ò. Kǎdè ndìtsò Yèsù rǒ ndí'ì awù tí, ndàrà idhùnà nígu Kàpèrnàwumù. Ndi kà t'ídhùnà ní'ì afina rǒ ka kóɔna ró. ⁴⁸Ní Yèsù adù àtìnà kànǐ: «Nyǐ nyí nzǐ dhu à'u, ìnzá nyǐ nyàla wiwì mà, ìnzá apèna 'ònzì angyi ìndrù nzínzì ǒ dhu mànà dhu rò!» ⁴⁹Ní wò ádrùngbǎle adù àtìnà Yèsù ní: «Ádrùngbǎlé, ìrà nyawù pbàkà ìnzá pbàkà ìngba-afí nǎpè ìtdè rórò.» ⁵⁰Ní Yèsù adù àtìnà kà ní: «Árà ìbha! Ìnè idhùnù rǐ'ì nyìkpóna nà.» Ní wò ádrùngbǎle náa'u Yèsù ùnò fìndà dhu, ndàdè ndìvà, ndàrà. ⁵¹Ní ìbha ndi ndóngo rórò, abádhí núusò ì otu ǒ pbìndà kasutále mànà, ì ale ràdè àtìnà iwà kà t'ídhùnà rògù. ⁵²Ní wò ale adù dhu ìvu abádhí-tsù, ndàti: «Kǒgùnà ìfe adyifò-sisì ǒ?» Ní, abádhí adù dhu àdu kàtò 'àti: «Kǒgùnà ìnzì, àrùbhè adyifò-sisì adyìbhengá nga tó ǒ.» ⁵³Ní wò ngbàngba t'ábanà adù dhu òsù ányìrò rò tí, wò ndi kàsùmì ǒ tí Yèsù rátinà ndi ní: iwà pbìndà ìngba rògù. Ní àbadhi mà, kóró pbìndà idzá-bhà mànà náadè Yèsù ná'ù atdíǒ. ⁵⁴Wò dhu bhèyi ní ndi, Yèsù anzi ɔyɔ rí kisé pbìndà wiwì, Yùdeyà rò ndi ndìrà àhù Gàlìlayà rò.

Yèsù rǐ ngbòna úve atdí ale nígù dhu

5 ¹Wò dhu-dzidǒ, yà Pbàyàhúdì rǐ fìyò sòmà tó atdí m̀hèndù nónzi ònà kàsùmì ǒ, Yèsù ivà ndi ndàrà Yèrùsalemà tó kigò ò. ²Ndi kigò ò ka kótsù ònà atdí tsàtsù-ɔvò ní'ì «Tàmà tó Tsàtsù.» Ní, ùye ka kúyè idha ní'ì ndi tsàtsù tí. Pbàyàhúdì t'ávàna ǒ, ndi idha-ɔvò ní'ì Bètèsàyidà. Ndirò, kǐgì rǒ ka kasì imbò *mbàràzà. ³Ní, dhèdhèrò andi-tidò nà ale nóongónà

ⁱ 4.44 Màt 13.57

òyì ì mbàràzà tsìnǎ. Ƒ ale ní Ƒ ndùmùndúmú mà, òtsòtsù ale mà, ndirò ngbǒya éve ale màná. [4Ní, abádí ongónà òyì ányìrǒ, 'ámbe Kàgàwà bhà màlàyìkà rí ndi idha-ǵnga nángbǒ dhu òdò dǒ. Obhó tí, atdí kàsùmì ǒ, Kàgàwà bhà màlàyìkà nóongónà ifo òrù-akpà ò rò, ndòtsù ndi idha ò, ndàdù ònángà àngbo. Ní, wemberè tí òtsù ndi idha ò ale nóongónà àdù ògù dòtsí p̀b̀ìndà andi ǒ r̀.] 5Ní, ányìrǒ Ƒ atdí ale ní Ƒ iwà andi alú ndi r̀ atò árà àhù ìbhù kumì d̀nà àrù nà atò tí ale. 6Ní, wò ale ndi ndàla àyàyi r̀, ndàdù dhu ùni iwà ka r̀nzì ábhǒ idhò nyú andi nà r̀, Yèsù ivú dhu kà-tsù, ndàti : «Nyi nyòzè tí iwà nyògù?» 7Ní wò ale adù dhu àdu Yèsù t̀ ndàti : «Ádr̀ngb̀álé, idha-ǵnga màlàyìkà àngbǒ r̀, ma marí mbá àdù Ƒ mitdu r̀, ndàfǒ ma ndi idha ò ale nà. Ndirò, yà ma mí momvù ndíni ma mofò tí idha ò r̀, ngàtsi ale kèlè náaràdù òfo angyi r̀dú ndi idha ò.» 8Ní Yèsù adù àtìnà wò ale ní : «Ívà nyi, nyitdù indú ara, nyadù àrà.» 9Ní ányìrǒ r̀ tí, wò ale náagù, ndàdù p̀b̀ìndà ara nítdù ndàrà nà.

Wò dhu r̀ nd̀nzi ònà idhò ní Ƒ *sàbatù-idhò. 10Ní P̀b̀àyàhùdí t̀ ádr̀dr̀ ale náadù àtìnà wò ògògù ale ní : «Indo r̀ Ƒ ní sàbatù-idhò ! Ní dhu àkà nzá nyanò p̀b̀èkù ara nyambe ùbhi dǒ nà.» 11Ní, wò ale adù dhu àdu abádí t̀ ndàti : «Íma nìgù ale ní ndi àti ima ní, ma r̀itdu p̀b̀àkà ara, madù àrà nà.» 12Ní k̀k̀k̀ P̀b̀àyàhùdí t̀ ádr̀dr̀ ale adù dhu ivu kà-tsù 'àti : «Ádhi p̀b̀á ale ndi nyi ní àti, nyi r̀itdu p̀b̀èkù ara, nyadù àrà nà?» 13P̀b̀étù, wò ka k̀gù ale náadù nzá àdhi mà ùnòndà ndi dhu dhu núni. Obhó tí, wò ndi kàsùmì ǒ, Yèsù adù Ƒ iwà ndi ndàwìlì ndi, ndàrà ányìrǒ Ƒ ihé-yà ǹzìzi ǒ r̀ r̀. 14Wò dhu-dzidǒ, Yèsù adù àrà wò ale nótu Kàgàwà bhà idzá, ndàdù àtìnà kà ní : «K̀nì nyi nyògù wà. Ní àpè nyònzì nzérenga tdítǒ, akýe nzére dhu nyú ròsè wòrì d̀nà náarana nyabà tdítǒ ní.» 15Ní wò ale náadù àrà, ndìtsi àtìnà P̀b̀àyàhùdí t̀ ádr̀dr̀ ale ní, Yèsù r̀arí ndi ndi nìgùná. 16Ndi dhu-okú d̀ r̀ ní ndi, i ádr̀dr̀ ale náadù 'òpè 'ònè Yèsù, ndíni ì abhù tí kohò, sàbatù-idhò ǒ kà r̀rà indr̀ ìgù r̀ nídhunì. 17P̀b̀étù, Yèsù adù àtìnà abádí ní : «Àbadu Kàgàwà r̀ Ƒ inè k̀mbí màtí ndi ndí kasu ònzi r̀, ní ima mà átò, ma mí Ƒ kasu ònzi ma mí r̀.» 18Ndi dhu-okú d̀ r̀ ní ndi, P̀b̀àyàhùdí t̀ ádr̀dr̀ ale náadù 'òpè 'ònè Yèsù tdítǒ atdyúya nyú nà, ndíni ì abhù tí kohò. Abádí ambénà k̀nè dǒ, ìnzì ní ìnzá k̀fù sàbatù-idhò dhu-okú d̀ r̀ tí, p̀b̀étù k̀ràdù Kàgàwà àti àbanà nyú tí, ndi dhu r̀dù ndàbhù Ƒ àdhàdhì Kàgàwà nà dhu-okú d̀ r̀.

Kàgàwà t'ídhùnà, Yèsù bhà ádr̀ngb̀anga

19Wò dhu-dzidǒ, Yèsù adù àtìnà P̀b̀àyàhùdí t̀ ádr̀dr̀ ale ní : «Ma mí obhó dhu núno f̀k̀k̀ : Kàgàwà t'Ídhùnà r̀ ǹzì adù atdí dhu mà ǹnzì d̀nà r̀, p̀b̀étù kà r̀dù ònzìnà dhu ní yà Àbanà r̀nzìna r̀ ndi ndálàna dhu kèlè. Obhó tí, Àbanà ar̀nzìna dhu ǹnzì kà t'Ídhùnà r̀dù átò. 20Obhó tí, Àbanà ózè Idhùnà, ndàdù ndi ndar̀nzìna k̀r̀ó dhu núvi kà t̀. Kàrì yà ndi

ndónzì dhu ònǎ róse ádròdrǒ dhu núvì tǎítǎ òndì Idhùnà tò, ndínì idho adù tí nyúko nǐ atǎítǎ. ²¹ Àdhàdhì Àbadu náarí ùvǎve ale nábhǔ rǔngbe ì ɔve-bvù rǒ, ndàdù ípírǒnga ùbho fǐyò dhu bhěyi tí, ní ka t'Ídhùnà rǎdù ípírǒnga núbho yà ndì ndòzè ndùbho ka fǐyò ale tò. ²² Ndirò, Àbadu náarí nzì ìndrù-ànyǎ nítǎ, pbétù kǐbhò anya t'ítǎtǎ tó ádrǔngbǎnga tó ɔbì kóró Idhùnà-fó, ²³ ndínì kóró ale nífù tí Idhùnà, àdhàdhì ì arí Àbanà nífù dhu bhěyi. Ní, ìnzì arí Kàgàwà t'Ídhùnà nífù ale, nífù nzá yà ka nívì Àbanà. ²⁴ Ma mí obhó dhu núno fǔkù : Yà ma múno dhu níri rí ale, ndàdù yà ima nívì ale ná'ù, nába wà dhòdhódhónga tó ípírǒnga. Ndirò, ka kǎtǎfya nzì anya kà dǒ, pbétù kǔdà wà ɔve òna nǎ, ndàdù òtsù ípírǒnga ò. ²⁵ Ma mí obhó dhu núno fǔkù : kàsùmì níndù wà ndì, ndirò ndì kàsùmì àkǎ wà. Ndi kàsùmì ní yà ùvǎvè kǔtǔ ì ale rǐ Kàgàwà t'Ídhùnà-tù níri ònǎ, ndirò kà-tù ìri rí ale rǎdù ípírǒnga nába. ²⁶ Obhó tí, àdhàdhì Àba Kàgàwà náarí ípírǒnga nà nyunatsì dhu bhěyi, ní kǎbhu Idhùnà rǐ ípírǒnga nà átò nyunatsì. ²⁷ Ndirò, kǎdù ìndrù-ànyǎ t'ítǎtǎ tó ádrǔngbǎnga tó ɔbì nábhù Idhùnà tò, Ìndrù t'Ídhùnà ní ka dhu-okú dǒ rǒ. ²⁸ Ní, àpé nyàbhù idho rùko nyì ndì dhu dǒ. Obhó tí, kàsùmì níndù wà ndì, yà kóró ale kǎkà ùvǎvè kǔtǔ ì rǐ tǔdu ìri ònǎ, ²⁹ àdù 'ùngbe ɔve-bvù rǒ. Ní yà ídzì nga ònzi ì arí rórò ùvè ale núngbeya ì, 'àdù dhòdhódhónga tó ípírǒnga nába. Pbétù, yà nzérénga ònzi ì arí rórò ùvè ale, núngbeya ì, kǎdù anya nítǎ dǔyá' . »

Yèsù rǐ pbìndà ádrǔngbǎnga náví rí ìndrù tò dhu nóvo dhu

³⁰ Tǎítǎ Yèsù adù dhu òvò Pbàyàhúdì tó ádròdrǒ ale tò, ndàtì : « Ima nyú, ma mí nzì àdù atǎí dhu mà nónzì dùdu rǒ, pbétù ma mǎdù ìndrù-ànyǎ nótdì Àbadu Kàgàwà nóvò ka idù dhu bhěyi. Ndirò ndì anya nótdì ma mǎdù obhónanga dǒ. Obhó tí, ma marí nzì ma mòzè dhu nónzì, pbétù ma marónzina dhu ní yà ima nívì ale nózè dhu kèlě. ³¹ Ma mapé àdù àdì pbàkà ngàmbi tí ma-tírò, ní ma múno dhu ní nzì àdù ì rǐ obhó dhu. ³² Pbétù, ngǎtsi ale ní ndì pbàkà ngàmbi, ndirò ma mùni wà dhu, kà rǔno dudu dhu rǎrǐ obhó dhu. ³³ Nyì nyóvì ìndrù ròwù dhu òngù bàtizò núbhò arí Yùwanì-tsǔ, ní kǎdù obhó dhu tí rǐ dhu núnò fǔkù ì ale dǒ. ³⁴ Ima nyú, ma mózè nzá ìndrù rǎdì pbàkà ngàmbi tí dhu, pbétù ma mí yàrí dhu núno fǔkù ndínì nyì nyugù tí. ³⁵ Yùwanì fǐ nzínziku ò àdhàdhì ɔbì ka kòbì ràmbe inga náwù dǒ tarà bhěyi. Ndirò, nyì nyádù idhèku nábhù rǐka ndì ákě kàsùmì kèlě tí kà rǔno fǔkù dhu tó awáwù ò. ³⁶ Ní ima nyú, ma mǐ ìnè Yùwanì ɔno dhu ònǎ òsè ngǎtsi dhu nà. Obhó tí, ndì dhu ní yà Àbadu Kàgàwà íbhò ndínì ma múnzi tí rǎkǎ kasu, yà ìnè rǐ ònzi ma múnzina ró. Ní ì kasu arí ndì dhu àvì, Àbadu Kàgàwà

^J 5.29 Dàn 12.2

ràrì ndi ima nívi. ³⁷Yà ma nívi Àbadu ní átò pbàkà ngàm̀bì. Ní, nyí nyàpè nzá kà-tù níri akekpa màtí, ndirò nyí nyàpè nzá kà-nyì-kpa nàlá. ³⁸Ndirò, nyí nyí'ì mbà kàbhà òte nà afíku ò, inzà nyí nyá'ù yà kívi ale dhu-okú dò rò. ³⁹Nyí nyóze nyögyè Kàgàwà bhà Andítá-ònga, nyí nyá'í inga ìrè kòtù ò nyí ràràdù dhòdhòdhóngà tó ípìrònga nábà dhu-okú dò rò. Ní, i Andítá ní i pbàkà ngàm̀bì. ⁴⁰Pbétù, nyí nyóze nzá nyíwù tidu ò, ndíní nyí nyabá tí obhóná ípìrònga. ⁴¹Ma móze nzá ìndrù rí milè dhu. ⁴²Pbétù, ma múni wà nyí: nyí nyóze nzá Kàgàwà. ⁴³Ima, ma mírà Àbadu Kàgàwà-òvò rò, ní nyí nyádù nzá makò. Pbétù, ngàtsi ale náapè àdù ìrà òvòna nyú rò, ní nyí nyádù ndi ale àkò akye. ⁴⁴Nyí nyádù dhu à'ù ìngbà dhu bhèyi, yà nyí nyóze nyífu nyí nyí-tírò nzínziku ò, ìnzí nyádù Kàgàwà atdíró rí nyí'fù dhu ònè rò? ⁴⁵Àpé nyìrè nga ima ràrì ndi ma mí nyòbhu Àbadu-fó. Pbétù nyòbhu rí ní Músà, yà atdí'ò nyí nyá'ù tsùnà dhu ale^k. ⁴⁶Obhó tí, nyí nyá'ùyana gukyè Músà náandí dhu, ní nyí nyá'ùyana ma múncòna dhu à'ù átò, okúdu dò rò kándí i dhu nídhuní. ⁴⁷Ní yà inzà nyí nyá'ù kándí dhu rò, nyí nyádù ma múncòna òte ná'ù ìngbà dhu bhèyi' ? »

Yèsù rí imbò lufù ale nóngù dhu

(Màt 14.13-21 ; Mrk 6.30-44 ; Luk 9.10-17)

6 ¹Wò dhu-dzidò, Yèsù adà Gàlilayà tó rèrè-adzè. Ndi rèrè ka kanzína átò Tibèriyà tí. ²Ní ádrùngbà ihé-yà náadù òwu kòwù ò, andi nà ale rò ka ràrà ònzínà rò wíwì nàlá rò ì ówu nídhuní. ³Ní Yèsù núpò pbìri dò, 'adù òko obvò ányì pbìndà ábhàlì mànà. ⁴Wò ndi kàsúmì ò, Pbàyàhúdì tó mùhendù, *Pásìka tí kátina-idhò ní'ì iwà ndìndù ndi rò. ⁵Ní Yèsù ubè nga ndàndà, ndàdù ihé-yà nála tina ò ríwu rò. Ní kàdù dhu ìvu Filipò-tsù, ndàti : « Àlè kówu mùgati òdzi àdhà ndíní kàkà ale ònyu tí ? » ⁶Kívú wò dhu Filipò-tsù, àbadhi-afí kèlè ndi ndomvú tí ní. Obhó tí, kùni wà ndi ndádù ònzínà dhu. ⁷Ní Filipò adù dhu àdu kàtò, ndàti : « Àlè kí mbà mùgati nódzi óyò miyà fàrangà-kpò rò màtí, kadù ùndòna nìní màtí kòrì ale-fó, ní rí nzí àkà abádhí rò. » ⁸Yèsù bhà ábhàlì nzínzi ò, Àndèrèyà tí kátina atdí ale, Simoni Péterù t'ádòna, náadù àtìna Yèsù ní : ⁹« Atdí kpatsibhíngba rí'ì ìnè ìrò sàyiri tí kátina nganù-ra ní ka kòbhòlò imbò mùgati nà, dònà óyò ìbhè nà. Pbétù wò ndi dhu mà rònzina yà dhu bvù tí ale rò dhu ní àdhu ? » ¹⁰Ní Yèsù adù àtìna pbìndà ábhàlì ní : « Nyàvi ìndrù ròkò obvò. » Ányì'ò ìrì ní'ì ìnè abhò. Ní ihé-yà adù òko obvò ndi ìrì dò. † ale-bvu ní'ì mbèmbè imbò lufù kpabhále. ¹¹Ní Yèsù ugu kòkò imbò mùgati ndùlù fónà. Ní òtsò ndi ndàbhù Kàgàwà tó dhu-dzidò, kàdù i mùgati àbhù kùndò urò ì'ì ale tó. Ndirò, kàdù ìbhè nàbhù átò kùndò abádhí tò, abádhí nà rákà dhu bhèyi. ¹²Ihé-yà níitdègu dhu ònyu 'ùlè ní,

^k 5.45 Tòr 31.26-27   ^l 5.47 Tòr 18.15

ní Yësù adù àtìnà pbindà ábhàlǐ nǐ: «Nyùndu òdòdì mùgati-go-tsù, akye ndì ninzana kòkòrò nǐ.» ¹³Ní Yësù bhà ábhàlǐ náadù kòkò ònyu ka kònyù imbò mùgati ò rò òdì mùgati-go-tsù núndu, rùlè atdí kumì dòná òyò nà sèngè ð. ¹⁴Ní wò Yësù ònzì wiwì ì àla rò, ihé-yà adù òte òpè nzínziya ð, 'àmbe àtìnà dǎ: «Obhó nyú, yàrí ale ní yà ka kùno ìrà iraya yà adzi ð dhu tí Kàgàwà bhà nabì nyú.» ¹⁵Ní Yësù itdègu abádhí rǐ dhu ònzì ndínǐ ì alá tí ndì, 'ùdo ndì fiyò ádrùngbà kamà tí dhu ùnǐ, ní kádù ndìdha abádhí nzínzi ð rò, ndàdù àrà atdíró pbirì dò.

Yësù rùbhi rèrù dǎ dhu
(Màt 14.22-33; Mrk 6.45-52)

¹⁶Inga níitdègu àti, ní Yësù bhà ábhàlǐ náawù pbirì dò rò, iwù ùvò rèrù-tsù. ¹⁷Ní abádhí núpò atdí ibhú ò, 'adù abhi òpè 'àmbe òwu dǎ rèrù-adzè, Kàpèrnàwumù tó pbanga ò. Inga níí ìwà ndì ndàti ró, Yësù ràdù ìí inzà ndì ndàpè ìrà àhu abádhí ì ró. ¹⁸Ndirò idha adù ìí atdíð tsina àva ndì awe ròpili òbì nyú nà dhu-okú dò rò ró. ¹⁹Ní Yësù bhà ábhàlǐ níí ìwà ì òtù ibhú ràrà mbèmbè imbò kilòmètèrè tí, ndirò ngàtsi nǐ mbèmbè azà kilòmètèrè tí rèrù-alìkpa ò ró. Nírò ní ndì abádhí náala Yësù idha dǎ rùbhi pǎna dǎ, ndàmbe ìrà dǎ ibhú ì ró. Ní òdo níisí atdíð abádhí ò. ²⁰Pbétù, Yësù adù àtìnà abádhí nǐ: «Ìnzì nyònzì òdo! Ima ní yà.» ²¹Ní abádhí náatsú 'àbhu Yësù rùpò ibhú ò, ní kòmbómbí tí ibhú náadù àrà àhu adzèná idha-bidò, yà abádhí rùbhi àda rǎ inà rò.

Ihé-yà rǐ Yësù òne ndínǐ ì ala tí dhu
(Màt 14.34-36; Mrk 6.53-56)

²²Tsútsǎ nínganí, rèrù-adzè ì núbhàná ihé-yà níirè dhu atdí tí ibhú rǐínà idha-tsùnǎ. Ndirò, abádhí irè dhu Yësù rùpòná nzá ndì ibhú ò, 'adà atdíkpá pbindà ábhàlǐ mànà, pbétù ì ábhàlǐ rówùnà òyá. ²³Ní, ngúkpa ibhú náadù iwu Tìbèriyà tó kigò ònǎ rò, iwù ùvò ìkyèrò yà òtsò ndì ndàbhu Kàgàwà tò dhu-dzidǎ, Yësù ábhuná mùgati ihé-yà rònyù ró. ²⁴Ní ihé-yà níitdègu dhu àlà, ìmbǎ Yësù mà, pbindà ábhàlǐ mànà rǎrǐí nzínziya ð, ní abádhí adù ùpo Tìbèriyà rò iwù ibhú ð, 'òwù Yësù ònè Kàpèrnàwumù tó kigò ò.

Yësù rǐ ndàti ípirõnga nábhu rádù indrù tò mùgati tí dhu

²⁵Kòkò ihé-yà náawù ùvò rèrù-adzè, 'adù Yësù òtù ányì. Ní abádhí níivú dhu kà-tsù 'àti: «Màlimò! Nyì nyìrà àhu ìngbǎ tí ngá àzú?» ²⁶Ní Yësù adù dhu àdu abádhí tò, ndàti: «Ma mí obhó dhu núno fǔkù: nyí nyí mone dhu ní mùgati nyí nyónyùnà nyùlè nǐ dhu, ìnzì ní yà ma mǎrónzina wiwì nyí nyála, nyádù à'ùnà dhu. ²⁷Ní, dhu àkǎ nzá nyònzì kasu ndìnza rádù ònyù-okú dò rò. Pbétù, dhu àkǎ nyònzì kasu

dhòdhóhóngá tó ípírǒngá nábhu rádù fùkù ònyè-okú dò rò. Ndi ònyè àbhu rádù fùkù ní Ìndrú t'ídhùnà. Obhó tí, ka ní ndi Àbanà Kàgàwà níli pbìndà ádrùngbǎngá tó ize róná ale, ndíní ndi ndívi ndi ka dhu navì tí. »
²⁸Ní kǒkò ihé-yà adù dhu ìvu Yèsù-tsù 'àti: « Ádhu ndi àkǎkǎ mǒnzì, ndíní mà mǒnzì tí Kàgàwà bhà kasu ? »
²⁹Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàti: « Kàgàwà bhà kasu ní, nyá'ù yà ndi nyú tírò ndi ndívi ale. »
³⁰Abádhí adù dhu ìvu tdítǒ kà-tsù 'àti: « Íngbà wíwì nyi nyónzina màla, ndíní mà madù tí nya'ù? Ádhu ndi nyi nyónzina? »
³¹Abhúka náanyè *manà tí kátina m̀gati r̀ngù ǒ, àdhàdhì yà Kàgàwà bhà Andítá r̀ngona dhu bhèyi. Ndi Andítá r̀tina: « Kàgàwà nábhu òr̀-akpà ò rò ìrà m̀gati abádhí r̀nyè^m. »
³²Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàti: « Ma mí obhó dhu ǹng fùkù: ìnzì ní Músà ndi òr̀-akpà ò rò ìrà m̀gati nabhù fùkù. Pbétù, Àbadu Kàgàwà ní ndi òr̀-akpà ò rò ìrà obhóná m̀gati nábhu rí fùkù. »
³³Obhó tí, Kàgàwà bhà m̀gati ní òr̀-akpà ò rò ìrà m̀gati. Ndirò, ndi m̀gati ní dhòdhóhóngá tó ípírǒngá nábhu rí yà adzi ǒ ale tò m̀gati. »
³⁴Ní, ihé-yà adù àtina Yèsù ní: « Ádr̀ngbǎlé, óngò ẁr̀i m̀gati níbhò fǎkà bìl̀nganà. »
³⁵Ní Yèsù adù dhu òvò abádhí tò kpangba, ndàti: « Ima ní ndi yà ípírǒngá nábhu rádù ìndrú tò m̀gati. Ndi ale náapè ìrà tidu ò, ní rí nzí àdù àwù nínè akekpá màtí. Ndirò, ndi ale náapè ma'u, ní rí nzí àdù òmv̀na ndi ndí dhu-atdyú nóhò akekpá màtí. »
³⁶K̀nì ma m̀nò wà i dhu fùkù. Nyí nyála wà ma, pbétù nyí nyàpè nzá ma'u. »
³⁷Àba Kàgàwà níbhò idù ale nákǎ 'iwù kóró tidu ò. Ndirò, tidu ò ìrà ale nódi ma mí nzí àdù iri. »
³⁸Obhó tí, ma mírà òr̀-akpà ò rò, ndíní ma mǒnzì tí yà ma nívi ale-afí ózè dhu. Pbétù, ma mírà nzá ndíní ma mǒnzì tí afídu ózè dhu. »
³⁹Yàrí ní ndi yà ma nívi Àbadu-afí ózè dhu: « Dhu àkǎ nzá mabhu yà fudú kíbhò ale nzínzì ǒ atdí ale mà ràwí. Pbétù, yà adzi ǒ dhu-tsù r̀tsi ndòdì nínganí, dhu akáya mabhu abádhí r̀ngbe ì. »
⁴⁰Tdítǒ Yèsù adù àtina: « Yàrí ní ndi Àbadu ózè dhu: kóró ale yà Idhùnà àlà rí, 'àdù à'ùnà, rádù dhòdhóhóngá tó ípírǒngá nábà. Ndirò, ma madùya abádhí nábhu r̀ngbe ì yà adzi ǒ dhu-tsù r̀tsi ndòdì nínganí. »
⁴¹Ní wò dhu ì ìr̀ rò, Pbàyàhúdì tó ádr̀dr̀ ale náapè 'àmbe ònu dǒ nzínziya ǒ Yèsù-okú dò rò. Abádhí anù wò Yèsù àti, ndi ràr̀ òr̀-akpà ò rò ìrà m̀gati nídhunì. »
⁴²Ní, abádhí ambénà àtina dǒ nzínziya ǒ: « Tí obhó Yèsù, Ỳzefù t'ídhùnà nyú yà? Àlè k̀ni wà kà t'ábanà mà, kà-tsánà mànà. Ní, kà rádù àtina ìngbǎ dhu bhèyi ndi rírà òr̀-akpà ò ròⁿ? »
⁴³Ní, Yèsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàti: « Ìnzì nyònu nzínzìkù ǒ. »
⁴⁴Ìnzì atdí ale mà rádù ìrà tidu ò, ìnzì ní yà ima nívi Àbadu Kàgàwà kèlè nábhu ndi ndìrà tidu ò rò. Ndi ale ní ndi ma madùya àbhùnà r̀ngbe ndi, yà adzi ǒ dhu-tsù r̀tsi ndòdì nínganí. »
⁴⁵Kàgàwà bhà pbànábí náandí dhu 'àti: « Kàgàwà nyú ndítírò núudhèya »

^m 6.31 Uvt 16.4,15; Zàb 78.24   ⁿ 6.42 Mrk 6.3; M̀t 13.55; Luk 4.22

dhu kóró ale tò°. > Àbadu Kàgàwà rǎncna dhu nìrì, ndàdù à'ùnà ale ní ndi rádù ìrà tidu ò. ⁴⁶Atdí ale mà nápè nzá Àbadu àlà. Pbétù, ka nála ní yà Kàgàwà-tí'ò rò ìrà ale kèlě atdíró. ⁴⁷Ma mí obhó dhu núnc fúkù: Yèsù nà'ù ale ní rǎi dhòdhódhóngà tó ípìrǒngà nà. ⁴⁸Ìma ní ndi dhòdhódhóngà tó ípìrǒngà nábhu arí ìndrù tò m̀gati. ⁴⁹Abhúku náanyù manà tí kátina m̀gati r̀ngù ò, ní abádhí adù wà ùve. ⁵⁰Pbétù, yàrí ní ndi òr̀-akpà ò rò ìrà m̀gati. Ndi m̀gati ǹnyù ale rǎ nǎ àdù òvè. ⁵¹Ìma ní ndi ípìrǒngà tó ndi m̀gati, yà òr̀-akpà ò rò ìrà. Ndi ale apé ndi m̀gati ǹnyù, ní ndi ale adùya dhòdhódhóngà tó ípìrǒngà nábà. Ma mábhùna ndi ale r̀nyù m̀gati tí dhu ní ngbòdu. Ma mí ndi ngbòdu nábhù, ndíní yà adzi ò ale náabá tí ípìrǒngà otùna ò. »

⁵²Wò dhu ì ìrì rò, Pbàyàhúdí adù 'òpè 'àgò ì òbi nyú nà nzínziya ò. Abádhí ambénà dhu òngù dǒ tsùyá, 'àmbe àtìna dǒ: « Hòkò! Yàrí ale r̀dù ngbòna níbhò ìngbà dhu bhèyi àlě r̀nyù? »

⁵³Ní Yèsù adù àtìna abádhí ní: « Ma mí obhó dhu núnc fúkù: Ìnzí nyí nyapé Ìndrù t'ídhùnà-ngbò ǹnyù, ìnzí nyàdù kàzù ǹmvù, ní nyí nyí nǎ àdù dhòdhódhóngà tó ípìrǒngà nábà. ⁵⁴Ndi ale apé ngbòdu ǹnyù, ndàdù azùdu òmvù, ní ndi ale r̀dù dhòdhódhóngà tó ípìrǒngà nábà, ndirò ma madùya ndi ale àbhu r̀ngbè ndi yà adzi ò dhu-tsù rǐtsi ndòdì ǹnganí. ⁵⁵Obhó tí, ngbòdu ní obhóná ònyù, ndirò azùdu ní obhóná òmvù. ⁵⁶Ní ndi ale apé ngbòdu ǹnyù, ndàdù azùdu òmvù, ní ma mǎi ìnè ndi ale nyutsi, ndirò ndi ale rǎ ìnè nyudutsi. ⁵⁷Ìma nívi Àbadu Kàgàwà náarfí ìnè ípìrǒngà nà, ndirò ma mǎrǎ ìnè ípìrǒngà nà kòkú dò rò. Ní ndi dhu bhèyi tí, ngbòdu ǹnyù ale ní r̀dù ì'ì ípìrǒngà nà otùdu ò. ⁵⁸Yàrí ní ndi òr̀-akpà ò rò ìfò m̀gati. Ndi m̀gati rǎ mbà yà abhúku náanyù m̀gati bhèyi. Ndi m̀gati ì ònyù dhu-dzidǒ, abádhí náadù wà ùve. Pbétù, ndi ale náapè yàrí m̀gati ǹnyù, ní rǎ nǎ àdù òvè ìngbà tí ngá matí. »

⁵⁹Wòrí ní ndi Yèsù unc dhu, yà Kàpèrnàwumù tó pbanga ò unduta-dzà ò rò ndi ndí dhu núdhè ìndrù tò òná kàsami ò.

Dhòdhódhóngà tó ípìrǒngà nábhù rí ìndrù tò òte

(Èbr 4.12-13)

⁶⁰Wò Yèsù ùnò dhu ì ìrì rò, kàbhà ábhàlǎ nzínzi ò ábhò ale nyú náadù 'òpè 'àmbe àtìna dǒ: « Yàrí ale r̀dhèna ìndrù tò dhu nídzò ìdzò tí. Ní ádhi pbá ale ndi k̀r̀ rádù? » ⁶¹Yèsù itdègu kòkò ale r̀onu nzínziya ò yà ndi ndùdhe fíyò dhu-okú dò rò dhu núní, ní kàdù dhu ìvu abádhí-tsù, ndàti: « Wò ma m̀nò dhu nábhu tí nyí nyòtsù nzérenga ò? ⁶²Olu, nyí nyáláyana gukyè Ìndrù t'ídhùnà òr̀-akpà ò rúpo yà angyi ndi ndi'ì ì rò, ní ádhu nyí nyúnòyana? ⁶³Ìlǎ-Àlafí ní ndi dhòdhódhóngà tó ípìrǒngà

° 6.45 Ìsa 54.13

nábhù arí indrù tò ale. Pbétù, indrù nyú rǎdù ònzìnà dhu rǐrǐ ìmbǎ. Yà fùkù ma mǎnò òte ní Ìlǐlǎ-Alafí ìbhò mǎnò fùkù òte. Ndirò, ndi òte ní dhòdhòdhóngà tó ípìròngà nábhù rí indrù tò òte. ⁶⁴Pbétù, nzínziku ð ngǔkpà ale ná'ù nzá ndi òte. » Obhó tí, angyangyi nyú, Yèsù núuni wà abádhí nzínzì ð inzà ndi ná'ù ale mà, ndi nipfoya ndàbhu ndi òmvù-fó ale mànà. ⁶⁵Ní kǎdù àtìnà tdítǎ abádhí ní: « Kòní wò dhu-okú dò rò nga ní ndi, ma móvò dhu fùkù mati: ìnzǐ atdí ale mà rǎrǎdù ìrà tidu ò, inzà Àba Kàgàwà kèlè nábhù ndi ndìrà rò. »

⁶⁶Ní ròpè ndi ɛrò rò, Yèsù bhà ábhàlǐ nzínzì ð ábhò ale nyú núudhá ì olù, 'àdù 'òpè ìnzǐ 'òwù ùbhi rǒ kòwù ð tdítǎ. ⁶⁷Ní wò dhu ndi ndàla rò, Yèsù adù dhu ìvu pbìndà atdí kumì dòná óyò nà ábhàlǐ-tsù, ndàti: « Nyǐ nyú mà nyǐ nyòzè tí nyòwù átò? » ⁶⁸Ní Simoni Péterù adù dhu àdu kà tò, ndàti: « Àdrùngbǎlé, mà mówu àdhi bhà? Nyi nyarúnona òte ní dhòdhòdhóngà tó ípìròngà nábhù rǎdù indrù tò òte. ⁶⁹Ní kòmbí mà'í na, mà mà'ù wà nyi. Ndirò mà mǎni wà dhu nyi rǎrǐ Kàgàwà bhà rò ìrà Ìlǐlǎ ale. » ⁷⁰Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàti: « Yà atdí kumì dòná óyò nà nyǐ nyǐrǐ rò, tí obhó ima ndi ma mavò nyǐ? Pbétù nzínziku ð rǐrǐ atdí ale ní Pǎmvo nyú! » ⁷¹Yèsù ambénà òte dǎ dòná ní Yudhà, Simoni Ìskàriyotà t'ídhùnà. Obhó tí, ndi Yudhà ní'í ndi Yèsù ìpǎ rí ndàbhu òmvù-fó ale, àzèmbè ndi ndongó ìrǐ kàbhà atdí kumì dòná óyò nà ábhàlǐ nzínzì ð atdí ale.

Yèsù t'ádóna rǐ 'ùvò ìnzǐ à'ù ka dhu

7 ¹Wò dhu-dzidǎ, Yèsù ubhì Gàlilayà tó pbìrì ònǎ. Obhó tí, kǎzè nzá ndùbhi Yùdeyà tó pbìrì ònǎ, Pbàyàhúdì tó ádròdrò ale rǒwu ndòné rò, ndíni ì abhù tí ndi kohò ndi dhu-okú dò rò. ²Wò ndi kàsùmì ð, Pbàyàhúdì tó hemě-dzà tó mǎhendù-idhò ní'í iwà ndìndù ndi rǒ. ³Ní Yèsù t'ádóna náati kà ní: « Ívǎ nyi ìrò rò, nyarà Yùdeyà tó pbìrì ò, ndíni pbùkù ábhàlǐ náala tí nyi nyarónzina dhu átò. ⁴Ìnzǐ ndi nòzè kuni ndi ale rǎdù ndi ndarónzina dhu núrù ùru tí. Ní kǒkò nyi nyarónzina dhu àkǎ nyarà ònzìnà rò kóró ale rǎdù àlanà. » ⁵Obhó tí, i Yèsù t'ádóna nyú mà ìtírò náa'ù nzá kàbhà dhu. ⁶Ní Yèsù adù àtìnà abádhí ní: « Idù ìdzi kàsùmì nǎpè nzá àkǎ. Pbétù, fùkù kóró kàsùmì ní ìdzi kàsùmì. ⁷Yà adzi ð ale rǐ nǐ àdù nyòndrò. Pbétù, ima abádhí óndrò atdí, yà ma mǎrǎdù dhu ùnò kpangba mati: abádhí arónzina dhu rǎrǐ nzère dhu dhu-okú dò rò. ⁸Ní nyǐ, nyòwu mǎhendù ò. Imá na, ma mí nǐ àrà wò mǎhendù ò, inzà ányì ma mǎrà ní pbàkà kàsùmì àpè àkǎ nídhunǐ. » ⁹Wò dhu ndi ndànò abádhí tò rò, Yèsù adù àdi Gàlilayà tó pbìrì ò.

Yèsù rǐ dhu ùdhè hemě-dzà tó mǎhendù ð dhu

(Law 23.34)

¹⁰Yèsù t'ádóna nítdègu òwu mǎhendù ò, ní kǎdù ndìvǎ ndàrà átò ányì. Kàrà ányì ìnzǐ ndìtè ndi kpangba indrù tò. ¹¹Ní, Pbàyàhúdì tó ádròdrò

ale náambénà kònè dǝ wò ndi m̀hendù ǝ. Abádhí owúnà dhu òngù rǝ 'àmbe àtìnà dǝ: « Ka nyú rǝ ìngbòrǝ ? »

12 Wò ndi kàsùmì ǝ, ihé-yà náambénà 'àgò dǝ atdí dǝ nyú nzínziya ǝ Yèsù nàndà dhu dǝ. Atdí dhená ale nóowúnà àtìnà rǝ: « Wòrí ale ní ídzi ale nyú. » Ngǝkpà ale ràdù òwu àtìnà rǝ: « Ìnzì ní wò dhu bhèyi ! Wòrí ale náarí ìndrù nùtrǝ atdí dǝ. » 13 Pbétù, abádhí nzínzi ǝ atdí ale mà náarána nzì ndì ndòzè ndùnò Yèsù dǝ dhu nóvò rǝ kpangba, Pbàyàhúdì tó ádròdrǝ ale-òdò nónzi ìyì dhu-okú dò rò.

14 Ní, iwà m̀hendù-ǝnga náli ndi rórò ní ndi, Yèsù atsù Kàgàwà bhà idza ò, ndàdù ndòpè ndùdhe dhu ìndrù tò. 15 Ní idhò nùukò Pbàyàhúdì atdí dǝ nyú. Abádhí adù 'òpè 'òngù dhu tsùyá, 'àmbe àtìnà dǝ: « Yàrí ale nyú nùni Andítá ìngbǝ dhu bhèyi, àzèmbè ìnzá ndì ndózè dhu rórò ? » 16 Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàti: « Yà ma marúdhèna ìndrù tò dhu ní nzì dùdu ò rò áhù dhu, pbétù ndi dhu aráhù yà ma nívi Àbadu Kàgàwà-dò ò rò. 17 Kàgàwà ózè dhu nòzè ndònzì ale ní ndi rádù dhu ùni, yà ma marúdhèna dhu ràtí Kàgàwà údhe idù dhu, ndirò ngàtsi ní, yà ma marúnona òte ràtí dùdu ò rò àhù òte. 18 Dòna ò rò àhù dhu dǝ tí arí ndòzè ndidè ale ní ndi nòzè kifù ndi ale. Pbétù, yà ndi nívi ale nòzè kifù ale rádù obhó dhu nùnò. Ndirò, nzére dhu mà rǝ nzì àdù àhù kà-ò rò. 19 Músà nùubhà tí nzá Úyátá fùkù ? Pbétù, atdí ale mà nzínziku ǝ náarí nzì àdù ndi Úyátá nífu. Ní ádhu nyì nyárí mone ndínì nyì nyabhù tí ma kohò ní ? » 20 Ní ihé-yà adù dhu àdu Yèsù tò, 'àti: « Nyì nyí nzerè-alafí nà ùnù ! Ádhi ndi nyone rí ndínì ndi ndabhù tí nyi kohò ? » 21 Ní, Yèsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàti: « Ma mónzì atdí dhu kèlè sàbatù-idhò ǝ, idhò ràdù nyùkò kórò. 22 Músà nùuyá dhu fùkù nyòngò fùkù kpabhínzo-ònzìnga nóbhòlò. (Pbétù ndi dhu nyú napè ní nzì Músà. Ka napè ní abhùkù). Ní, nyì nyaràdù kpabhínzo-ònzìnga nóbhòlò *sàbatù-idhò ǝ màtí. 23 Nyì nyárí fùkù kpabhínzo-ònzìnga nóbhòlò sàbatù-idhò ǝ màtí, ìnzì ndi dhu ràdù nyàbhù nyùkò Músà bhà Úyátá. Ní ádhu ìndrù-ngbùlù nyú ma mìgù sàbatù-idhò ǝ rò nyì nyádù àkò rùdú ní ? 24 Ìnzì nyòngò ìndrù-ànyá nítìdì yà nyìkpókù ǝ nyì nyálàna dhu-okú dò rò tí. Pbétù, nyòngò ìndrù-ànyá nítìdì obhónánga dǝ. »

Ìndrù rǝ dhu òngù Yèsù ràtí yà Kàgàwà unò ìrìraya dhu tí Ògùba dhu

25 Wò Yèsù ùnò dhu ì ìrì rò, Yèrùsalemà tó kigò ǝ atdí dhená ale náapè 'òngù dǝ tsùyá, 'àmbe àtìnà dǝ: « Hòkò ! Tí obhó yà ka kùbhi ònèna rǝ ndínì kabhù tí kohò ale nyú wò ? » 26 Nyàndà pé kà rǝte kpangba, ìnzì kadù atdí dhu mà nónzì rònà ! Àlè tó ádròdrǝ ale nyú nùni tí nzá wà dhu, yàrí ale ràrì obhó nyú Krístò ? 27 Pbétù, àlè kùni wà ádhà rò màtí yàrí ale níra dhu. Krístò rǝrà nínganí, atdí ale mà nùuniya ìnzì ádhà rò màtí kìrà dhu. »

²⁸Nírò ní ndi Kàgàwà bhà idza ǒ rò ndi ndí dhu ùdhě ìndrù tò rórò, Yèsù atè ǒrú tǔna nyú nà, ndàti: «Nyí nyùni wà ma, ndirò nyí nyùni wà àdhà ale màtí ma míí dhu. Pbétù, ma mírà nzá ǒwòdu dǒ ma-tírò. Ima nívi ale ní àkǎ àkǎ nyǎ'ù ale, ndirò ndi ale ní inzá nyí nyùni ale. ²⁹Pbétù, ma múni wà àbadhi. Obhó tí, ma mírà kà bhà rò, ndirò Ka ní ndi ima nívi ale.» ³⁰Ní, abádhí adù dhu ònzí ndíní ì alú tí Yèsù, pbétù atdí ale mà náadù nzá ǒtsúna níli kà-rǒ, inzá kà bhà kàsùmi nápè àkǎ nídhuní.

³¹Pbétù, ihé-yà nzínzi ǒ ábhǒ ale nyú náadù Yèsù à'ù. I ale nóowúnà àtìna rǒ: «Krístò rǐrà nínganí, kǒnziya tí ònzí idhò rǐ ìndrù ùkǒ ní dhu ròsè yàrí ale rǎrà ònzìna rǒ dhu dǒnǎ?»

³²Pbàfàrisáyó níitdègu kǒkǒ ihé-yà rǔnǒna obvò tǔyá na Yèsù dǒ dhu níri, ní pbàkùhání tǒ ádròdrǒ ale mà, Pbàfàrisáyó màna, náavi Kàgàwà bhà idza-ngbò nǒdǒ arí sàndírì, ròwù Yèsù nósò. ³³Ní abádhí níwù ùvò tiná rò Yèsù ati: «Àlě kòko òko atdíkpá nyí màna àkě kàsùmi tí tǒtǒdǒ. Ndi dhu-dzidǒ, ma mí madù yà ima nívi ale-tí'ǒ. ³⁴Ní, nyí nyowuya ima nǒmè rǒ, ìnzí nyádù mala. Obhó tí, yà ma mǎrà ì nga ní ìnzí nyí nyádù òwu ùvò ì nga.»

³⁵Ní, Pbàyàhúdí tǒ ádròdrǒ ale náadù 'òpè 'òngù dhu tsùyá nzínziya ǒ, 'àmbe àtìna dǒ: «Hòkǒ! Kà rǐ ndìvǎ ndàrà àdhà, ìnzí àlě kadù tí ndàla? Kà tí àrà yà Pbàgíríkí-bvùnà ì nífàlǎ Pbàyàhúdí-bvù? Kà tí àrà dhu ùdhe Pbàgíríkí tǒ? ³⁶Nyàndà pé kàti, àlě rǎrǐ ndòne ìnzí àlě ràdù ndàla, ndirò ndi ndàrà ì nga rǎrǐ ìnzí àlě ka kádù òwu ùvò ònà ngari. Ní wò dhu-tì ní àdhu?»

Yèsù rǒte dhòdhódhóngà tǒ ípìrǒngà àbhǔ rǐ idha dǒ dhu

³⁷Hemě-dzà tǒ mǔhendù rǐku ònà idhò níí ndi ádrùngbǎ idhò nyú. Ní, ndi nínganí, Yèsù ivà ndi ndidè ihé-yà-ònzí, ndàdù dhu òvò abádhí tǒ ǒrú tǔna nyú nà, ndàti: «Idha-atdyú nà rǐí ale nǎkǎ ndìrà tidu ò, ndíní ndadù tí idha nǒmvù. ³⁸Àdhàdhì yà Kàgàwà bhà Andítá rǔnǒna dhu bhèyi tí, ima nà'ù ale-afí ò rò dhòdhódhóngà tǒ ípìrǒngà nǎbhǔ rǐ ìndrù tò idha ràdù àhù, rǐli ndi yà bhùna ǒ rókù idha-akpà ǒ idha bhèyi.» ³⁹Yèsù unò wò dhu, yà Kàgàwà ràdù ndi nà'ù ale ìra ní Ìlǐlǎ-Alafí-okú dò rò. Wò ndi kàsùmi ǒ, Kàgàwà nííí inzá ndi ndàpè pbìndà Ìlǐlǎ-Alafí nívi rǐrà yà adzi dǒ rǒ. Obhó tí, Kàgàwà nííí inzá ndi ndàpè Yèsù idzǐ, ndìli pbìndà ádrùngbǎngà tǒ awáwù ǒ rǒ.

⁴⁰Ní wò Yèsù ùnò dhu ì ìrì rò, ihé-yà nzínzi ǒ atdídhénà ale náati Yèsù ní: «Yàrí ale ní obhó nyú Kàgàwà bhà nabì nyú.» ⁴¹Ngǔkpà ale adù àtìna: «Yàrí ale ní Krístò.» Ndirò, ngǔkpà-tsí náadù àtìna: «Hǒyì! Krístò tí adù ìrà ìrà Gàlìlayà tǒ pbìrì ò rò? ⁴²Kàgàwà bhà Andítá nǎtí obhó àtina Krístò rahùya Dàwudì-dhú bvù rò? Ndirò, kǎtí obhó àtina àbadhi rahùya Bètèlèhemù, yà Dàwudì adì ònà pbanga ǒ rò?» ⁴³Nírò ní ndi ihé-yà-òngà

náadù ndèndò Yèsù-okú dò rò. ⁴⁴Ní atdídená abádhí nzínzi ð ale náatsú 'òsò Yèsù, pbétù atdí ale mà náadù nzá ɔtsúna nfi kà-rò.

Pbàyàhúdí tó ádròdrò ale rí 'ùvò ìnzí 'à'ù Yèsù dhu

⁴⁵Wò dhu-dzidò, yà pbàkùhání tó ádròdrò ale mà, Pbàfàrisáyó mànà nòvìnà ròwù Yèsù òsò sàndìrì níitdègu 'àdù, ní i ale níivú dhu i sàndìrì-tšù, 'àti: « Ádhu inzá nyí nyìwù Yèsù nà ní? » ⁴⁶Ní kòkò sàndìrì náadù dhu àdu 'àti: « Ìnzá atdí ale mà nàpè òte angyi wòrí ale rǎrà òte rǒ dhu bhèyi! » ⁴⁷Pbàfàrisáyó adù dhu ivu abádhí-tšù 'àti: « Nyí nyú mà, nyí nyèbhà tí nyí kà rùtrǎ nyí átò? » ⁴⁸Nyí nyála tí àlǎ àlè tó ádròdrò ale nzínzi ð atdí ale mà, ndirò Pbàfàrisáyó nzínzi ð atdí ale mà ka ná'ù ró? ⁴⁹Pbétù, kòkò ka ná'ù ihé-yà ní inzá àlè tó Úyátá núni ale. Ndirò, i ale ní òfù tí ka kófù ale. »

⁵⁰Wò ndi kàsùmi ð, Nìkòdemù, yà kùbhingánǎ arà àhu Yèsù-tí'ò ale ní'ì inè i Pbàfàrisáyó nzínzi ð. Ní kǎdù dhu ivu abádhí-tšù, ndàti: ⁵¹« Àlè tó Úyátá návi tí àvì kòtdì anya ìndrù dǒ, inzá ka kìrì ndi ale rùnɔna dhu mà, ndirò inzá ka kùni ndi ale ònzì dhu mà rǒrò? » ⁵²Ní abádhí adù dhu àdu Nìkòdemù tó 'àti: « Nyí nǎtí átò Gálilayà tó pbìrì ð ale? Óne pé Kàgàwà bhà Andítá ò nga mbèyi! Ní nyi nyí dhu àlǎ, inzá Kàgàwà bhà nabì ràpè àhu atdí màtí Gálilayà tó pbìrì ò rò. » [⁵³Wò dhu-dzidò, ngàtsi ale adù ndivà ndòdì dóna, ndàrà pbìndà.

Mùnyòni tó tsìbhále nà ka kíwu ùvò Yèsù-tí'ò dhu

(Zàb 50.18)

8 ¹Wò dhu-dzidò, Yèsù ivà ndi ndàrà mìzèyituni tí kátina itsu náarfí dóná pbìrì dò. ²Ní, tsútsǎnǎnganí kútsingá nyú, kǎdù ndi tditdò Kàgàwà bhà idza, kóró ale ràdù 'àndu tiná. Ní kǎdì obvò, ndàdù ndòpè ndùdhe dhu ìndrù tò. ³Nírò ní ndi Músà bhà Úyátá tó màlímó mà, Pbàfàrisáyó mànà, níiwú atdí tsìbhále nà Yèsù-tí'ò, 'àdù àbhunà ridè kóró ale-ònzí. Ndi tsìbhále ní'ì mùnyòni ònzi rí ró ka kòtdì. ⁴Ní abádhí ati Yèsù ní: « Màlimò, yàrí tsìbhále mà ka kòtdì mùnyòni ònzi rí ró. ⁵Músà núuyá dhu fǎkà ndàti, i dhu bhèyi vèbhále núbvù mà ròngò odu ní, ràve. Ní nyi nyú, nyi nyátina ìngbǎ dhu bhèyi yàrí tsìbhále ní? »

⁶Abádhí níivú wò dhu Yèsù-tšù, 'òmvù kà-afí ní, ndíní ì idyi tí kǎ-dà-dò, 'àdù kòbhù okúna dò rò. Pbétù, Yèsù adù ndàgu obvò, ndàdù àdi ndàmbe dhu àndi dǒ ɔtsúna-kpò ní adzikpa dǒ. ⁷Ní Músà bhà Úyátá tó màlímó mà, Pbàfàrisáyó mànà nútù dhu, 'àmbe dhu òngù dǒ tsùnǎ tí rò, Yèsù angbe ndi, ndàdù àtìnà abádhí ní: « Nzínzìkù ð, inzá àpè dhu àfǎ atdíku màtí ale nǎkǎ ndi ndòpè ndùbvù ka wemberè tí odu ní. »

⁸Yèsù adù ndàgu tditdò, ndàmbe dhu àndi dǒ adzikpa dǒ. ⁹Ní abádhí níitdègu wò kènò dhu níri, ní abádhí adù 'òpè 'ùwé ì atdátírá ð ányirò

rò, ròpè ndi kàkà iwà atòya ówù angyi ale rǒ rò. Yèsù mà náadù 'ùbhà ÿyǒ rò tí wò ndi onzínà idèna tsìbhále màna. ¹⁰Nírò ní ndi kǎngbe ndi tdítǒ, ndàdù àtìna wò tsìbhále ní: « Hòkò! Kòkò nyòbhù rǒ rúbhi ale rǐ ìngbòrò? Atdí ale mà nótǒ tí obhó anya dùnú? » ¹¹Ní wò tsìbhále adù dhu àdu kà tò, ndàti: « Ádrùngbálé, inzà atdí ale mà nótǒ anya dùdú. » Ní Yèsù adù àtìna kà ní: « Ma nyú mà, ma mí nzǐ anya òtǒ dùnú. Ní árà, ndirò àpé nyònzǐ nzérenga tdítǒ. »]

Yèsù rǐ ndàti yà adzi ð ale-nyǐnga àwù rí awáwù tí dhu

(Yùw 1.4-5; 12.46)

¹²Wò dhu-dzidǒ, Yèsù adù dhu òvò tdítǒ ihé-yà tò ndàti: « Ìma ní ndi yà adzi ð ale-nyǐnga àwù rí awáwù. Ndi ale náapé owùdu núngǔ, ní rǐ nzǐ àdù ùbhi ìnò ð akekpa màtí, pbétù, kà ràdù ì ìpìrǒnga nábhù rí awáwù nà. » ¹³Ní, Pbàfàrisáyó adù àtìna Yèsù ní: « Nyi nyarádi nyi-tírò nyi nyarònzina dhu tó ngàmì tí. Ní, nyi nyarúnona dhu ní nzǐ obhó dhu. »

¹⁴Ní, Yèsù adù àtìna abádhí ní: « Ìmbà dhu rǐ ì ma marádi pbàkà ngàmì tí ma-tírò dhu màtí, ní ma marúnona dhu ní obhó dhu. Obhó tí, ma múni wà àdhà rò màtí ma mǐrà dhu, ndirò ma múni wà àdhà màtí ma mǐrà dhu. Pbétù, nyǐ nyúni nzá àdhà rò màtí ma mǐrà dhu, ndirò nyǐ nyúni nzá àdhà màtí ma mǐrà dhu. ¹⁵Nyǐ nyá rí ìndrù-ànyà nítǒ yà adzi ð ale náarí ìndrù-ànyà nítǒ ònà òfò ð. Pbétù, ma marí nzǐ atdí ale-ànyà mà nótǒ. ¹⁶Ndirò, ma mapé àdù ìndrù-ànyà nótǒ, ní ma mádù kòtǒ obhónga dǒ. Obhó tí, ma mǐ mbà atdí ndi anya t'ítǒ ð, pbétù mà mǐ yà ìma nívi Àbadu màna. ¹⁷Fùkú Úyátá ð ka kándí dhu kati, ÿyǒ ale rapé òko atdí dhu tó ngàmì tí, ní ì ale ùnò dhu ràràdù ì obhó dhu. ¹⁸Ní ma marádi pbàkà ngàmì tí ma-tírò, ndirò yà ma nívi Àbadu ní átò pbàkà ngàmì. » ¹⁹Ní Pbàfàrisáyó adù dhu ìvu Yèsù-tsù 'àti: « Ndi Àbanu rǐ àdhà? » Ní Yèsù adù dhu àdu, ndàti: « Nyǐ nyúni nzá ma, ndirò nyǐ nyúni nzá Àbadu. Nyǐ nyúnìyana gukyè ìma, ní nyǐ nyúnìyana ùnì Àbadu átò. »

²⁰Yèsù ambénà wò dhu ùnò dǒ Kàgàwà bhà idzá ndi ndàdi ndàmbe dhu ùdhe dǒ ìndrù tò ròrò. Kádì yà perè tí ka kùbhòna Kàgàwà tò fùrangà nùdǒ ka ká rí ònà sàndukù tí. Pbétù, atdí ale mà náadù nzá kòsò, inzà kàbhà kàsùmì nàpè àkà nídhunì.

Yèsù ràtina ìndrù rǐ rǐ nzǐ àdù òwu ndi ndàrà ì dhu

²¹Tdítǒ, Yèsù adù àtìna Pbàyàhúdì ní: « Kànì ma màrà wà, ní nyǐ nyǐ nyòpè nyònè ma, pbétù, nyǐ nyúve ùvè tí fùkú nzérenga ð. Ma mǐrà ì nyǐ nyǐ nzǐ àdù òwu ùvò. » ²²Ní, Pbàyàhúdì adù 'òpè 'òngù dhu tsùyá nzínziya ð, 'àmbe àtìna dǒ: « Kà tí ndòho òho tí, wò kà ràtina ìnzǐ àlè ràràdù òwu ùvò ndi ndàrà ì rò? »

²³Ní Yèsù adù àtìna abádhí ní: « Nyǐ ní obvò bhà, pbétù ìma ní òrù ale. Nyǐ ní yà adzi ð bhà, pbétù ìma ní nzǐ yà adzi ð ale. ²⁴Ndi dhu-okú

dò rò ní ndi ma màti, èvè tí nyí ràrǔve fùkú nzérenga ǝ ní. Obhó tí, ìnzí nyí nyapé dhu à'ù ima rǎrǎ ndi yà ìí aríí ale, ní nyí nyáve èvè tí fùkú nzérenga ǝ. »

²⁵Pbàyàhúdí adù dhu ìvu Yèsù-tsù 'àti: «Nyí nyú, nyí ní àdhi? » Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàti: «Ìma ní yà mùhàngú ò rò ndi napèna rò ma marúnɔna fùkú ale. ²⁶Ma mǐí ábhǝ dhu nyú nà okúku dò rò ma múɔna. Ndirò, ma mǐí dǔkú ma mádu anya ìtdi okúya dò rò dhu nà abho nyú. Pbétù, yà ima nívi ale náarúnɔna dhu ní obhó dhu. Ndirò, ma márádù òvɔnà yà adzi ǝ ale tò dhu ní kà-tsù ma mǐrì dhu. »

²⁷Ní Pbàyàhúdí náadù nzá dhu èni Àbanà Kàgàwà-okú dò rò kà rǎrǔbhi òte rǝ fíyò. ²⁸Ní Yèsù adù àtìna abádhí ní: «Ìndrǔ t'ídhùnà nútǝ nyí nyí mùsàlabhà dǝ nínganí ní ndi nyí nyuniya dhu ma rǎrǎ ndi yà ìí aríí ale. Ndirò, nyí nyadùya dhu èni, ìnzí ma rarí atdí dhu mà nónzi ma mòzè ka dhu bhèyi, pbétù, ma marúnɔna dhu rǎrǎ Àbadu Kàgàwà núudhè idù dhu kèlè. ²⁹Yà ima nívi Àbadu náaríí ìnè atdíkpá ma mànà. Kùbhà nzá ma atdíró, yà ma márónzina bilínganà dhu ní kà-nyìkpó nófò dhu kèlè nídhuní. » ³⁰Nírò ní ndi wò dhu bhèyi Yèsù òtè rò, ábhǝ ale nyú náadù kà'ù.

Àbràhamù bhà pbàdzukuru nyú ní àdhi mà?

(Ròm 6.14; Gàl 3.7,29; 1Yù 3.8-10)

³¹Wò dhu-dzidǝ, Yèsù adù àtìna yà ndi nà'ù Pbàyàhúdí ní: «Nyí nyapé yà ma mùnò fùkú dhu nífù, ní nyí ní'ina obhó nyú pbàkà ábhàlì. ³²Nyí nyí obhóna núní, ndi obhóna ràdù nyǎbhu nyíí dǔkú nyí-tírò. » ³³Ní kǝkò Pbàyàhúdí náadù dhu ìvu Yèsù-tsù, 'àti: «Mǎ ní Àbràhamù bhà pbàdzukuru. Ndirò, mǎ mapèna nzá òko atdí ale bhà ìno mà tí. Ní ádhu nyí nyátina, mǎ rǎrǎ mǔgèrè mǐí dǝkà mǎ-tírò ní? » ³⁴Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàti: «Ma mí obhó dhu núno fùkú: Ndi ale náapè àmbe nzérenga nónzi dǝ, ní ndi ale ní nzérenga tó ìno. ³⁵Ìno ní ìnzí ràdù àdi idzá ale nyú tí bilínganà ale. Pbétù, ale t'ídhùnà nyú náarádi idzá ale tí bilínganà. ³⁶Nírò, Kàgàwà t'ídhùnà nyú náapè àdù nyípfo ìno-kàsù ò rò, ní nyí nyádù ìí obhó tí dǔkú nyí-tírò. ³⁷Ma múni wà dhu nyí rǎrǎ Àbràhamù bhà pbàdzukuru. Pbétù, nyí nyarádù mɔnè, ndíní nyǎbhù tí ma kohò, ìnzí yà ma múɔna dhu náarádù ngari àbà afíku ò dhu-okú dò rò. ³⁸Ma marúnɔna dhu ní Àbadu Kàgàwà bhà ma mála dhu. Pbétù, nyí nyarónzina dhu ní yà àbaku núɔno fùkú dhu. »

³⁹Ní Pbàyàhúdí adù dhu àdu Yèsù tò 'àti: «Àbakà níí Àbràhamù. » Ní kǎdù àtìna abádhí ní: «Nyí nyí'iyana gukyè Àbràhamù bhà ìno nyú tí, ní nyí nyóngòyana Àbràhamù anzì kasu nónzi. ⁴⁰Ma múnò yà Kàgàwà níitè idu obhó dhu fùkú. Pbétù, nyí nyarádù mɔnè ndíní nyí nyǎbhù tí ma kohò. Àbràhamù náanzì nzá dhu wò nyí nyarónzina dhu bhèyi. ⁴¹Nyí nyarónzina dhu ní àbaku arónzina dhu. » Ní abádhí adù àtìna Yèsù ní:

«Mă ní nzi m̀nyòni ð ka kòdhi nzónzo. Àbakà rĩĩ atdí tí. Ndi Àbakà ní Kàgàwà.»

42 Ní Yèsù adù àtìna abádhí ní: «Kàgàwà f̄iyana gukyè Àbaku tí, ní nyí nyózèyana ma òzè, Àbadhi-tí'ò rò ma mírà, ndirò kivi ndi ima nídhuní. Ma mírà nzá òvòdu d̄ ma-tírò, pbétù ima nívi nì Àbadhi ndítírò. 43 Ní ádhu ìnzĩ ma múncna dhu náarí d̀uku àlũ ní? Obhó tí, k̄arí nzi d̀uku àlũ, ìnzĩ nyí nyádù f̀k̀k̀ ma múncna dhu ìrì dhu-okú d̀ò rò. 44 Nyí ní àbaku P̄f̄mvo bhà inzo. Ndirò, nyí nyaróžèna nyònzì dhu ní ndi àbaku ózè dhu k̀l̀l̀. Mùhàngú ò rò, àbadhi ní'ì indrũ-tsè òtdì arí ale. K̄p̀ena nzá obhó dhu n̄nc̄ akekpá màtí, ìmbã obhóngá náarĩ k̄à ò nídhuní. T̄t̄ò ùnc̄ ndi ndí rò, k̄arónczina dhu ní pbìndà màndu nyú. Obhó tí, àbadhi ní t̄t̄ò ùnc̄ arí ale, ndirò ka ní t̄t̄ò t'ábanà. 45 Pbétù ima, ma marúnncna dhu ní obhó dhu. Ní, ndi dhu-okú d̀ò rò nyí nyarí nzi àdù ma múncna dhu ná'ù. 46 Ádhi pbá ale ndi nzínziku ð rádù pbàkà nzérenga nítè? Ádhu obhó dhu n̄nc̄ ma mí f̀k̀k̀ rò, nyí nyarí nzi àdù ma múncna dhu ná'ù ní? 47 Kàgàwà bhà inzo rádù k̄abhà òte ìrì. Pbétù, nyí nyarí nzi k̄abhà òte ìrì, nyí ní nzi k̄abhà inzo dhu-okú d̀ò rò.»

Yèsù rĩ ndàti ádr̀ngbãle tí Àbràhamù r̄ò dhu

48 Wò dhu-dzid̄, Pbàyàhúdì náadù dhu àdu Yèsù t̄ò 'àti: «Mă m̀nò obhó dhu nyú, yà mă màti nyi r̄arì Sàmariyà t̄ò pbìrì ð ale, ndirò nzére-alafí r̄arĩ'ì ùnc̄ rò.» 49 Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí t̄ò ndàti: «Nzére-alafí r̄r̄ĩ mbã ùdù. Ma m̄arí Àbadu Kàgàwà nífũ, pbétù nyí nyarí nzi àdù mifũ. 50 Ma m̄arí nzi indrũ r̄ĩ mifũ dhu n̄nc̄. Pbétù, indrũ r̄ĩ mifũ dhu n̄nc̄ arí, ndàdù indrũ-ànyã ìtdì atdí ale r̄r̄ĩ ìnè. 51 Ma mí obhó dhu n̄nc̄ f̀k̀k̀. Ndi ale náapé ma múncna dhu nífũ, ní ndi ale náalaya nzi òve-ngbò akekpá màtí.»

52 Ní Pbàyàhúdì adù àtìna Yèsù ní: «Òtsò! Kòmbí nga ní ndi mă mà'ù dhu ìnè nzére-alafí r̄arĩ'ì ùnc̄ ní. Àbràhamù náavè wà, ndirò Kàgàwà bhà pbànábì mà n̄nc̄ wà átò. Ní nyi nyádù àtìna ìngbã dhu bh̄eyi nyi nyúnncna dhu nífũ rí ale ralaya nzi òve-ngbò akekpá màtí? 53 Nyi tí ádr̀ngbãle nyú, ròsè yà àvãvè abhukà Àbràhamù d̄nã? Ndirò, Kàgàwà bhà pbànábì mà n̄nc̄ wà átò. Ní nyi nyú, nyi nyózù nyi àdhi tí?»

54 Ní, Yèsù adù dhu àdu abádhí t̄ò, ndàti: «Dhu f̄iyana gukyè ma-tírò ma m̄arí mifũ dhu tí, ní ndi ifuta n̄f̄iyana mbã t̄ina nà. Pbétù, mifũ arí ní Àbadu Kàgàwà, yà nyí nyarátina f̀k̀k̀ Kàgàwà tí. 55 Nyí nyúni nzá Àbadhi, pbétù ma múni wà ka. Ma mapé àdù àtìna ìnzá ma r̄uni ka, ní ma nádù ì'ì iwà ma mòngò t̄t̄ótale tí átò nyí bh̄eyi. Pbétù ma múni wà ka, ndirò ma m̄arí k̄à bhà òte nífũ. 56 Abhukà Àbràhamù n̄nc̄ni dhu, àh̄ù ndi raraya àhu ma mírà yà adzi ð ònã idhò ò. Ní ndi idhò ndi ndàla pbìndà a'uta ð rò, k̄dhè níika ndi atdíd̄.» 57 Ní Pbàyàhúdì adù dhu ìvu Yèsù-tsù 'àti: «Nyi nyú, nyi nyàpè nzá

imbò kumì atɔ mà nísě. Ní, nyi nyala tí àlǎ Àbràhamù ? » ⁵⁸Ní Yěsù adù àtìna abádhí nǐ: « Ma mí obhó dhu núnɔ fúkù: Ìnzá ka kàpè Àbràhamù nùgu rórò, ma mí ì inè. » ⁵⁹Nírɔ ní ndi, Pɔ̀yàhúdí náadù 'òpè 'ùwà odu, ndíní ì ubvú tí ka nǐ. Pɔ̀bétù, kǎdù ndòrù dòtsí, ndàdù àhu Kàgàwà bhà idza ò rò.

Yěsù rǐ ndùmùndúmú tírò ka kugù atdí ale nígù sàbatù-idhò ð dhu
(Mrk 8.22-25; 10.46-52)

9 ¹Otu ð ì ówu p̀bìndà ábhàlǐ mànà rórò, Yěsù ala ndùmùndúmú tírò ka kugù atdí ale. ²Ní kàbhà ábhàlǐ náadù dhu ìvu kà-tsù 'àti: « M̀lìimò, ádhì nzérenga nanzi ndíní wòrí ale nabhè tí kugù ndùmùndúmú tírò ? Tí ka nyú ndi ndítírò nzérenga nanzi ? Ndirò ngàtsi nǐ, tí kà t'ábanà mà kà-tsánà mànà ì nzérenga nanzi ? » ³Ní, Yěsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàti: « Ìnzí ní àbadhi bhà nzérenga mà ndi, ndirò ìnzí ní kà t'ábanà mà kà-tsánà mànà tó nzérenga mà ndi. Pɔ̀bétù, wòrí dhu anzi ndi kà-rò ndíní Kàgàwà bhà ádr̀ungbǎnga tó ɔ̀bi náavi tí ndi kà-nyutsi. ⁴Ní, dhu àkǎ àlè r̀onzi yà ma nívi ale bhà kasu àdi inga àdi adyíbhengá nga tí ró. K̀oní inga r̀ira ndíní ndatì tí, yà ìnzí atdí ale mà r̀adù kasu ònzi iku ð nǐ. ⁵Yà àdǐ ma màdi yà adzi dǔ òná kàsùmì ð, ima ní ndi yà adzi ð awáwù. »

⁶Wò dhu bhèyi ndi ndòtè dhu-dzidǔ, Yěsù isò isɔ obvò, ndàdù ɔ̀tɔ nòbhòlò ndi isɔ nǐ. Tdítdǔ, kǎdù ndi ɔ̀tɔ nídyi ndàbòlò, ndàdù àtrina wò ndùmùndúmú-nyìkpó rǔ. ⁷Kǎdù àtìna kà nǐ: « Árà nyu'ò nyìkpónu Silòamù tí kátina ùye ka kúyè idha ò. » (Silòamù-tì ní: ìvi tí ka kivi ale.) Ní wò ndùmùndúmú arà idha ò, ndàdù nyìkpóna nú'ò. Ní, ányì rò kà rǐ ndàdù rò, kǎdù ndòpè ndàla inga mbèyi.

⁸Ní, yà atdíkpá abádhí aróko mànà ale mà, yà kàlǎ arí dhu ùnzí rǐ ìndrù-fó ró ale mànà, náapè 'òngù dhu tsùyá, 'àmbe àtìna dǔ: « Tí obhó yà obvò arádi, ndàmbe dhu ùnzi dǔ ìndrù-fó ale yà ? » ⁹Atdídhéná ale náambénà àtìna dǔ: « Ka nyú ní yà, » ngùkpà r̀adù àtìna: « Títò ! Ìnzí ní ka wò ! Kà mà ɔ̀fí ì nà ale ní wò. » Pɔ̀bétù, wò ndùmùndúmú náadù dhu à'ù ndítírò, ndàti: « Ìma nyú ní yà. » ¹⁰Ní kòrí ale adù dhu ìvu kà-tsù 'àti: « Olu, nyìkpónu nyú nùngbe ì ìngbǎ dhu bhèyi ? » ¹¹Ní kǎdù dhu àdu abádhí tò, ndàti: « Yěsù tí kátina ale ní ndi ɔ̀tɔ nàbòlò, ndàtri nyìkpódu rǔ, ndàdù àtìna ma nǐ, ma r̀ara maru'ò nyìkpódu Silòamù ò. Ní ma màrà ányì, mu'ò nyìkpódu, madù m̀ɔ̀pè mala inga dòtsí. » ¹²Kòrí ale adù dhu ìvu tdítdǔ kà-tsù 'àti: « Wò ndi ale rǐ ìngbòrò ? » Ní kǎdù dhu àdu, ndàti: « Ìnzá ma m̀eni. »

P̀bàfàrisáyó rǐ dhu òngù
nyìkpóna ùngbe ndi ndùmùndúmú-tsù dhu

¹³Wò dhu-dzidǔ, ka kǎdù òwu wòrí ale nà, kowù ùvònà *P̀bàfàrisáyó-ònzí. ¹⁴Obhó tí, wò Yěsù àbòlò ɔ̀tɔ, ndùngbe ndùmùndúmú-nyìkpó nǐ òná idhò ní ì sàbatù-idhò. ¹⁵Ní ndi dhu-okú dò rò ní ndi, P̀bàfàrisáyó

ma átò níivú dhu wòrí ale-tsù 'àti : « Nyìkpónu nyú núngbe-ndì ìngbã dhu bhëyi ? » Ní kädù dhu àdu abádhí tò, ndàti : « Yèsù idyì ɔtdo ɔtsúna-kpò rò, ndàtri nyìkpódu rò, madù àrà nyìkpódu nú'o idha ò. Ní, kòmbí ma mí inga nálã àlà. » ¹⁶Ní Pbàfàrisáyó nzínzi ð atdídhená ale náadù àtìnà : « Wòrí dhu nònzi ale nírà nzá Kàgàwà bhà rò, inzà kifù *sàbatù-idhò nídhuní. » Pbétù, ngùkpà-tsí náadù àtìnà : « Nzérenгатáale ràdù wòrí wiwì-tidò nónzi ìngbã dhu bhëyi^p ? » Wò dhu adù abádhí-žnga nábhu rùndò ndì ùndo tí. ¹⁷Ní Pbàfàrisáyó adù dhu ìvu tdítđ wò ìgù Yèsù ìgù ndùmùndùmú-tsù, 'àti : « Olu ìnyi nyú, nyi nyátina ìngbã tí wò nyìkpónu nábhu rùngbe ì ale ní ? » Ní kädù dhu àdu abádhí tò ndàti. « Wòrí ale ní Kàgàwà bhà nabì. »

¹⁸Pbétù, ì Pbàyàhúdì tó ádròdrò ale^q núuvò ì dòtsì ìnzì à'ù dhu, wòrí ale ríì ndùmùndùmú, ní kà ròpè wà ndàla nga kòmbí. Ndi dhu-okú dò rò ní ndì, abádhí núunzi kà t'ábanà mà, kàtsánà màna riwù. ¹⁹Ní abádhí ìwù ùvò rò, ì ádròdrò ale níivú dhu, 'àti : « Tí yà ndùmùndùmú tírò ka kugù dhu tí nyì nyaratina idhùku nyú yà ? Olu kädù ndòpè ndàla nga ìngbã dhu bhëyi kòmbí ? »

²⁰Ní wò ndùmùndùmú t'ábanà mà, kàtsánà màna náadù dhu àdu abádhí tò 'àti : « Mă nyú, mă m̀ni dhu ní, yàrí ní idhùkà nyú. Ndirò, mă m̀gu ka ndùmùndùmú tírò. ²¹Pbétù, kädù ndòpè ndàla nga ìngbã dhu bhëyi màtí kòmbí dhu ní mă m̀ni nzá. Ndirò, àdhi mà nábhu kà-nyìkpò rùngbe ì dhu mă m̀ni nzá. Àbadhi ní iwà óvi ale. Ní nyivù dhu kà-tsù, ndíní kädù tí róná dhu àwe ndítírò. »

²²Kà t'ábanà mà, kàtsánà màna náadù dhu wò dhu bhëyi Pbàyàhúdì tó ádròdrò ale tò, abádhí-ɔdò nónzi ì ì dhu-okú dò rò. Obhó tí, ì Pbàyàhúdì tó ádròdrò ale níì iwà ì níri angyangyi ndíní ì ongó tí Yèsù nàtì Krístò tí ìngbàtí fli ndì ale mà nípfò, 'òdi unduta-dzà ð rò, ìnzì kadù òzèna Màyàhudi tí tdítđ. ²³Ndi dhu-okú dò rò ní ndì, wò ndùmùndùmú t'ábanà mà, kà-tsánà màna náadù àtìnà Pbàyàhúdì tó ádròdrò ale ní : « Àbadhi ní iwà óvi ale, ní nyivù dhu kà-tsù nyú. »

²⁴Ní ɔyo rí kisè nì, Pbàyàhúdì tó ádròdrò ale náanzi wò ndùmùndùmú tí arúbhi ìì rò ale, 'adù dhu òvò fíndà 'àti : « Ótso pé dhu Kàgàwà-ònzì, nyi ràrí obhó dhu nyú núno. Mă nyú, mă m̀ni wà dhu wòrí ale ràrí nzérenгатáale. » ²⁵Ní wòrí ale adù àtìnà abádhí ní : « Nzérenгатáale mà tí kà ríì dhu ma m̀ni nzá. Pbétù, ùnì tí ma m̀ni atdí dhu ní, ima níì ndùmùndùmú, ní kòmbí ma mí inga nálã àlà. »

^p 9.16 Pbàyàhúdì-bvù, ka kòzúnà ɔtdo àbòlò ka kí kadù ìndrù ìgu ní dhu iwà ka kònzi kasu dhu tí. Ní ì kasu-tidò ònzi ka kí sàbatù-idhò ð dhu ka kisó isò tí. Ní, wò Yèsù ònzi dhu níì afátá, ràdù kàbhu kòzè nzérenгатáale tí. ^q 9.18 Pbàyàhúdì tó ádròdrò ale tí ka kátina ìrò ale ní Pbàfàrisáyó tí ka kàtì ale kèlè.

²⁶Ní abádhí adù dhu ìvu wòrí ale-tsù 'àti : « Ádhu nyú wòrí ale nónzì indù ? Kàbhù nyìkpónù rùngbe ndì ìngbà dhu bhèyi ? » ²⁷Ní kádù dhu àdu abádhí tò, ndàti : « Ma màwe wà wò dhu fùkù, pbétù nyí nyàdù nzá ma múnɔna dhu ìrì. Ní ádhu nyí nyòzè mawe nyírì tdítǎ ? Nyí nyòzè tí nzá wà nyǒngò átò kàbhà ábhàlì tí ? »

²⁸Nírò ní ndi Pbàyàhúdì tó ádròdrǒ ale núɔno dhu wòrí ale ní 'àti : « Ìnyi nyú, nyi ní ndi kàbhà ábhàlì. Pbétù mà, mà'ì ní Músà bhà ábhàlì. ²⁹Mà nyú, mà múnì wà dhu Kàgàwà mà ratè Músà nà. Pbétù, àdhà rò màtí wòrí alé írà dhu mà múnì nzá. » ³⁰Ní wò ale adù àtìnà kǒkò Pbàyàhúdì tó ádròdrǒ ale ní : « Hòkò ! Kòní idhò rì ìndrù ùkǒ ní dhu nyú ní ndi wò, wò nyí nyátina inzá nyí rùni àdhà rò màtí kírà dhu. Pbétù nyìkpòdù na kùngbe wà ! ³¹Mà múnì iwà dhu, Kàgàwà ràrì nǎ àdù nzéngatále tó itsòta nírì. Pbétù, ka ràdù pbìndà itsòta nírì ale ní, pbìndà Úyátá nífù arí, ndàdù ndi ndózè dhu ònzì ale. ³²Yà mùhàngú ò rò ndi napèna rò, ka kapèna nzá dhu ìrì atdí ale mà rùngbe yà àdhi tí ka kadhì ndùmùndùmú tírò ale-nyìkpó. ³³Ìnzì dhu f'ínà gukyè Kàgàwà bhà rò wòrí ale írà dhu tí, ní kàmbènà nǎ atdí dhu mà nónzì. » ³⁴Nírò ní ndi Pbàyàhúdì tó ádròdrǒ ale adù dhu ìvu wòrí ale-tsù, 'àti : « Ìnyi nyú, ìnyi ka kadhì òdhi tí ngbùlùny nyú mànà pbùkù nzérenga ð. Ní nyi tí ndi àdù dhu ùdhe fàkà ? » Wò dhu-dzidǎ, abádhí adù kípfo, ràhù unduta-idzà ò rò.

Inzá Yèsù ná'ù ale ní ndùmùndùmú afína ònǎ rò

(Luk 10.21 ; 2Kò 4.3-6)

³⁵Yèsù itdègu Pbàyàhúdì tó ádròdrǒ ale nípfò wòrí ale ìri unduta-idzà ò rò dhu nírì, ní kàrà ndi ale-tí'ò, ndàdù itsi àtìnà kà ní : « Ìnyi nyú, nyi nyá'ù tí wà Ìndrù t'ídhùnà ? » ³⁶Ní, kádù dhu ìvu Yèsù-tsù, ndàti : « Màlimò, àdhi pbá ale ndi, ndínì ma madù tí à'ùnà ? » ³⁷Ní Yèsù adù dhu kàtò, ndàti : « Nyi nyàla wà ka ! Ndirò ka ní yà nyí nyóte nà kòmbí ale. » ³⁸Ní, wò ale adù dhu òvò kpanya Yèsù tò, ndàti : « Ádrùngbálé, iwà mà mà'ù nyi. » Kádù ndòkò ɔtdyùna dǎ Yèsù-ònzì, ndifu ka.

³⁹Wò dhu-dzidǎ, Yèsù adù àtìnà : « Ma mírà yà adzi ð, ndínì ma múnò tí yà adzi ð ale-ànyà. Ma mírà, ndínì yà adzi ð ndùmùndùmú nóɔpé tí 'àla nga, yà inga àlà arí ale ràdù 'ùgèrè 'òngò ndùmùndùmú tí. » ⁴⁰Nírò ní ndi yà Yèsù mà ìfì mànà atdíkpá ngúfe Pbàfàrisáyò' náadù dhu ìvu kà-tsù, 'àti : « Mà nyú mà, mà nátì ndùmùndùmú átò ? » ⁴¹Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàti : « Nyí nyúnìyana gukyè dhu nyí ràrì ndùmùndùmú, ní ka kàmbènà nǎ àtina nyí ràrìfì nzérenga nà. Pbétù kòmbí nyí nyarádù àtìnà àlà nyí rarí inga àlà. Ní ka kùni wà dhu, fùkù nzérenga ràrìfì otùna nyú ð. »

^r 9.40 Ózà 18 otu ð ka kàndì dhu

Tàmà t'úndatatále tó mbólí

(Zàb 23; Zèk 34.1-4; 1Pé 2.24-25; 5.1-4)

10 ¹Wò dhu-dzidò, Yèsù adù àtìnà tdítdò kòkò Pbhàfàrisáyó nǐ: «Ma mí obhó dhu núnò fùkù. Ìnzí arótsù kàlì-lí^s, tàmà tó kàlì ò ale, pbétù yà kàlì dònà arúpo ndòyò ndì kàlì ò ale ní ogbotále, ndirò ka ní òbi nǐ arí dhu ùdhà ìndrù-fó rò ale. ²Pbétù, yà kàlì-lí arótsù ale ní ndi tàmà ùnda arí ale. ³Kà tò nga ní ndi kàlì-lí^ò òdò arí ale rǎdù kàlì-átù ùngbe kà ròtsù ònà kàlì ò, tàmà rǎdù kùni túna rò ní. Ní, kà rǎdù pbìndà tàmà nyú núnzì òvòya rò, ndàdù ìpfonà rùvò kàlì ò rò^t. ⁴Ní kóró ndì ndìpfo pbìndà tàmà, rùvò kàlì ò rò dhu-dzidò, kà rǎdù àdi ndámbe àrà dǎ angyi abádhí dò-tsírò, abádhí rǎdù òdhò owùna ò, kà-tù ì ùni dhu-okú dò rò. ⁵Tàmà rǐ nzí àdù òwu olo tí rǐfí ale-owù ò, pbétù abádhí rǎdù òtse òtse tí kà-tsù rò, ìnzá ì ùni kà-tù nídhuní.»

⁶Yèsù ùnò wòrì mbólí Pbhàfàrisáyó tò, pbétù wò kùnò abádhí tò dhu náadù nzá abádhí-dò nálù.

Yèsù ní ídzi undataba

⁷Yèsù adù àtìnà tdítdò abádhí nǐ: «Ma mí obhó dhu núnò fùkù, ima ní ndi tàmà tó kàlì tó tsàtsù. ⁸Kóró ale yà angyinà rò íwù idù nǐfí ogbotále, ndirò òbi nǐ arí dhu ùdhà ìndrù-fó rò ale. Pbétù, tàmà ádù nzá abádhí-tù núnì. ⁹Ní, ima ní ndi kàlì tó tsàtsù. Ndi ale náapè ìtsù ùdunà, ní rǎdù ògù ògù. Kà rǎdù òtsù kàlì ò, ndàdù àhu kàlì ò rò. Ndirò kà rǎdù ònyù nábà àbà. ¹⁰Ogbotále náarírà dhu kèlè ndì nduwé tí. Ndirò kǎrì ìrà, ndíñí ndì ndòkye tí dhu, ndàdù dhu ìnza. Pbétù ima nyú, ma mírà ndíñí ìndrù abá tí ìpìrònga, ndirò ndíñí abádhí abá tí ka abhò nyú ròsè.

¹¹Ima ní ídzi undataba. Ídzi undataba náarí pbìndà ìpìrònga nádzì òve tò pbìndà tàmà-okú dò rò. ¹²Tàmà ùnda arí ndíñí ka kubhò tí ndì ale ní nzí tàmà-àbadhi. Kǎpè nyàmàsò rǐrà dhu nálà, ní kà rǎdù òku tí òku, ndàdù tàmà ùbhà víyà dǎ rò. Ní, nyàmàsò rǎdù atdídhená tàmà númbà ndàrà nà, ndàdù ngùkpà-ònga nífàlà. ¹³Obhó tí, fùrangà-okú dò rò rí kasu ònzi ale, náafí àtdu tàmà rǔve dhu rǐ nzí àdù. ¹⁴Ima ní ndi ídzi undataba. Ma múni wà pbàkà tàmà, ndirò pbàkà tàmà núnì wà ma. ¹⁵Àdhàdhì Àbadu núnì ma, madù Àbadu núnì dhu bhèyi, ma mádzi wà pbàkà ìpìrònga òve tò pbàkà tàmà-okú dò rò. ¹⁶Ndirò, ma mífí ìnè ngùkpà pbàkà tàmà nà, kǎkà ìmbà rǐfí yàrì kàlì ò. Ní, ma màkà marà ì tsí nídì átò madu kàlì ò. Abádhí rǎdù túdu ìrì ìrì. Ndi dhu bhèyi ní ndi, tàmà tò màhò rǎdù ìfí atdí tí, ùndana rí ale rǎdù ìfí atdí tí átò.

^s 10.1 Pàlèstìnà tó pbìrì ò, ka kitsúnà tàmà kàlì ò kúbhingá, kadù atdí undatatále ìlì ròdò ndi kàlì-lí^ò. ^t 10.3 Pàlèstìnà tó pbìrì ò, tàmà okónà màhò ò. Ndirò kóró ì màhò nóongónà ìfí fíyò undatatále nyú nà.

17 Àbadu ózè ma, pbàkà ípìrǒnga ma mádzi ɔve tò, ndíní madùya tí àbànà tdítǔ dhu-okú dò rò. 18 Pbàkà ípìrǒnga nódyì rí atdí ale mà rǐí mbǎ, pbétù, ma mí pbàkà ípìrǒnga nádzì ma-tírò ɔve tò. Ma mǐí ìnè ádrùngbǎnga tó ɔbì nà madzi pbàkà ípìrǒnga ɔve tò, ndirò ma mǐí ìnè ɔbì nà mabà ndí ípìrǒnga tdítǔ. Wǒrí ní ndí Àbadu núyǎ idù dhu. »

19 Ní wò Yèsù ùnò ɔte-okú dò rò, Pbàyàhúdí-ǒnga náadù ndùndò ùndo tí tdítǔ. 20 Abádhí nzínzì ǒ, ábhǒ ale nyú náambénà àtìna dǒ : « Ìnè pfòmvo rǐí yàrí ale ò. Àrí rǐí kà dǒ. Ní ádhu nyí nyí kà-tsù dhu ìrì ní ? » 21 Pbétù ngùkpà-tsí ambénà àtìna dǒ : « Ìnzí pfòmvo rǐí ònà ale rádù òte wò dhu bhéyi. Pfòmvo tí àdù ndùmùndúmú-nyìkpò ùngbe ùngbè ? »

Ìndrù rǐ Yèsù àpà 'ùbvù odu nǐ dhu

22 Yèrùsalemà tó kígò ǒ, Pbàyàhúdí náambénà yà Kàgàwà bhà idza ka kitsu tdítǔ dhu nírè ka kongónà nǐ mùhendù nónzì dǒ. Ndi kàsùmì nǐí ádrùngbǎ gírì tó kàsùmì. 23 Ní ndí idhò ǒ, Yèsù ambénà ùbhi dǒ Kàgàwà bhà idza-lí, « Sǒlòmónì bhà mbàrazà » tí kátina mbàrazà-tsinǎ. 24 Ní ngúfe Pbàyàhúdí andu ì, 'àkpòrò kà-ngbò, 'àdù dhu ìvu kà-tsù, 'àtì : « Nyi nyú, nyi nyabhèya afíka ràgùrù ndí ràrà àhu ìfe idhò tí ? Nyi nyapè ìí Krístò nyú tí, ní ɔvo pé ndí dhu kpangba fǎkà. »

25 Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàtì : « Ma móvò wà wò dhu fùkù, pbétù nyí nyá'ù nzá ndí dhu. Yà Àba Kàgàwà-ɔvò rǒ ma mǎrónzina wiwì, náarí ndí àdhi-pbá ale màtí ma mǐí dhu nítè. 26 Pbétù, nyí nyá'í nzí ndí dhu ná'u, ìnzí ná'í nyí pbàkà tàrà nzínzì ǒ tàrà dhu-okú dò rò. 27 Pbàkà tàrà náarí tǔdu ìrì ìrì. Ma múni wà abádhí, ndirò abádhí náaràdù owùdu núngu. 28 Ndirò, ma mí dhòdhóhóngà tó ípìrǒnga nábhù owùdu núngu ale tò. Ní abádhí núuwíya nzí akekpá màtí afíya ònǎ rò. Ndirò, atdí ale mà núudháya nzí abádhí fudú rò. 29 Àba Kàgàwà yà abádhí nibho fudú, ní ádrùngbǎle ròsè kórò ale dònǎ. Ndirò, atdí ale mà rǐí ìmbǎ ɔbì nà ndìdhǎ atdí dhu mà Àbadu-fó rò. 30 Ìma, Àbadu Kàgàwà mànà, mǎ'í ní atdí ale nyú. »

31 Ní, Pbàyàhúdí náadù odu ùwa tdítǔ, ndíní ì ubvù tí Yèsù nǐ. 32 Pbétù, Yèsù adù àtìna abádhí nǐ : « Ma mábhè nyí nyǎla ábhǒ ìdzì dhu nyú yà Àba Kàgàwà ìbhò idù ɔbì nǐ. Ní, ádhu ndí kǒkò ì dhu nzínzì ǒ, nyí nyí mapà nyùbvù ma odu nǐ okúna dò rò ? » 33 Ní Pbàyàhúdí adù dhu àdu Yèsù tò, 'àtì : « Ìnzí ní ìdzì dhu-okú dò rò nga ndí mà mí màpà mùbvù nyí nǐ. Pbétù, mà mòzè mùbvù nyí okúna dò rò dhu ní, nyí nyùnò dhu nzére nyú Kàgàwà nǐ dhu. Ìnyi ní ìndrù-tsí dhu, ní nyí nyádù àtìna ìngbǎ dhu bhéyi, nyí rǎrì Kàgàwà ! » 34 Yèsù adù dhu àdu tdítǔ abádhí tò, ndàtì : « Fùkú Hyátá" ò ka kándí tí nzá dhu, kati : < Ìma Kàgàwà, ma

^u 10.34 Zàb 82.6

máti nyí nǐ, nyí rǎrǐ mǎngǔ-nzo ? » ³⁵Àlě kúni wà dhu atdí ale mà rǎrǐ nzǐ àdù Kàgàwà bhà Andítá-tì nùgere. Kàgàwà átí p̀b̀inda ɔte ka kùnò f̀ỳỳò ale-ɔv̀ò mǎngǔ-nzo tí. ³⁶Ní, Àba Kàgàwà ɔp̀ì ndi ima, ndivì ma yà adzi ɔ. Ní, yà ma máti, ima rǎrǐ kà t'íd̀h̀unà r̀ò, nyí nyádù àtina ìngbà dhu bhěyi ma r̀uǹò dhu nzére nyú kà nǐ ? ³⁷Dhu apé ìì ìnzǐ ma mǎrǐ Àbadu bhà kasu ònzi dhu tí, ní dhu àkǎ nzá nyà'ù ma. ³⁸Pbétù, dhu apé ìì ònzi ma mǎrǐ kàbhà kasu ònzi dhu tí, ní inzà màtí nyí nyà'ù ima nyú r̀ò, dhu àkǎ nyà'ù yà ma mǎr̀onzina kasu. Ma m̀uǹò wà dhu, ndíni ndi dhu alú tí dùku, nyádù dhu ùni mběyi nyú Àbadu rǎrǐ nyudutsi, ndirò ma rǎrǐ kà-nyutsi. » ³⁹Ní, P̀b̀ayàhúdí tó ádr̀òdr̀ò ale náadù dhu ònzi t̀d̀ít̀d̀ò ndíni ì alú tí Yèsù 'òsò. Pbétù, Yèsù adù ndàwili abádhí-f̀ò r̀ò, ndàrà.

⁴⁰Ní Yèsù adù ndàdu, ndàrà t̀d̀ít̀d̀ò Ỳòr̀òdanì tó idha-akpà-adzè, yà Yüwanì úbhi bàtizò ùbho r̀ò angyinà r̀ò ìndr̀ù t̀ò i, ndòngò àdi ànyì. ⁴¹Ní ànyì, ábhǎ ale nyú nóowúnà iwu r̀ò kà i, 'adù òwu àtina r̀ò nzínziya ɔ : « Obhó tí, Yüwanì ǹónzi nzá atdí wiwì mà. Pbétù, yàrǐ ale d̀ò kǎrà àwenà r̀ò k̀òr̀ò dhu ǹì obhó dhu nyú. » ⁴²Ní ábhǎ ale nyú náadù Yèsù à'ù ànyì.

Làzarù bhà ɔve

(Yüw 5.21 ; 6.40)

11 ¹Làzarù tí kátina atdí ale níì andi nà. Ndi ale nóongónà àdi Bètaniyà tí kátina pbanga ɔ. Ndirò, Bètaniyà ní M̀ariyà mà, awènà M̀arità mà, mà tó pbanga. ²Ndi M̀ariyà ní ndi, yà Ádr̀ungbàle Yèsù-p̀f̀ò d̀ò adù àrà ndr̀ù r̀ongu akye nòdhò, ndàdù kà-p̀f̀ò-ngbò núndo d̀òna-ká nǐ. Ndirò, ka níì ndi wò andi nà ìì Làzarù t'áwènà. ³Ní, Làzarù t'áwèna náavi ìndr̀ù r̀àrà dhu ɔv̀ò Yèsù t̀ò, ndàti : « Ádr̀ungbàlé, kànǐ yà atdí d̀ò nyi nyòzè ale, Làzarù r̀ì andi nà. » ⁴Ní wò dhu ndi ndirò r̀ò, Yèsù adù àtina wò ale nǐ : « Wò Làzarù r̀andi ní andi r̀ì nzǐ kàbhǎ r̀òvè d̀òtsi. Pbétù, ndi andi àlù ka ndíni Kàgàwà bhà ádr̀ungbànga tó ɔbi nitè tí, ndàdù kà t'íd̀h̀unà bhà ádr̀ungbànga tó ɔbi nitè átò. »

⁵Yèsù azè M̀arità mà, awènà M̀ariyà mà, ndàdù Làzarù nózè átò. ⁶Ní, Làzarù r̀andi dhu ndi ndirò r̀ò, Yèsù adù ɔỳò idho nyú ǹónzi, yà ndi andi tó màk̀ùr̀ù òtù ndi òná ngari ò. ⁷Wò dhu-dzidò, kàdù àtina p̀b̀inda ábhàlǐ nǐ : « Kàdu àlě Yùdeyà tó p̀b̀irì ò. » ⁸Ní, ábhàlǐ adù dhu ìvu kà-tsù 'àti : « H̀òk̀ò M̀alimò ! Kòmbí tí ní P̀b̀ayàhúdí nàpà 'ùbvù nyi odu nǐ. Ní nyi nyòzè tí nyadu nyi ànyì t̀d̀ít̀d̀ò ? » ⁹Ní Yèsù adù dhu ìvu abádhí-tsù, ndàti : « Adyíbhengá nga ɔ, adyif̀ò-sisi náatí obhó ongo ìì atdí kumi d̀òná ɔỳò nà ? Ní ìndr̀ù apé àmbe ùbhi d̀ò adyíbhengá, ní ndi ale r̀ì nzǐ àdù ndàgìli nditsi, yà adzi d̀ò awáwù nálà ndi ndí dhu-okú d̀ò r̀ò. ¹⁰Pbétù, kápé àmbe ùbhi d̀ò kùbhingá, ní kà r̀adù àrà ndàgìli r̀ò nditsi, ìnzǐ ndi ndí inga nálà dhu-okú d̀ò r̀ò. » ¹¹Wò dhu ndi ndunò dhu-dzidò, Yèsù adù àtina p̀b̀inda ábhàlǐ nǐ : « Àlě t'òdhìna Làzarù nòdhò òdhò tí. Pbétù, ma m̀àrà ndíni ma mitsi tí

kìngà idhò ò rò. » ¹²Ní, Yèsù bhà ábhàlì adù dhu àdu 'àti : « Ádrùngbálé, kápé ìí òdhò tí òdhò dhu tí, ní kà rǒgù ògù. » ¹³Obhó tí, Yèsù azè ndùndò dhu níí, iwà Làzarù rǒvè. Pbéù, kàbhà ábhàlì adù dhu ìrè idhò nyú dǒ kà rǎrǒte. ¹⁴Ní, Yèsù adù dhu òvò kpangba abádhí tò, ndàti : « Làzarù òvè wà. ¹⁵Ndirò, idhèdu nìka okúku dò rò dhu ní, ìmbà ma mìí ànyì dhu. Ní, wò ndi dhu ònzì ndì, ndíni nyí nyadù tí ma à'ù. Ní, kòwu pé ndi Làzarù òvè i. » ¹⁶Nírò ní ndi Yèsù bhà ábhàlì nzínzi ò atdí ale, Tùmasì tí kátina, yà ka kongónà adù ànzìnà átò Didimò' tí, náadù àtìnà ngùkpá ábhàlì ní : « Kòwu átò ànyì, ndíni àlè kuvè tí atdíkpá Màlimò mànà. »

**Yèsù ní ìndrù àbhù rádù rìngbè ndì,
ndirò ípirǒnga àbhù rádù ìndrù tò ale dhu**

¹⁷Yèsù itdègu àrà àhu Bètàniyà, ní kǎtù Làzarù iwà ka kótdù ka ró idhò àhu ìfò ró. ¹⁸Ndi Bètàniyà tò pbanga níí mbèmbè ìbhù kilòmètèrè tí Yèrùsàlemà tò kigò rǒ rò. ¹⁹Ní, Pbayàhúdí nznzi ò ábhò ale nyú níwú Màrità mà Màriyà mànà-tí'ò, ndíni ì opé tí abádhí-afí adùyà Làzarù bhà òve-okú dò rò. ²⁰Ní, Màrità níitdègu Yèsù rǎrà dhu ìri, ní kǎdù ndìvà, ndàrà kàkò otu ò rò. Pbéù, Màriyà adù àdi idza. ²¹Ní, Màrità itsi àtìnà Yèsù ní : « Ádrùngbálé, nyi nyíyana gukyè iró, ní adòdu óvèyana nzí. ²²Pbéù, ma muni wà dhu, kòmbí màtí Kàgawà rǎrǎ fóná nyi nyónzina kóró dhu nábhù àbhù indù. » ²³Ní, Yèsù adù àtìnà Màrità ní : « Adònu rǎ ndìngbè ìngbè ibhu ò rò. » ²⁴Ní, Màrità adù àtìnà kà ní : « Ma muni wà dhu, yà adzi ò dhu-tsù rǎ ndòdì nínganí, yà ùvùvè ale kóró rǎ 'ùngbè rò, àbadhi rìngbèyà ndi ìngbè átò. » ²⁵Ní, Yèsù adù àtìnà kà ní : « Ima ní ndi ìndrù àbhù rádù rìngbè ndì, ndàdù ípirǒnga nábhù ìndrù tò ale. Ní, òvè tí màtí ima ná'ù ale náapé òvè, ní rǎdù ípirǒnga nábà àbà. ²⁶Ndirò, ìnè rǎí pòndà ípirǒnga nà, ndàdù ma'ù ale, ní rǎ nzí adù òvè akekpa màtí. Nyi nyà'ù tí wà yà ma muni dhu ? » ²⁷Ní, Màrità adù dhu àdu Yèsù tò, ndàti : « Iwà ma mà'ù ndi dhu Ádrùngbálé. Ma mà'ù wà dhu ìnyì rǎrǎ ndi Krístò, Kàgawà t'ídhùnà, yà yàrí adzi ò rǎrà dhu tí ka kati ale. »

Yèsù rǎ Làzarù òdzi dhu

²⁸Wò dhu bhèyi ndi ndàdu dhu Yèsù tò dhu-dzidǒ, Màrità náadù àrà awènà Màriyà nánzi. Ní, idza ndi ndòtsù Màriyà i rò, Màrità náadù dhu òvò kàtò bhèlù ò, ndàti : « Màlimò ìrà wà. Ní kà rǎ nyanzi. » ²⁹Ní wò Màrità ùndò dhu ndi ndirò rò, Màriyà adù àhu àrǎ nyú tí, ndàrà Yèsù rǎí i.

³⁰Wò ndi kàsuni ò, Yèsù ìí inzà ndi ndàpè ìtsù pbanga ò ró. Pbéù, kǎdù ìí àdi ndi ndàdì yà Màrità mànà ì òtùnà ì òná ngari ò ró. ³¹Pbayàhúdí níí atdíkpá Màriyà mànà idzá, 'àdù àmbe kà-afí nópè dǒ. Ní, Màriyà

^v 11.16 Didimò-tì ní ozo tí ka kùgù ale.

ìvà ndì, ndàhù àrì nyú tí dhu ì àla rò, abádhí adù 'ìvà átò, 'òwù kòwù ð. Abádhí ati ka yà Làzarù ka kótdù i ràrà, ndàrà òdzi ányì rò dhu tí.

³²Ní, yà Yèsù ríí ró ndì ndàrà àhù rò, Màriyà nítdègu Yèsù àlà, ní kǎdù ndìbvu obvò kà-pfò rò, ndàdù àtìnà kà nǐ: « Ádrùngbǎlé, nyi nyíyana gukyè iró, ní adòdu óvèyana nzi. » ³³Ní Màriyà mà, yà owùna ð iwù Pbàyàhúdì mànà rǒdzi dhu ndì ndàla rò, izu núuka Yèsù atdídǒ, afina ràmbe inga ìrè dǒ. ³⁴Nírò ní ndì Yèsù adù dhu ìvu abádhí-tǔ, ndàti: « Nyí nyótdù ka ìngbòró? » Ní abádhí adù dhu àdu kà tò 'àti: « Ádrùngbǎlé, ìrà ndíni nyi nyala tí ányiró nga. » ³⁵Nírò ní ndì Yèsù adù òdzi. ³⁶Ní, Pbàyàhúdì adù òko 'àmbe àtìnà dǒ: « Ìgyò! Nyàndà pé kòzè Làzarù tí dhu! » ³⁷Pbétù, abádhí nzínzi ð atdídhená ale náadù àtìnà: « Hòkò! Wò ale nyú ní ndì ndùmùndùmú-nyìkpó nábhù rùngbe ndì. Ní kǎbhùyana tí obhó Làzarù ìnzì ròvè? »

Yèsù rí Làzarù nábhù rìngbè ndì óve-bvù rò dhu

³⁸Kòkò Pbàyàhúdì rúnona dhu ndì ndìrì rò, izu náadù Yèsù ùka atdídǒ nyú. Ní, abádhí adù òwu Làzarù ka kótdù i. Ka katdù ka ònà ibhu nǐ bhalabhala ò ka kógyè, kadù lina'ò nápbì odu-ìyà-ba nǐ ibhu. ³⁹Ní, ányì ì òwù ùvò rò, Yèsù ati yà tiná ìí ale nǐ: « Nyògere wò odu ibhu-lí rò. » Ní Làzarù-bvù t'áwènà Màrità náadù Yèsù ìso, ndàti: « Ìnzè Ádrùngbǎlé! Wò abvo nópè wà ndòngù atdídǒ. Kònzì wà ìfò idho nyú ibhu ò. » ⁴⁰Pbétù, Yèsù adù dhu àdu Màrità tò, ndàti: « Ma màtìnà tí obhó nyi nǐ, nyi rapé ima ná'u, ní nyi rǎrì adù Kàgàwà bhà ádrùngbǎnga tó awáwù nála? » ⁴¹Ní, ka kadù odu nógèrè ibhu-lí rò. Wò dhu-dzidǒ, Yèsù adù nyìkpóna náva ndàndà òrù nga, ndàdù ndìtsò, ndàti: « Àba Kàgàwǎ, ma màbhù òtsò ìndù, tsùdú dhu

nyi nyìrì nídhunǐ. ⁴²Obhó tí, ma mùni wà dhu ìrì nyi raróngo tsùdú dhu ìrì bìlìnganà. Pbétù, ma mìtsò ma wò dhu bhèyi dhu ní, ndíni kǎkà ngbòdu nàkpòrò iró ale náa'u tí dhu ìnyì rǎrì ndì nyi nyìvì ma. »

⁴³Wò dhu ndì ndòrì dhu-dzidǒ, Yèsù adù Làzarù nánzi òrù tǔna nyú nà, ndàti: « Làzarù, àhù wòrì ibhu ò rò. » ⁴⁴Ní, Làzarù adù àhù ibhu ò rò, òtsúna mà, pǒna mànà ka kèndìlì

Làzarù ka katdù ònà bhalabhala tó odu ò ka kógyè ibhu (11.44)

abvo ùtdù ka karí òná mberù nǐ, kadù nyìna níso mbě̀rèse nǐ rórò. Wò dhu-dzidò, Yèsù adù àtìna ihé-yà nǐ: «Nyùnga Làzarù, nyàdù ùbhàna ràrà ibha.»

Yèsù òne ka kí ndíní ka koho tí dhu

(Zàb 71.10; Mát 26.1-5; Mrk 14.1-2; Luk 22.1-2)

⁴⁵Yà Màriyà mǎrǎbvù iwùna, 'àdù Yèsù ònzì Làzarù rǒ dhu àla Pbàyàhúdì nínzì ð, ábhǒ ale nyú náadù Yèsù à'ù. ⁴⁶Pbétù, abádhí nínzì ð atdídhená ale náadù òwu Pbàfàrisáyó-tí'ò, 'àdù yà Yèsù ònzì dhu àwe abádhí tò. ⁴⁷Ní, ndi dhu ì ìrì rò, pbàkùhání tó ádròdrò ale mà, Pbàfàrisáyó màna, náadù yà Pbàyàhúdì-bvù ádròdrò anya nítì arí ale-tsù núndu. Nírò ní ndi abádhí náadù 'òpè 'òngù dhu tsùyá nínziya ð, 'àmbe àtìna dǒ: «Wòrí ale ràrà ábhǒ wiwì nyú nónzì rǒ. Ní ádhu ndi àkǎ àkǎ àlě rònzì? ⁴⁸Àlě kapé kùbha ràmbe ndi dhu ònzì dǒ, ní kóró ale rǐ kà'u. Ndirò Pbàrómá tó pbìrì ð ádròdrò ale náadùya iwu, 'ùgolo àlě tó Sòmǎ-dzà, 'àdù àlě tó pbìrì nínza.»

⁴⁹Kǒkò ì Pbàyàhúdì-bvù ádròdrò anya nítì arí ale nínzì ð, atdí ale-òvò ní'ì Kàyafà. Ní ndi atò ð, ka ní'ì ndi pbàkùhání tó ádròdrò ale dǒ kamà. Ní, kǎti òdhína nǐ: «Nyí nyú nyí nyèni nzá atdí dhu mà wò dhu ò. ⁵⁰Nyí nyèni tí obhó dhu, dhu rǎkǎna atdí ale kèlě ròvè kóró ale tó ngari ð, ìnzì àlě tó pbìrì ð kóró ale-tsè náadù tí ndòtdí?» ⁵¹Kǎno nzá wòrí dhu dǒna nyú ò rò àhu rórò. Pbétù, wò ndi atò ð ndi ndi'ì ndi pbàkùhání tó ádròdrò ale dǒ kamà tí dhu-okú dò rò, kǎvò dhu angyangyi, Kàgàwà bhà Nabì bhèyi, ndàti: Yèsù rǎkǎ ndòvè Pbàyàhúdì tó ngari ð. ⁵²Ndirò, kǎti átò kà rǎrǐ nzǐ òvè Pbàyàhúdì tó ngari ð tí, pbétù kà rǎkǎ ndòvè ndíní ndi ndundu tí yà adzi ð ì nifàlǎ Kàgàwà bhà inzo-tsù, ròkò atdíkpá.

⁵³Ní, ròpè ndi ndi idho ð rò, Pbàyàhúdì-bvù ádròdrò ale náapè 'òné Yèsù ndíní ì adù tí àbhunà kohò. ⁵⁴Wò dhu-okú dò rò ní ndi, Yèsù adù ndòpè ìnzì ndàrà ùbhi rǒ kpanya Pbàyàhúdì nínzì ð. Pbétù àbadhi mà, pbìndà ábhàlǐ màna, náadù 'ìvǎ 'òwù yà rùngù-tí'ò arí'ì mùlengù ð atdí pbanga Èfùràyimù tí kátina ð, 'àdù òko ànyì.

⁵⁵Wò ndi kàsùmì ð, Pbàyàhúdì tó *Pásìka tó mùhendù-idhò ní'ì iwà ndi ndindù ndi ró. Ní, ábhǒ ale nyú níiwú fíyó pbanga ònǎ rò, 'ìwù ùvò angyinǎ rò Pásìka tó Yèrùsàlemà tó kigò ð, ndíní ì u'ò tí ì, 'ìlǎ Kàgàwà-nyìkpó ð'. ⁵⁶Ní, Yèrùsàlemà ì òwù ùvò rò, abádhí ambénà Yèsù òné dǒ. Ní Kàgàwà bhà-dzá ì fí rórò, abádhí ambénà dhu òngù dǒ tsùyá nínziya ð, 'àmbe àtìna dǒ: «Ádhu nyí nyìrè kà-dǒ? Tí ìnzì kà rǎrǐ ìrà mùhendù ð?» ⁵⁷Pbàkùhání tó ádròdrò ale mà, Pbàfàrisáyó màna náadù dhu ùya ìndrù tó 'àti: «Atdí ale mà náapè Yèsù rǐ'ì ró nga núní, nǎkǎ nditè ka ndíní kadù tí òwu kòsò.»

^w 11.55 Pbàyàhúdì tó màndu ní'ì 'ù'ò ì, 'ìlǎ Kàgàwà-nyìkpó ð Pásìka tó mùhendù tò, àdhàdhì yà fíyó sòmǎ tó màndu nòzè ka dhu bhèyi (2 ì nanzi 30.17-20).

Màriyà rî Yèsù-pfɔ́ nùtrî ndrùù róngu akye nǐ dhu

(Màt 26.6-13; Mrk 14.3-9; Luk 7.36-50)

12 ¹Azà idho tí *Pásika tó m̀hèndù-idhò núbhà ndì rórò, Yèsù ivà ndì ndàrà Bètaniyà tí kátina pbanga ò. Ndi pbanga niñ yà kàbhù rìngbè ndì ɔve-bvù rò Làzarù mà tó pbanga. ²Ní ànyì, ka kabhù ònyù kà tò. Màrità náambénà ònyù nùndò dǎ abádhí tò, Làzarù ràdù ìñ átò ndì ònyù ònyù rí atdíkpá Yèsù mànà ale nzínzi ð.

³Nírò ní ndi Màriyà níidi ndrùù róngu akye tó atdí lítrè-ɔnga ka kùndò ɔɔ tó atdínga, ndòdhò Yèsù-pfɔ́ dǎ. Ndi akye niñ nardò tí kátina irí-ví nǐ ka kóbhòlò, odzina ràdù ìñ ɔrú nyú akye. Wò dhu-dzidǎ, Màriyà adù Yèsù-pfɔ́-ngbò nùndo d̀na-ká nǐ, ndi akye-dzi ràdù nditu, ndàkǎ kóró ànyì-dzá. ⁴Ní wò dhu ndì ndàla rò, Yèsù bhà ábhàlì nzínzi ð atdí ale, Yudhà Ìskàriyotà tí kátina, yà Yèsù ipfo arana ndàbhù òmvù-fó ale, níivú dhu, ndàti: ⁵« Ádhu inzá ka kàbhù wòrì akye kodzi ìbhù miyà ònarì* rǎ, kadù ndi fùrangà nùndò nàkùtále tò ní? » ⁶Kũno nzá wò dhu nàkùtále-izù ndì ndàla dhu-okú dǎ rò. Pbétù, kũno ka ogbotále tí ndì ndíñ dhu-okú dǎ rò. Obhó tí, kǒngónà ndi fùrangà tó ísòwù nódò, ndàdù àrà ndi fùrangà núwe rǎ afína òzè dhu bhèyi. ⁷Ní, Yèsù adù dhu àdu Yudhà tò, ndàti: « Ëbhà Màriyà radì ! Ítsè ka rɔdɔ wòrì akye ima ka kotdúya òná idho tò. ⁸Nyí nyóngo òko nàkùtále mànà bilínganà, pbétù àlě, àlě kí nzí ongo òko nyí mànà bilínganà. »

Pbàkùhání tó ádròdrǎ ale rí ìri, ndíní ì abhù tí Làzarù kohò dhu

⁹Pbàyàhúdì tó ihé-yà níitdègu Yèsù ríñ Bètaniyà dhu ìri, ní abádhí adù òwu ànyì. Abádhí awù nzá ànyì Yèsù-okú dǎ rò tí, pbétù abádhí awù ànyì ndíní ì adù tí yà Yèsù ábhù rìngbè ndì ɔve-bvù rò Làzarù-ngbò mà nála átò. ¹⁰Nírò ní ndi pbàkùhání tó ádròdrǎ ale náadù ìri ndíní ì abhù tí Làzarù kohò átò. ¹¹Obhó tí, ábhǎ Pbàyàhúdì nyú nóowúnà ùvò rǎ abádhí nzínzi ð rò, 'adù Yèsù ná'ù kókú dǎ rò.

Yèsù rǒtsù Yèrùsàlemà tó kigò ò dhu

(Màt 21.1-11; Mrk 11.1-11; Luk 19.28-40)

¹²Tsútsǎ nínganí, yà Pásika tó m̀hèndù ò íwù Yèrùsàlemà tó kigò ò ihé-yà níiri dhu, Yèsù ràrìñ otu ð ndì ndíra átò Yèrùsàlemà tó kigò ò ró. ¹³Ní, abádhí adù ngazì-kpa-dòkǎ nókò, 'ùvò nà, 'òwù Yèsù àko nà otu ò rò. Ní, Yèsù ì àla rò, abádhí apè 'ùkú, 'àmbe àtìna dǎ: « Hòsanà! Ilèta

* 12.5 ìbhù miyà ònarì niñ mbèmbè atdí atɔ nyú tó kasu tó màkimbà.

† 12.13 Pbàyàhúdì t'ávàna ð, Hòsanà-tì nyú ní « ìrà nyonzi dzùnàka. » Pbétù, iró kà-tì ní: « Kàgàwà àkǎ ilèta nà. »

nákã kabhu yà Ádrùngbãle Kàgàwà-ɔvò rɔ́ ríra Pbàìsràyélí tó Ádrùngbã Kamà tò ! »

14 Nírò ní ndi Yèsù abà kayinö-ngba, ndàdù ùpo, ndàdi ònà, yà Kàgàwà bhà Andítá ò ka kandí dhu bhëyi. † Andítá ràtina :

15 « Nyí Sàyuni tó kigò^z ɔ́ bhã, ìnzí nyònzì ɔ̀dò.

Kòní fùkú Ádrùngbã Kamà ríra,
kayinö-ngba dɔ́ ndì ndàdi rórò. »

16 Wò dhu náalú nzá Yèsù bhà ábhàlì-dò. Pbétù, Yèsù ɔ̀dzì òrù-akpà ò pbìndà Ádrùngbãnga tó awáwù ɔ́ dhu-dzidɔ́ ní ndi, abádhí awù dhu ìrè, yà Kàgàwà bhà Andítá ò ka kandí dhu, ka randí Yèsù-okú dò rò. Ndirò, ka rádù ndi dhu ònzi kà-rɔ́ ndi dhu bhëyi tí.

17 Ábhɔ́ ale nyú, yà Yèsù rí Làzarù ànzi rìngbè ndì ɔ̀vɛ-bvù rò ró ìí, náadù òko 'ámbe Yèsù ɔ̀nzì dhu àwe dɔ́ ìndrù tò. 18 Ní, káři wíwì ònzi dhu ì ìrì dhu-okú dò rò, ihé-yà náadù òwu Yèsù àkɔ otu ò rò. 19 Nírò ní ndi Pbàfàrisáyó náadù 'òpè 'òtè nzínziya ɔ́, 'ámbe àtina dɔ́ : « Nyí nyàla tí wà ! Nyí nyí nzi yà dhu lèma ònzi. Kórɔ́ ale òkò wà 'ámbe òwu dɔ́ kòwù ɔ́ tí. »

Ngúfe Pbàgìríkí rí Yèsù òne ndínì ì ala tí dhu

20 Yà *Pásìka tó mùhendù ò ìwù Yèrùsàlemà tó kigò ò, 'ìwù Kàgàwà ùle ale nzínzi ɔ́, ngúfe Pbàgìríkí níí ì inè átò. 21 Ní, ì Pbàgìríkí níndri Fìlipò tí kátina ábhàlì-tí'ò. Ndi Fìlipò níí Gálìlayà tó pbìrì ɔ́ atdí pbanga, Bètèsàyidà tí kátina ɔ́ ale. Ní, abádhí avò dhu Fìlipò tò, 'àti : « Ádrùngbãlé, mã mòzè mãla Yèsù-ngbò. »

22 Ní Fìlipò adù àrà wò dhu ɔ̀vò Àndèreyà tí kátina ngàtsi ábhàlì tò. Wò dhu-dzidɔ́, abádhí adù 'ìvà 'òwù wò dhu ɔ̀vò atdíkpá Yèsù tò. 23 Ní, Yèsù adù àtina ɔ̀rɔ́ ìí ale ní : « Àba Kàgàwà rí Ìndrù-t'ídhùnà-ɔ̀vò nábhù rìlè ndì ònà kàsùmì nírà wà. 24 Ma mí obhó dhu núnc fùkù : ìnzí nganù-kpɔ́ náapè ìtsì adzi ò, ndàdù òmò, ní ndi nganù-kpɔ́ rádù àdi atdíró tí. Pbétù kápé òmò, ndàdù ìnga, ní ndi rádù ábhɔ́ itse nyú nódhì. 25 Pbìndà ípìrɔ́nga nózè rí ndòdò fìndà ale níwíya ka. Pbétù, pbìndà ípìrɔ́nga nózè rí ndi wí okúdu dò rò yà adzi ɔ́ ale, náadùya kòdò dhòdhóhóngà tó ípìrɔ́nga tò. 26 Ndi ale náapè ndòzè ndònzì kàsùdu, ní ndi ale àkã ndùngɔ́ owùdu. Ndirò, ma m'í ró, pbàkà kasutále rádù ìí átò. Ndi ale náapè kàsùdu ònzi, ní Àba Kàgàwà rádù ndi ale ìfu. »

Yèsù rɔ́te ndì ndóvè dhu dɔ́ dhu

27 Wò dhu-dzidɔ́, Yèsù adù àtina : « Afídu rí ìnga ìrè atdídɔ́ kòmbí. Ní, ma mátina ìngbà tí ? Ma tí àtina : Àba Kàgàwà, ígù ma yà yàrí kàsùmì ɔ́ rí ndàpà ndònzì ndì rùdú dhu ɔ́ rò ? Pbétù, ma m'íra wò ndi kòmbí rí

^z 12.15 Sàyuni tó kigò-tì ní Yèrùsàlemà tó kigò.

ndàpà ndònzì ndì dhu-okú dò rò. ²⁸Ní Ábá, ábhǎ ɔvònu rilè ndì. » Nírò ní ndì atdí ale-tù náadù ndírì òrù-akpà ò rò, ndàti: « Ma màbhù wà ɔvòdu rilè ndì, ndirò ma mí kàbhǎ àbhǎ rilè ndì tdítǎ. » ²⁹Ní, ányìrò ì ìkò ró ìí ihé-yà nííri wò dhu, 'àdù àtìna: « Ìgyò! Ɔvo nyú ní wò àtà! » Ngǎkpà ale adù àtìna: « Hòkò! Kàgàwà-bhà màlàyikà ní wò dhu nùnò kà tò. » ³⁰Pbétù, Yèsù adù àtìna abádhí ní: « Wò nyí nyírì ale-tù núnò nzá dhu idù, pbétù kùnò ka fùkù. ³¹Kòmbí rìrà kàsùmì ní yà Kàgàwà rí yà adzi ɔ ale-ànyà nítdì òná kàsùmì. Ndirò, ndi kàsùmì ní ndi Kàgàwà rí Pfmvo, yà adzi ɔ ádrùngbǎle, nípfò òná, ndòdì yà adzi ɔ rò. ³²Pbétù ima, yà adzi ɔ rò ka kí modyì marà ɔrù rò, ma madùya kórò ale-tsù nándu tidu ò. » ³³Wò ndì ndùnò dhu ɔ, Yèsù azè ndìtè dhu ní ingbà dhu bhéyi ɔve-tidò nǐ màtí ndì ndòvè dhu.

³⁴Ní ihé-yà adù dhu ìvu Yèsù-tsǎ, 'àti: « Mǎ mǔzù dhu Músà bhà Uyátá ò, Krístò radíya dhòdhóhonganà. Ní, ádhu nyi nyádù àtìna Ìndrù t'ídhùnà rǎkǎ pé ndàrà òrù-akpà ò ní? Ndirò, ndi Ìndrù t'ídhùnà nyú ní àdhi? » ³⁵Ní, Yèsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàti: « Awáwù rǐí inè nzínzikù ɔ ákè kàsùmì kèlè tí. Ní, dhu àkǎ nyǔbhi yà inè nyí nyíí ndi awáwù nà ró, akye ínò adùna tsùku ɔtò nǐ. Obhó tí, ínò ɔ rúbhi ale rǐ nzí àdù àdhà màtí ndì ndàrà dhu núnì. ³⁶Ní dhu àkǎ nyá'ù ndi awáwù, yà òko nyí nyòko atdíkpá kà mànà òná kàsùmì ɔ, ndíní nyí nyadùya tí òko awáwù ɔ nzónzo tí. » Wò dhu ndì ndùnò dhu-dzidǎ, Yèsù adù àrà ndòrù itse ihé-yà rǎ rò.

Pbàyàhúdí rǐ 'ùvò ìnzǐ 'à'ù Yèsù dhu

³⁷Yèsù anzì mbǎ ábhǎ wíwì mà Pbàyàhúdí-ònzǐ, ní abádhí adù nzá kà à'ù. ³⁸Wò ndì dhu anzì ndì ndíní yà Kàgàwà bhà nabì Ìsayà núunò dhu náaká tí. Kǎti:

« Ádrùngbǎle Kàgàwǎ, ádhi tsùká dhu na'u ?

Ndirò, ádhi ndi Ádrùngbǎle Kàgàwà níitè pbìndà ɔbi fìndà^a ? »

³⁹Ndirò, ndi Ìsayà kèlè núunò inzá Pbàyàhúdí náa'u dhu okúna dò rò dhu. Kǎti:

⁴⁰« Kàgàwà níiti abádhí-nyǎnga ròngò ndùmùndúmú tí, ìnzǐ inga nala tí.

Ndirò, kǎdù abádhí-afí nábhù rò'ò odú,

akye dhu alúna dòya, ràdù 'ùgèrè 'ùbhà fíyó nzérénga, ndíní ndadù tí abádhí nígu nǐ. »

⁴¹Nabì Ìsayà núunò wǎrí dhu Yèsù bhà ádrùngbǎnga tó awáwù ndì ndala angyangyi, ndàdù òte kà dǎ dhu-okú dò rò.

⁴²Pbétù, nabì Ìsayà núunò mbǎ wò dhu mà, ní Pbàyàhúdí tó ádròdrǎ ale nzínzi ɔ màtí, ábhǎ ale nyú náa'u Yèsù. Ní, abádhí adùna nǐ òwu

^a 12.38 Ìsa 53.1

ndi dhu àvi rǝ kpangba, Pbàfàrisáyó-ɔ̀d̀d̀ nónzi ì í dhu-okú d̀ r̀, akye ka kad̀na òwu 'ìpfo, kodì ì unduta-idzà ǝ r̀ nídhuní. ⁴³Abádhí náaze ìndrũ rí 'ìfũ dhu, ròsè Kàgàwà rí 'ìfũ dhu d̀nǎ.

Kàgàwà níitdiya ìndrũ-ànyǎ Yèsù bhà ɔ̀te-bvu rǝ dhu

⁴⁴Wò dhu-dzidǝ, Yèsù apè ɔ̀te ɔ̀rú tũna nyú nà, ndàti : « Ndi ale náapé ima ná'u, ní kà'ù nzá ima kèlè, pbétù kà'ù wà yà ima nivi mirà yà adzi ǝ ale mà át̀. ⁴⁵Ndirò, ndi ale apé ima àlǎ, nála wà yà ima nivi yà adzi ǝ ale mà át̀. ⁴⁶Ima, yà adzi ǝ awáwù tírò, ma mírà ndíni ìnzí ima nà'ù ale náadù tí àdi ìnò ǝ. ⁴⁷Ndi ale náapé ma múncna dhu ìri, ìnzí ndàdù ndi dhu níli afina ǝ, ní ndi ale-dǝ rádù anya ɔ̀tdì ní nzí ima. Obhó tí, ma mírà nzá ndíni mìtdì tí anya yà adzi ǝ ale dǝ, pbétù ma mírà ndíni ma migú tí yà adzi ǝ ale ìgú tí. ⁴⁸Ndi ale apé ima nódho, ìnzí ndàdù ma múncna dhu ná'ù, ní ndi ale nábà wà ànyǎna ɔ̀tdì rí dhu. Yà ma mùnò ɔ̀te ní ndi kà-ànyǎ nòtdíya yà adzi ǝ dhu-tsù rí ndòdì nínganí. ⁴⁹Obhó tí, yà ma marúncna dhu núnc ma marí nzí ràhu ùdù r̀ ma-tírò. Pbétù kǎráhu Àbadu Kàgàwà, yà ima nivi mirà yà adzi ǝ ale bhà r̀. Ka nyú ndítírò ní ndi dhu núyǎ idù ma màkǎ mùnò dhu mà, ma màkǎ mùnò ìndrũ t̀ dhu mànà dhu dǝ. ⁵⁰Ndirò, ma mùni wà dhu yà kũyǎ dhu r̀r̀ ndi dhòdhòdhóna t̀ ìpìr̀ngà níbhò rádù ìndrũ t̀ dhu. Ní, yà ma múncna dhu núnc ma mí àdhàdhí Àbadu Kàgàwà núyǎ ka idù dhu bhèyi. »

Yèsù rí pbìndà ábhàlì-pfò nú'ò dhu

13 ¹Tsútsǎ nínganí *Pbàyàhúdí t̀ Pásika t̀ mùhendù ní'ina r̀r̀, Yèsù ùni dhu, yà adzi ǝ r̀ ndi ndí ndivà, ndàrà Àbanà Kàgàwà bhà òná kàsùmi r̀akǎ wà. Ní Yèsù, yà atdídǝ yà adzi ǝ arfí pbìndà ale nazè, náadù abádhí òzè tdítǝ ìnzí rádù ìku àzè ní.

²Ní pbítòngǎnǎ, Yèsù mà ní'í ònyù-tsùnǎ pbìndà ábhàlì mànà. Nírò ní ndi Pfòmvo níitsu dhu Yudhà, Sìmonì Ìskàrìyòt̀à t'ídhùnà-afí ǝ, ndíni Yèsù nìpfo tí ndàbhu òmvũ-fó. ³Pbétù, Yèsù nyú núuni dhu, iwà Àbanà Kàgàwà ribho kóró dhu dǝ ádrùngbǎnga t̀ ɔ̀bi fóná. Ndirò, kũni wà dhu, ndi nyú ndi ríra Àbanà Kàgàwà-tí'ò r̀, ní ndi r̀r̀ ndàdù Àbanà-tí'ò. ⁴Ní, Yèsù ivà ndi ònyù-tsùnǎ r̀, ndìwà r̀nǎ ɔ̀rú mùdzarù, ndìli igi. Wò dhu-dzidǝ, kǎdù b̀r̀èse nídyì ndisò mvuna 'ò ní. ⁵Tdítǝ, kǎdù idha idyì ndòdhò ádrùngbǎ sǎni ǝ, ndàdù ndòpè ndù'ò pbìndà ábhàlì-pfò ní, ndàdù àrà ùndonà r̀ yà mvuna 'ò ndi ndisónà ní b̀r̀èse ní. ⁶Ní, Yèsù níitdègu àrà àhu Sìmonì Péterù tí, ní Péterù adù dhu ìvu kà-tsù, ndàti : « Inyi nyú pbàkà Ádrùngbǎlé tírò, nyi nyòzè tí nyu'ò pfòdu ? » ⁷Ní, Yèsù adù dhu àdu kàtò, ndàti : « Yà ma múnzina dhu núni nyi nyí nzí kòmbí, pbétù, nyi nyaraya k̀ni olù. » ⁸Ní, Péterù adù àtina Yèsù ní : « Nyi nyí nzí pfòdu ù'ò akekpa màtí. » Ní, Yèsù adù dhu àdu kàtò, ndàti :

*Yèsù rĩ p̄bìndà ábhàlĩ-pf̄ò nù'ò
ndàdù ùndonà dhu (13.5)*

tí, Yèsù nùni ndìpf̄ò rí ndàbhu ndì òmvũ-f̄ò ale angyangyi. Ndi dhu-okú d̄ò r̄ò ní ndi k̄ati p̄bìndà ábhàlĩ nĩ : « Nyĩ k̄óró, nyĩ nyilã nzá Kàgàwà-nyìkp̄ò ǎ. »

¹² P̄bìndà ábhàlĩ-pf̄ò ndi ndù'o dhu lutinã, Yèsù adù yà r̄óná r̄ò ndi ndìwànà mùdzarè nidyì ndàf̄ò r̄óná, ndàdù ndàdu ònyè-tsù. Nír̄ò ní ndi k̄ivú dhu p̄bìndà ábhàlĩ-tsù, ndàti : « Nyĩ nyèni tí ùnĩ yà ma m̄ònzì rùkú dhu-tì? ¹³ Nyĩ nyári ima nánzi Màlimò tí, ndir̄ò Ádrùngbãle tí. Ní ndi dhu ní obhó dhu. Obhó tí, ima ní ndi Màlimò. Ndir̄ò, ima ní ndi Ádrùngbãle. ¹⁴ Nír̄ò ima, fùkú Màlimò tír̄ò nyú, ndir̄ò fùkú Ádrùngbãle tír̄ò nyú, ma mù'o p̄f̄òk̄u r̄ò, dhu àkã nyòngò p̄f̄òk̄u ù'o nzínzik̄u ǎ át̄ò. ¹⁵ Obhó tí, yà fùkù ma mìtè dhu ní ǎf̄ò, ndínĩ nyĩ nyongó tí dhu ònzì át̄ò òdhík̄u r̄ò yà rùkú ma m̄ònzì dhu bhèyi. ¹⁶ Ma mí obhó dhu nún̄o fùkù : Kasutále bhà ádrùngbãnga nòsè nzá p̄bìndà kasu tó ádrùngbãle bhà ádrùngbãnga d̄ònã. Ndir̄ò, òvì ka kòvì ale bhà ádrùngbãnga nòsè nzá yà ndi nòvì ale bhà ádrùngbãnga d̄ònã^b. ¹⁷ K̄òní, kòmbí nyĩ nyèni wà k̄òk̄ò dhu. Ní, nyĩ nyádù hirò ònzì ì dhu nyĩ nyònzì nĩ. »

¹⁸ Tdít̄d̄ò Yèsù adù àtinà p̄bìndà ábhàlĩ nĩ : « Ma m̄ènò nzá wò dhu okúku d̄ò r̄ò k̄óró. Ma m̄èni wà ima nyú ma móvò nzínzik̄u ǎ ale. P̄bétù, Kàgàwà bhà Andítá arún̄ona dhu nákã r̄ònzì ndi. Ndi Andítá arátina : « Yà atdíkpá mã marí dhu ònyu mànà ale, nóngò wà rùdú òmvũ tí. » ¹⁹ Ma mòvò wò dhu angyangyi fùkù, inzà ndi dhu àpè ndònzì r̄ór̄ò. Ndi dhu bhèyi ní ndi, ndi dhu r̄itsi ndònzì nínganí, nyĩ nya'uya dhu, ima r̄àr̄ì « ĩĩ arĩĩ ale. » ²⁰ Ma mí obhó dhu nún̄o fùkù : ma mòvì ale nàk̄o ale, nák̄o wà ima át̄ò. Ndir̄ò, ima nàk̄o ale nák̄o wà yà ima nivi mirà yà adzi ǎ ale át̄ò. »

^b 13.16 Yùw 15.20

« ĩnzì ma mapé pf̄õnu nù'ò, ní àlè k̄f̄ĩ ìmbã ìrita nà inyì mànà. » ⁹ Ní, Simonì Péterù adù dhu àdu Yèsù t̄ò, ndàti : « Ádrùngbãlé, wò dhu bhèyi kà r̄ĩĩ r̄ò, nyi nyi nzi pf̄õdu kèlè nù'ò, p̄bétù, nyi nyi ɔsúdu mà, dùdu mànà nù'ò át̄ò ! » ¹⁰ Ní, Yèsù adù àtinà kànĩ : « ĩwà ndi nù'o ale r̄ĩĩ mbã ndi ndí ndù'ò tdít̄d̄ò dhu-atdyú nà. P̄bétù kà rádù àkã ndù'o p̄f̄õna kèlè, iwà ndi ndilã kóró otu ǎ nídhunĩ. Nyĩ nyú, nyĩ nyilã wà Kàgàwà-nyìkp̄ò ǎ. P̄bétù, nyĩ kóró nyĩ nyilã nzá kà-nyìkp̄ò ǎ. » ¹¹ Obhó

Yèsù rï Yudhà rï ndipfö, ndàbhü ndi òmvũ-fö dhu nóvö dhu
(Màt 26.20-25; Mrk 14.17-21; Luk 22.21-23)

21 Wò dhu bhëyi ndi ndòtè dhu-dzidö, Yèsù-afí náadù àdi ndàmbe inga nírè dö atdíidö. Ní, kädù dhu òvö k pangba pbìndà ábhàlï tò, ndàti: « Ma mí obhó dhu núvö fükù. Nzínziku ö atdí ale rï ndi mipfö, ndàbhü ma òmvũ-fö. » 22 Ní, Yèsù bhà ábhàlï adù òko, 'àmbe 'àndà dö nzínziya ö, ìnzï 'àdù àdhi dö màtí kà röte dhu núni. 23 Wò ndi kàsümü ö, yà atdíidö Yèsù ózè pbìndà ábhàlï nzínzi ö atdí ábhàlï níï Yèsù-tí ndi ndàdi ònyù-tsùnà ró. 24 Ní, Simoni Péterù adù kàvi iwína ö rivü dhu Yèsù-tsü, ràrï àdhi ndi kà rübhi öte rö döná. 25 Ní, wò ábhàlï adù ndilò Yèsù dö, ndàdù dhu ìvu kà-tsü, ndàti: « Ádrùngbälé, ádhi ndi? » 26 Ní, Yèsù adù dhu àdu kà tò, ndàti: « Ndi ale ní yà ma mí mûgati-afà nídyi modù supù ö, madù àbhunà fìndà ale. » Nírò ní ndi Yèsù adù mûgati-afà nídyi, ndòdù supù ö, ndàdù àbhunà Yudhà, Simoni Ìskàriyotà t'ídhùnà tò. 27 Yudhà níitdègu wò mûgati-afà àkò, ní Sìtanì adù òtsü kà-afí ö. Ní Yèsù adù àtinà Yudhà ní: « Wò nyi nyòzè nyonzi dhu, náká nyonzi tsákàtsàkà. » 28 Kòkò uró ìï ale nzínzi ö, atdí ale mà núuni nzá àdhu-okú dö rò màtí Yèsù rï wò dhu núvö kà tò dhu. 29 Yà fùrangà tó ísòwü nóvö Yudhà arí dhu-okú dö rò, abádhí nzínzi ö atdíidhená ale náadù dhu àti, Yèsù àvi ka rùdzí mûhendù tò àkà kudzi dhu dhu tí. Ndirò ngàtsi ní, abádhí adù dhu àti Yèsù àvi ka rùndò fùrangà nàkütále tò dhu tí. 30 Pbétù, mûgati-afà ndi ndàkò Yèsù-fö rò, ndàdù ònyùnà dhu-dzidö, Yudhà náadù àhu òtsí ndàrà. Wò ndi kàsümü ö, inga náadù ìï iwà ndi ndàti ró.

Uyátá-öwútá

31 Yudhà àhu idza rò dhu-dzidö, Yèsù adù àtinà pbìndà ábhàlï ní: « Kòmbí nga ní ndi Ìndrù t'ídhùnà-övö ilè ndi ní. Ndirò, kòmbí nga ní ndi Kàgàwà-övö ilè ndi kà-nyutsi ní. 32 Kàgàwà-övö náapé ndilè kà-nyutsi, ní Kàgàwà adùya kòvö àbhü rilè ndi átò nyunatsi, ndirò kàrï ndi kòvö àbhü rilè ndi kòmbí tí. 33 Pbàninzó, àlè k'ï atdíkpá nyï mànà áké kàsümü kèlè tí. Nyï nyí mone òne. Ní àdhàdhì yà ma mènò Pbàyàhúdí tò dhu bhëyi tí, ma mátina nyï ní átò, yà ma mára i nyï ràrï nzï àdù òwu òvò. 34 Ní, kànï fükù ma mûbhà uyátá öwútá: nyòzè nyï nzínziku ö. Àdhàdhì yà ima nyú ma mózè nyï dhu bhëyi, dhu àkà nyòzè nyï átò nzínziku ö. 35 Nyï nyapé nyòzè nzínziku ö, nírò ní ndi kóró ale rádù dhu ùni, nyï ràrï pbàkà ábhàlï nyú. »

Yèsù rï Péterù rï ndòdhu dhu nóvö dhu
(Màt 26.31-35; Mrk 14.27-31; Luk 22.31-34)

36 Wò dhu-dzidö, Simoni Péterù adù dhu ìvu Yèsù-tsü, ndàti: « Ádrùngbälé, nyi nyàrà àdhà? » Ní, Yèsù adù dhu àdu kàtò, ndàti: « Nyi nyí nzï ìrà owùdu

ǎ kòmbí, yà ma mǎrà i. Pbé̀tù, nyi nyaraya ìrà owùdu ǎ olù. » ³⁷Ní Péterù adù dhu ìvu tdítǎ kà-tsù, ndàti: « Ádrùngbǎlé, ádhu ìnzǐ ma mǎrà kòmbí owùnù ǎ okúna dǎ rǎ? Ma mòzè wà miwǐ pbàkà ìpìrǒnga okúnù dǎ rǎ. » ³⁸Ní, Yèsù adù dhu ìvu kà-tsù, ndàti: « Ìnyi nyú nyi nyòzè tí wà nyiwǐ pbùkù ìpìrǒnga okúdu dǎ rǎ? Ma mí obhó dhu núncò indù, ìnzá à'ù-akpà nǎpè òngò rǒrǎ, nyi nyí'ina iwà nyi nyòdhò ma ìbhù-gùna, nyàti ìnzá nyi rúni ma rǒ. »

Yèsù ní Kàgàwà-tí'ò rǐ ìndrù àbhù rǎrà àhù otu dhu

14 ¹Yèsù adù àtìna tdítǎ pbindà ábhàlì ní: « Ìnzǐ nyàbhù afíkù rirè ìnga abhò. Nyí nyàkǎ nyá'ù Àba Kàgàwà, ndirò nyí nyàkǎ nyá'ù ma átò. ²Àba Kàgàwà bhà idzá, òyá ka kóko ngari rǐ'ì abhò. Ìmbǎ kà rǐ'ì ndi dhu bhèyi nánì, ma màmbènà nzǐ àtìna ma rǎrà wà ngari òbhòlò fùkù. ³Ndirò, ma mǎrà, madù ngari òbhòlò fùkù rǎ, ma mí madù àdù mirà nyùgù, ndínì ma mǎrà àdi rǒ, nyí nyadùya tí òwu òko átò. ⁴Ndirò, yà ma mǎrà i rǎrà otu nyí nyúni wà. »

⁵Ní, Tùmasì adù àtìna Yèsù ní: « Ádrùngbǎlé, mà m̀uni nzá nyi nyàrà i nga. Olu, mà madù ányì rǎrà otu núni ìngbà dhu bhèyi? » ⁶Ní, Yèsù adù dhu àdu kà tǎ, ndàti: « Ìma ní ndi otu, obhóngà, ndirò ìpìrǒnga. Atdí ale mà rǐ nzǐ àdù àrà àhù Àbadu Kàgàwà i, ìnzá ndi ndùdà otùdu ònǎ rǒrǎ. ⁷Dhu apé ì'ì iwà nyí nyúni ma dhu tí, ní nyí nyúni wà Àbadu átò. Ní, rǒpè ndi kòmbí, nyí nyúni wà ka, ndirò nyí nyàla wà ka. »

⁸Ní, Fìlipò adù àtìna Yèsù ní: « Ádrùngbǎlé, ìtè pé ndi Àbanù mà rǎla, wǒrǐ kèlè ní ndi àkǎ àkǎ fǎkà dhu. » ⁹Ní, Yèsù adù dhu àdu Fìlipò tǎ, ndàti: « Hòkò, Fìlipò! Àlè kókò wà nyí màna ábhò idhò nyú tí, ní nyi nyàpè tí nzá m̀ni? Ìma nála ale, nála wà Àbadu átò. Ní ìngbà dhu bhèyi dhu nyi nyádù àtìna, ma rìtè pé Àbadu nyala ní? ¹⁰Nyi nyá'ù tí nzá dhu, ma rǎrǐ'ì Àbadu-nyutsi, ndirò Àbadu rǎrǐ'ì nyudutsi? Yà ma maráwèna fùkù dhu ní nzǐ ùdù rǎ àhù dhu. Pbé̀tù, yà nyudutsi arádi Àbadu ní ndi arí pbindà kasù ònzi. ¹¹Nyá'ù ima, yà ma mátìna nyí ní, ima rǎrǐ'ì Àbadu-nyutsi, ndirò Àbadu rǎrǐ'ì nyudutsi rǎ. Ìmbǎ kǐ'ì ndi dhu bhèyi rǎ, nyá'ù ima yà nyudutsinǎ rǎ rǐ ndònzì kasù-okú dǎ rǎ. ¹²Ma mí obhó dhu núncò fùkù: ndi ale apé ima ná'ù, ní yà ma mǎrónzina kasù nónzì ndi ale rǎdù ònzi átò. Ndirò, kà rǎdù kònzì abhò nyú ròsè yà ma mǎrónzina-tsí dònǎ, Àbadu bhà ma mǎrà nídhunì. ¹³Òvòdu rǎ nyí nyònzì kóró dhu-tsí, nónzì ma móngo ònzi, ndínì Àbadu-òvò náadù tí ndilè Idhùnà-nyutsi. ¹⁴Nyí nyapè óngo dhu nónzì fudú òvòdu rǎ, nónzì ma móngo ònzi fùkù. »

Yèsù rǐ Kàgàwà rǐ Ìlǐlǎ-Alafí níbhò dhu nǒncò dhu

(Yùw 16.5-15)

¹⁵Tdítǎ, Yèsù adù àtìna pbindà ábhàlì ní: « Nyí nyapè ì'ì ima nyí nyòzè dhu tí, ní nyí nyàkǎ nyí'fù pbàkà uyátá. ¹⁶Ìma, ma mí Àbadu

Kàgàwà nónzi rìbhò ngãtsi Mùdzùnàba fùkù, ndíní nyí nyongó tí òko màrà dhòdhóhónganà. ¹⁷Ka ní obhóna nùdhě arí ìndrù tò Ìlílà-Alafí. Obhó tí, yà adzi ǔ ale rí nzí àdù kàkò, ìnzí ì í kàlǎ, ndirò inzà ì úni ka dhu-okú dò rò. Pbétù nyí, nyí nyúni wà ka, atdíkpá nyí nyaróko ka màrà, ndirò afíku ò kǎrádi dhu-okú dò rò.

¹⁸Ma mí nzí nyùbha ìzè tí, ma míngo ìngo tikù ò tdítǔ. ¹⁹Inzá òtrò idhò ǔ, yà adzi ǔ ale rí nzí malǎ tdítǔ. Pbétù nyí, nyí nyí malǎ àlǎ, inè ma mí'íya nyìkpòdu nà, ndirò inè nyí nyí'íya nyìkpòku nà átò dhu-okú dò rò. ²⁰Ndi idhò rǎkǎ nínganí ní ndi, nyí nyuniya dhu, ima rarí inè Àbadu-nyutsi, nyí rarí inè nyudutsi, ndirò ma rarí inè nyukutsi.

²¹Pbàkà ɣyátá nà'ù, ndàdù ìfunà ale, ní ndi ma nózè ale. Ima nózè ale, nózè Àbadu rǎdù átò. Ndirò, ma mǎdù kòzè átò, mǎdù mitè fíndà. »

²²Nírò ní ndi Yudhà, ìnzí ní Yudhà Ìskàriyotà, níwú dhu Yèsù-tsù, ndàti : « Àdrùngbǎlé, ádhu ndi nyi nyádù nyitè fǎkà tí, ìnzí nyádù nyitè yà adzi ǔ ngùkpà ale tò ní ? » ²³Ní, Yèsù adù dhu àdu kàtò, ndàti : « Ndi ale náapé ima nózè, ní ndi ale rǎdù ma múnna dhu nífu. Àbadu rǎdù ndi ale nózè átò. Ndirò, mǎ mǎdù ìwu Àbadu màrà ndi ale bhà, mǎdù mǎ móko róna nòbhòlò kàbhà. ²⁴Pbétù, ìnzí ndi ale náapé mozè, ní rí nzí àdù ma múnna dhu nífu. Yà nyí nyírina ma múnna ró dhu ní rí nzí àhu ùdù rò. Pbétù, kà rǎhu yà ma níwí Àbadu ò rò.

²⁵Kòní, ma mùnò ndi dhu fùkù, àdì ma mǎdì nzínziku ǔ rórò. ²⁶Ní, Àbadu ríwina ɔvòdu rǔ Mùdzùnàba, Ìlílà-Alafí, róngo kóró dhu núde fùkù, ndàdù àrà yà fùkù ma mùnò kóró dhu nábhu rǔ nyírè.

²⁷Ma màbhà màrùngà fùkù, ma màbhù pbàkà màrùngà nyú fùkù. Ndirò, ma màbhù nzá ka fùkù àdhàdhì yà adzi ǔ ale náarí kàbhù ìndrù tò ònà ǔfò ǔ. Ní, afíku àkǎ nzá ndirè nga abhò, ndirò nyí nyàkǎ nzá nyònzì ɔdò. ²⁸Nyí nyíri wà yà fùkù ma mùnò dhu, mati : « Ma màrà wà, ndirò ma mí madù àdù tikù ò. » Ní nyí nyíiná gukyè ima nyí nyózè dhu tí, ní idhèku àmbènà ndìkǎ ikǎ tí Àbadu i ma màrà rò. Obhó tí, ndi Àbadu bhà ádrùngbǎnga nósè wà pbàkà ádrùngbǎnga dònǎ. ²⁹Kòní, ma mùnò wà ka fùkù kòmbí inzà ndi dhu àpè ndònzì rórò, ndíní ndi dhu rí ndònzì nínganí, nyí nyadùya tí dhu à'ù. ³⁰Ma mí nzí òte abhò nyí màrà tdítǔ. Obhó tí, kòní yà adzi ǔ kamà Pfòmvo ríra. Pbétù, rùdú kà rónzina atdí dhu mà rí mbǎ. ³¹Pbétù, kà ríra, ndíní yà adzi ǔ ale núuni tí dhu iwà ma rózè Àbadu, ndirò ma rarí dhu ònzì kùyǎ idù dhu bhéyi. Nírò, nyivà nyí, kòwu írò rò. »

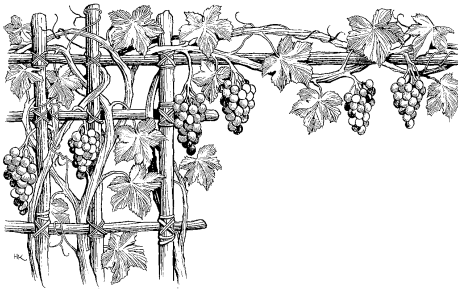
Yèsù rí ndàti vinyò-kpa nyú tí dhu

15 ¹Wò dhu-dzidǔ, Yèsù adù àtìna pbìndà ábhàlǐ ní : « Ima ní ndi vinyò-kpa nyú^c. Ndirò, Àbadu Kàgàwà ní ndi vinyò-kpa-

^c 15.1 Ungbòta-Ayí ò, vinyò-kpa rítèna dhu ní Pbàisràyélí (Ìsa 5.1-7).

ngbò ìbhòlò arí ale. ²Ní kóró ɔpbídu, yà ìnzí arí itsu-kpǎ ì'ǎ, nú'a kà rǎdù ù'ǎ tí rùdú rò. Ndirò, yà mběyi arí itsu-kpǎ ì'ǎ ɔpbídu-ngbò núwa kà rǎdù, ndíní adù tí itsu-kpǎ ì'ǎ abhò nyú tdítǎ. ³Ní nyí, ɔpbídu tírò, nyí nyílǎ wà Àbadu-nyìkpó ǎ, yà fùkù ma mǒvò ɔte-okú dò rò. ⁴Nírò, dhu àkǎ nyòkò nyudutsi, àdhàdhì ma marádi nyukutsi dhu bhěyi. Vínyò-ɔpbí rí nzí àdù ò'ò, ìmbǎ ndì ndí'ì ndi vínyò-kpa rǎ rórò. Ní, ndi dhu bhěyi tí, nyí nyí nzí àdù atdí dhu mà nónzì inzà nyí nyòkò nyudutsi rò.

⁵Ima ní ndi vínyò-kpa, ndirò nyí ní vínyò-ɔpbí. Ní, nyudutsi rádi, madù àdi nyunatsi ale, rǎdù itse nódhì abhò nyú. Obhó tí, inzà nyí nyòkò nyudutsi rò, nyí nyí nzí àdù atdí dhu mà nónzì. ⁶Inzà

Vínyò-kpa (15.1-15)

àdi nyudutsi ale, nóbvù ka kádù igi, àdhàdhì yà ìnzí arí itsu-kpǎ ì'ǎ vínyò-ɔpbí nú'a ka karí, kadù òbvùnà igi dhu bhěyi. Kà rǎdù òtdyù, kadù àndunà kawà kàzù ò, rǎdù ògbe. ⁷Pbétù, nyí nyapé òko nyudutsi, nyádù pbàkà ɔte nódò afíku ò, ní nyònzì nyí nyòzè kóró dhu Àbadu-fó, ní ka rǎdù ndi dhu àbhù fùkù. ⁸Nyí nyapé ídzi kasu tó itse nódhì abhò, nyádù dhu itè nyí rǎrì pbàkà ábhàlì nyú, ní Àbadu-ɔvò rǎdù ndilè. ⁹Àdhàdhì

Àbadu ózè ma dhu bhěyi, ma mǒzè nyí átò. Ní dhu àkǎ nyòkò ndi ma mǒzè nyí ní àzè ǎ. ¹⁰Nyí nyapé pbàkà uyátá nífù, ní nyí nyádù òko nyí ma mǒzè ní àzè ǎ, àdhàdhì ma mífu Àbadu bhà uyátá, madù àdi kòzè ma ní àzè ǎ dhu bhěyi.

¹¹Ma màndò wò dhu fùkù ndíní nyí nabhù tí nyí'ì pbàkà dhèdhe nà, ndi fùkù dhèdhe rǎdù àkǎ. ¹²Yàrí ní ndi pbàkà uyátá fùkù : < Nyòzè nyí nzínzìku ǎ, àdhàdhì ma mǒzè nyí dhu bhěyi. > ¹³Ìndrù rí ndàdzì ndòvè ɔdhína tó ngari ǎ ní àzè dònǎ róse ngàtsi àzè rí'ì mbǎ. ¹⁴Nyí nyádù òko ɔdhídu tí, yà fùkù ma màyǎ dhu nyí nyífu rò. ¹⁵Ma mí nzí nyǎnzì tdítǎ pbàkà kasutále tí, ìnzí kasutále rǎdù pbìndà kasu tó ádrùngbàle rǎnzina dhu núnì nídhunì. Pbétù, ma mǎrì nyǎnzì ɔdhídu tí, Àbadu-tsù ma miri dhu ní ma mǒvò wà kóró fùkù nídhunì. ¹⁶Ìnzí ní nyí ndi nyí nyòvò ma, pbétù ima ní ndi ma mǒvò nyí. Ní, ma mòvì nyí nyòwù, ndíní nyí nyòdhi tí dhòdhòdhonganà róngo àdi itse. Ndi dhu bhěyi ní ndi, Àbadu rǎdù fóná nyí nyònzì ɔvòdu rǎ kóró dhu-tsí nábhu fùkù. ¹⁷Nírò, fùkù ma màyǎ dhu ní, nyí rǎkǎ nyòzè nyí nzínzìku ǎ. »

Yà adzi ǝ ale rǝ Yësù mà pbìndà ábhàlǝ mànà nóndrò dhu

(Màt 10.22-33; Yùw 16.1-3,33)

18 Tdítdǝ Yësù adù àtìnà pbìndà ábhàlǝ nǝ : « Yà adzi ǝ ale náapé nyǝndrò, ní nyùnì dhu abádhí róndrò wà ima átò angyinǎ rò fùkù. 19 Nyǝ nyǝyana gukyè yà adzi ǝ ale tí, ní abádhí ádùyana nyòzè òzè tí, fǝyó ale ní nyǝ nídhunǝ. Pbétù ima, ma mòvò nyǝ abádhí nzínzì ǝ rò, muli nyǝ igi. Ní nyǝ ní nzǝ yà adzi ǝ ale tdítdǝ. Ní ndì dhu-okú dò rò ní ndì abádhí óndrò nyǝ. 20 Nyirè pé yà fùkù ma múnò dhu, mati : Kasutále bhà ádrùngbǎnga ròsè nzá pbìndà kasu tó ádrùngbǎle bhà ádrùngbǎnga dǝnǎ. Ní, dhu apé ìǝ abádhí ávu rùdú dhu tí, ní abádhí ràvu àvù rùkú átò. Ndirò, dhu apé ìǝ abádhí ífù ma múdhe fǝyò dhu dhu tí, ní abádhí rǝ nyǝ nyúdhèna fǝyò dhu nífù ífù átò. 21 Obhó tí, abádhí rǝngò kóró kǝkò dhu ònzì rùkú okúdu dò rò, inzà ì úni ima nívi mirà yà adzi ǝ ale dhu-okú dò rò. 22 Inzá ma mirà yà adzi ǝ, madù dhu òvò abádhí tò nánǝ, abádhí únǝyana nzǝ nzérénga nà ì fǝ dhu. Pbétù, kòmbí abádhí dǝ ka kí izu àbà kubà fǝyó nzérénga tí dhu rǝǝ mbǎ. 23 Ima nòndrò ale nóndrò wà Àbadu átò. 24 Inzá ma mónzì yà inzà atdí ale mà nápè ònzina dhu abádhí nzínzì ǝ nánǝ, abádhí únǝyana nzǝ nzérénga nà ì fǝ dhu. Pbétù, kòmbí abádhí àla wà ma mónzì dhu. Ní iwà ì àla ì dhu rórò màtí, abádhí òko òko ima ì óndrò, 'adù Àbadu nóndrò átò ró. 25 Abádhí ónzì kòrì dhu kóró, ndínǝ fǝyó uyátá ò ka kuno dhu náaká tí. Ndi uyátá ò ka kati : « Abádhí óndrò ima ìmbǎ tǝnǎ na^d. » »

26 Tdítdǝ Yësù adù àtìnà pbìndà ábhàlǝ nǝ : « Àbadu Kàgàwà-tǝ'ò rò, ma mí Mùdzùnàba nívi ìvi fùkù. Ndi Mùdzùnàba ní kà bhà rò rǝrà obhónka tó Ìlǝlǝ-Alafí. Ní kà rǝrà àhu rò, ka níyia ndì pbàkà ngàmbi. 27 Ndirò, nyǝ nyú mà átò, nyǝ níyia pbàkà ngàmbi, yà ndì napèna rò, àlè karǝí ìnè atdíkpá nyǝ mànà dhu-okú dò rò. »

16 1 Tdítdǝ, Yësù adù àtìnà pbìndà ábhàlǝ nǝ : « Ma mòvò wò dhu angyangyi fùkù, akye nyǝ nyowuya nyǎwà fùkú a'uta ǝ rò nǝ. 2 Ka kowuya nyǝpfo rǝ, kodì nyǝ *unduta-dzà ǝ rò. Ndirò, yà rǝrà kàsùmì ǝ, nyǝkye rǝ ale nóowuya dhu ùni rǝ Kàgàwà rǝrǝ yà ì úlèna. 3 Ndirò, abádhí owuya ndì dhu ònzì rǝ inzà ì úni Àbadu Kàgàwà mà, ndirò inzà ì úni ima mà dhu-okú dò rò. 4 Nírò, ma mòvò wò dhu angyangyi fùkù, ndínǝ ndì kàsùmì rǝkǝ rò, nyǝ nyirèya tí dhu, iwà ma ravò ka fùkù. »

Kàgàwà bhà Ìlǝlǝ-Alafí-kàsù

Yësù adù àtìnà tdítdǝ pbìndà ábhàlǝ nǝ : « Ma mòvò nzá wò dhu angyangyi fùkù, òko àlè kòko atdíkpá nyǝ mànà dhu-okú dò rò. 5 Nírò,

^d 15.25 Zàb 69.5

kànĭ kòmbí ma màdu wà ma yà ma nívi mirà yà adzi ǝ ale-tí'ò. Ndirò, nzínziku ǝ atdí ale mà nívi nzá dhu tsùdú, ndàti: «Nyí nyàrà àdhà?»⁶ Obhó tí, wò dhu bhëyi mà mòvò fùkù dhu nábhu wà nyí izu rùka nyí atdíǝ! ⁷Nírò, kànĭ ma mí obhó dhu nóvo fùkù kòmbí: ídzì dhu tí àkǎ atdíǝ fùkù dhu ní marà Àbadu Kàgàwà-tí'ò. Obhó tí, inzà ma màrà kà-tí'ò rò, kàbhà rò àmbènà ìrà Mùdzènàba rí nzí àdù ìrà tiku ò. Pbétù, ma mapé àrà, ní ma mádù ndi Mùdzènàba nívi ìvi rìrà tiku ò. ⁸Ní kà rìrà àhu rò, kà rǝngo yà adzi ǝ ale tó nzérenga nítè abádhí tò, ndàdù abádhí àkànà 'ùbhi òná obhónánga tó otu nítè abádhí tò. Ndirò, kà rǝngo àdù Kàgàwà níftdiya anya ìndrù-dǝ tí dhu nítè átò abádhí tò. ⁹Kà rǝngo inzà abádhí ná'ù ima dhu tó nzérenga nítè abádhí tò. ¹⁰Kà rǝngo obhónánga nítè fùkù, ma mí madù Àbadu-tí'ò, ìnzí nyádù òwu ma àla rǝ tdítdǝ nídhunĭ. ¹¹Ndirò, kà rǝngo Kàgàwà rí anya ìtdì ìndrù dǝ tí dhu nítè, iwà kǎtdì anya angyangyi yà adzi ǝ ádrùngbǎle Pfòmvo dǝ dhu-okú dò rò.

¹²Ma mǝ ìnè fùkù ma mánona tdítdǝ ábhǝ dhu nyú nà. Pbétù, ì dhu rí nzí àdù dǎku àlu kòmbí. ¹³Ndi Īlĭlǎ-Alafí, yà obhóna nítè rí ìndrù tò rìrà àhu rò, kà rǝngo nyǝndà kóró obhóna^e tó otu ǝ. Obhó tí, kà rí nzí ongo ònà rò nyú àhu dhu núnò ìndrù tò. Pbétù, kà rǝngo ùnòná fùkù dhu ní Àbadu-tsǝ ndì ndírina dhu. Ndirò, kà rǝngo òvòná fùkù dhu ní ì nɔnziya dhu. ¹⁴Kǎraya ɔvòdu nábhu rǝ rìlè ndì, ma maraya dhu náwe rǝ kà tò, kà ràdù ùdàná fùkù dhu-okú dò rò. ¹⁵Àbadu-fó rǝ kóró dhu ní pbàkà dhu. Ndi dhu-okú dò rò ní ndi ma màti nyí nĭ, obhóna tó ndi Īlĭlǎ-Alafí raraya ma màwe fíndà dhu núdà rǝ fùkù.»

Yèsù bhà ábhàlĭ tó izu rĭ ndùgèrè ndòngò dhèdhe tí dhu

¹⁶Tdítdǝ, Yèsù adù àtìnà pbìndà ábhàlĭ nĭ: «Ngúfe idho ǝ, nyí nyí nzĭ malǎ. Ndirò, ngúfe idho dzidǝ, nyí nyí malǎ àlà tdítdǝ.»

¹⁷Ní, kàbhà ábhàlĭ nzínzi ǝ atdídhená ale náadù 'òpè 'òngù dhu tsùyá nzínziya ǝ, 'àmbe àtìnà dǝ: «Wò kà rǎwèna àlè tò dhu-tì ní àdhu? Kà rǎtina: «Ngúfe idho dzidǝ, nyí nyí nzĭ malǎ, ndirò ngúfe idho dzidǝ, nyí nyí malǎ àlà tdítdǝ.» Ndirò, kà rǎtina átò: «Ma màrà Àbadu Kàgàwà-tí'ò.»» ¹⁸Abádhí adù òko, 'àmbe dhu òngù dǝ tsùyá tdítdǝ, 'àmbe àtìnà dǝ: «Wò kà rǎnɔna ngúfe idho-tì nyú ní àdhu?» Ní, abádhí adúnà òwu dhu àdu rǝ ìtírò tí, 'àti: «Inzá àlè kùni wò kà rǎnɔna dhu-tì.»

¹⁹Ní, Yèsù unĭ dhu abádhí rǎrĭ dhu ònzi ndínĭ ì ivú tí dhu tsùnà. Ní kǎdù dhu ìvu abádhí-tsǝ, ndàti: «Nyí nyátí dhu òngù tsùkú nzínziku ǝ, yà ma mùnò dhu dǝ? Ma màti, ngúfe idho dzidǝ nyí rǎrĭ nzĭ malǎ, ndirò, ngúfe idho dzidǝ, nyí rǎrĭ malǎ àlà tdítdǝ. ²⁰Ma mí obhó dhu núnò fùkù: Nyí nyòdzīya, izu ràdù nyŭka atdíǝ fùkù àpbè-okú dò rò. Pbétù, ndi

^e 16.13 14.6

dhu adüya yà adzi ǝ ale-idhè nábhu rika ndi ikä tí. Ndirò, nyí nyokoya izàku ǝ, pbétù fùkù izu náadüya ndùgèrè, ndòngò dhèdhe tí. ²¹ Òna rí ndàkà tsibhále, náaróngo ìí izu ǝ, ndi ndí ndùgu òná kàsümü nindù wà ndi nídhuní. Pbétù ndi ndùgù ndi rò, kà rí nzi àdù yà ndi ndàbànà àpbè nírè tdítǝ, ngbángba ndi ndùgù yà adzi ǝ dhu ìka idhèna dhu-okú dò rò. ²² Nírò, nyí nyú mà átò, nyí nyíí izu nà kòmbí. Pbétù, ma mí nyälä àlà tdítǝ. Nírò ní ndi idhèku níikaya ndi, ìnzí atdí ale mà ràdù ndi fùkù dhèdhe nótdi. ²³ Ndi idho rírà nínganí, nyí nyowuya nzi atdí dhu mà nívu rò tsùdú. Ma mí obhó dhu núno fùkù: ɔvòdu rò nyí nyònzì kóró dhu, nábhu Àbadu Kàgàwà róngo àbhù fùkù. ²⁴ Rírà àhu kòmbínga ò, nyí nyàpè nzá atdí dhu mà nónzi kà-fó ɔvòdu rò. Nírò, nyòngò dhu ònzi kà-fó, ní kà róngo àdù ndi dhu nábhu àbhù fùkù, ndíí idhèku náadù tí ndika atdíǝ. »

Yèsù rätina iwà ndi rònzi yà adzi lèma dhu

²⁵ Yèsù adù àtinà tdítǝ pbìndà ábhàlí ní: « Ma màno kǝkǝ dhu fùkù mbóli ǝ. Pbétù, kàsümü rírà ìrà, yà ìnzí ma móngo dhu ɔvò òná fùkù mbóli ǝ. Ndi kàsümü ǝ, ma móngo Àbadu Kàgàwà dǝ dhu nóvò kpangba fùkù. ²⁶ Ndirò, ndi kàsümü ǝ, nyí nyóngo dhu ònzi ɔvòdu rò Àbadu-fó. Ma màti nzá nyí ní, ma ràrì ndi òngo mitsò Àbadu rò okúku dò rò. ²⁷ Obhó tí, Àbadu nyú nditíró nózè wà nyí, nyí nyózè ima, nyädù dhu à'ù, ma rírà Kàgàwà-ti'ò rò dhu-okú dò rò. ²⁸ Ima nyú, ma mírà Àbadu-ti'ò rò, mírà àhu yà adzi ǝ. Ní kòmbí, ma mí mivà yà adzi ǝ rò, madu ma kà i. »

²⁹ Ní, Yèsù bhà ábhàlí àdù àtinà kà ní: « Kòni, kòmbí nga ní ndi nyí nyòtè kpangba fàkà, ìnzí nyùnò atdí dhu mà mbóli ǝ ní. ³⁰ Ndirò kòmbí mà màni wà dhu, nyí rúni wà kóró dhu, ndirò nyí rarí ìndrù rířèna ndíí ndi ndivú tí dhu núní angyangyi. Ndi dhu-okú dò rò ní ndi, mà mà'ù wà dhu nyí rírà Kàgàwà-ti'ò rò. »

³¹ Ní, Yèsù àdù dhu ìvu abádhí-tsù, ndàti: « Nyí nyà'ù tí wà dhu kòmbí? ³² Kàní kàsümü rírà, ndirò, ndi kàsümü nyú náká wà. Ní, nyí nyí nyíndà rùdú rò, ngàtsi ale ròdyi otùna, nyädù mubhà atdíró. Pbétù, ma mí nzi mubha atdíró, ìnè Àbadu ríí atdíkpá ima màna nídhuní. ³³ Ma mòvò wò dhu fùkù ndíí nyí nyabá tí màrùngà nyudutsi. Obhó tí, yà adzi ǝ nyí nyí àpbè nábà àbà. Pbétù, àpé nyònzì ɔɔ, ma mònzì wà yà adzi-lèma nídhuní. »

Yèsù rí nditsò Àbanà rò pbìndà ábhàlí-okú dò rò dhu

(Ròm 8.34; Èbr 7.24-25)

17 ¹ Wò dhu bhèyi ndi ndòtè dhu-dzidǝ, Yèsù agéré ndi, ndàndà òrù-akpà ò nga, ndàdù nditsò, ndàti: « Àba Kàgàwà, kàsümü náká wà. Ní, àbhù Idhùnɔ-ɔvò rilè ndi, ndíí Idhùnɔ adù tí ɔvònu àbhù rilè ndi átò.

²Nyi nyábhũ ka rîî ádràngbǎnga tó ɔbi ná kóró ale dǎ. Ndi dhu bhěyi ní ndi, kà rǒngo dhòdhódhóngá tó ípírǒnga nábhũ fóná nyi nyábhũ kóró ale tò. ³Ndi dhòdhódhóngá tó ípírǒnga ní: abádhí rùni inyi kèlě atdíró rǎrǎ ndi obhóná Kàgàwǎ, ndirò abádhí rùni Yēsù Krístò, yà nyi nyívi rǎrà yà adzi ǎ ale. ⁴Ma mábhũ wà ɔvònu rìlè ndì yà adzi dǎ, madù yà fudú nyi nyibho ndíní ma mɔnzi tí kasu nónzi mitò. ⁵Ní kòmbí, inyi Àbá, ábhũ ɔvòdu rìlè ndì tinú ò, àdhàdhì yà inzà nyi nyàpè yà adzi òbhòlò rórò, ɔvòdu níilè ndì tinú ò dhu bhěyi.

⁶Ma mábhũ wà ɔvònu, yà adzi ǎ ale nzínzi ǎ rò nyi nyóvò, nyibhò fudú ale rùni. Abádhí nǎi pbùkù ale, ní nyi nyádù abádhí níbhò fudú. Ndirò, abádhí nódò wà pbùkù ɔte afíya ò. ⁷Ní kòmbí, abádhí nùni wà dhu, yà fudú nyi nyíbhò kóró dhu ráhu funú rò. ⁸Obhó nyú, ma múdà wà yà abádhí tò ma múdà tí nyi nyíbhò fudú ɔte abádhí tò, abádhí ràdù àkɔnà mběyi nyú. Abádhí úni wà dhu, obhó tí ma rǎrà tinu ò rò, 'àdù dhu à'ù átò nyi rívi ndi ima.

⁹Abádhí-dǎ nga ní ndi ma mí mitsò nǎ. Ma mí nzǎ mitsò yà adzi ǎ ngǔkpá ale-dǎ. Pbétù, ma mí mitsò yà fudú nyi nyíbhò ale dǎ, pbùkù ale tí abádhí rǎi dhu-okú dò rò. ¹⁰Kóró ale, yà fudú rǎi ní pbùkù ale, ndirò yà funú rǎi kóró ale ní pbàkà ale. Ndirò ɔvòdu náarí ndilè abádhí-nyutsì. ¹¹Àbá, ma mí nzǎ àdi dtídò yà adzi ǎ. Pbétù, abádhí nóko òko yà adzi ǎ. Ndirò kòmbí ma mǎrà tinu ò. Ní ìlǎlǎ Àba Kàgàwǎ, ɔdɔ abádhí yà dùdú nyi nyóvò ɔvònu-ɔbì nǎ. Ndi dhu bhěyi ní ndi, abádhí ràdù òko atdí ale tí, àdhàdhì àlě ní atdí ale inyi mànà dhu bhěyi. ¹²Yà abádhí mànà mà mǎi atdíkpá ònà kàsùmì ǎ, ma mòdò abádhí, yà dùdú nyi nyavò ɔvònu-ɔbì nǎ. Ndirò, ma mòdò abádhí mběyi nyú, ìnzǎ atdí ale mà ràwì nzínziya ǎ rò. Pbétù, abádhí nzínzi ǎ rò àwì atdí ale ní, yà pbùkù Andítá' ò ka kandí dhu dòná, àwǎwíya dhu tí ale kèlě, ndíní ndi Andítá náadù tí àkà. ¹³Ò! Àba Kàgàwǎ, kànì kòmbí ma mí madù tinu ò. Ní ma mǔte wò dhu bhěyi, àdì ma màdì yà adzi ǎ rórò, ndíní pbàkà dhèdhe nírá tí abádhí. ¹⁴Ima, ma mǔvò pbùkù ɔte abádhí tò, ní yà adzi ǎ ale nádù abádhí òndrò òndrò tí. I ale òndrò abádhí, abádhí ní nzǎ yà adzi ǎ ale, àdhàdhì ima mà átò, ima ní nzǎ yà adzi ǎ ale dhu bhěyi dhu-okú dò rò. ¹⁵Àbá, ma mí nzǎ mitsò rùnù, ndíní nyi nyugu tí abádhí yà adzi ǎ rò. Pbétù, ma mí mitsò rùnù, ndíní nyi nyòdò tí abádhí Nzére ale, Pfòmvo rǎ rò. ¹⁶Obhó tí Àbá, abádhí ní nzǎ yà adzi ǎ ale, àdhàdhì ima mà átò, ima ní nzǎ yà adzi ǎ ale dhu bhěyi. ¹⁷Ní, útrí abádhí ròkò pbùkù ale tí obhóngá-otù ǎ. Ndi obhóngá ní pbùkù ɔte. ¹⁸Nyi nyívi ma mirà yà adzi ǎ. Ní ndi dhu bhěyi tí, ma mòvì abádhí átò ròwù yà adzi ǎ ale nzínzi ò. ¹⁹Abádhí-okú dò rò ní ndi, ma mábhũ ma kóró ima nyú tírò indù, ndíní abádhí adù tí 'àbhũ átò indù obhóngá-otù ǎ.

^f 17.12 Zàb 41.10; Yùw 13.18

Yësù rí ndítsò olù ndì na'uya ngǔkpà ábhàlì dǎ dhu

20 Ábá, ma mí nzi mítsò yà fudú nyi nyíbhò ale-okú dǎ rǎ tí. Pbéttù, ma mí mítsò átǎ yà abádhí rǒvǒna pbúkù obhónǎ tǎ ǎte níri rí, 'àdù ma'ù ale-okú dǎ rǎ màtí. 21 Ma mí mítsò átǎ, ndíní abádhí kǒrǒ níí'í tí atdí ale tí, àdhàdhì inyi Ábá, nyi nyarí'í nyudutsì, madù ì'í nyunutsì dhu bhèyi. Ma mí mítsò átǎ ndíní abádhí ì'í tí atdí ale tí àlè-nyutsì, ndíní yà adzi ǎ ale náa'ù tí dhu, nyi rívi ndi ima, mirà yà adzi ǎ. 22 Ma mábhù wà abádhí-ǎvǎ rìlè ndì, àdhàdhì nyi nyábhù ǎvǎdu rìlè ndì dhu bhèyi, ndíní abádhí ì'í tí atdí ale tí, àdhàdhì àlè karí'í atdí ale tí inyi mànà dhu bhèyi. 23 Ma mí'í abádhí-nyutsì, nyadù ì'í nyudutsì, ndíní abádhí oko tí kǒrǒ atdí ale nyú tí, yà adzi ǎ ale ràdù dhu ùni nyi rívi ndi ima yà adzi ǎ. Ndirǎ, abádhí ràdù dhu ùni nyi rǒzè ì, àdhàdhì nyi nyózè ima dhu bhèyi.

24 Ndirǎ Àba Kàgàwǎ, nyi nyíbhò ndi abádhí fudú. Ní, ma mòzè mǒwù òko atdíkpá abádhí mànà yà tinú ma mǎrà àdi rǎ, ndíní abádhí ala tí pbàkà ádrùngbǎnga tǎ awáwù. Ndi ádrùngbǎnga tǎ awáwù nyi nyibho idù, nyi nyazè ma inzà nyi nyàpè yà adzi òbhǒlǒ rǒrǒ dhu-okú dǎ rǎ. 25 Obhónánǎ tǎ Àba Kàgàwǎ, yà adzi ǎ ábhǎ ale mà nókò mbǎ ìnzì 'ùni nyi, ní ima, ma múni wà nyi. Ndirǎ, yà fudú nyi nyíbhò ale nùni wà dhu nyi rívi ndi ma, mirà yà adzi ǎ. 26 Ma mábhù wà ǎvǎnu abádhí rùni. Ndirǎ, ma mí kàbhù àbhù olù ríwu ngǔkpà ale mà rùni átǎ. Ma mí wǎ dhu ònzi, ndíní yà nyi nyózè ma ní àzè-tidǎ náadù tí àdi abádhí-afí ò, ndirǎ madù àdi abádhí-afí ò átǎ. »

Yësù nálǎ ka kí kosò dhu

(Màt 26.47-56 ; Mrk 14.43-50 ; Luk 22.47-53)

18 1 Wǎ dhu bhèyi ndi ndítsò ndi dhu-dzidǎ, Yësù mà pbàndà ábhàlì mànà núuvò, 'àdù àda Kìdrǒnì tí kátina idhá-ngba-adzè. Ní ányì, atdí inga ní'í inè. Ní, abádhí adù òtsù ndi inga ò. 2 Yudhà, yà Yësù ìpfǒ rí ndàbhù òmvǔ-fǎ ábhàlì, ní'í iwà ányìrǎ nga nùni átǎ. Obhó tí, Yësù mà pbàndà ábhàlì mànà, nóngónà òwu 'ùndu bilínganà ányìrǎ. 3 Ní, Yudhà idè fìndá pìkǎ-dǎtsírǎ ale níiwú ùvò ndi inga ò. Ndi pìkǎ ò ní'í pbànowí mà, yà pbàkùhánì tǎ ádrǎdrǎ ale mà Pbàfàrisáyó mànà nívi sàndírì mànà. Abádhí-fǎ ní'í, òrù rǒrù tarà mà, mùle rǎ kàzu mà, màtsùmù mànà. 4 Ní Yësù, yà angyangyi rǎnà rí ndǒnzì kǒrǒ dhu nùni, náandrì abádhí tí ò, ndàdù dhu ìvu tsùyá, ndàti : « Ádhi nyí nyónena ? » 5 Ní, abádhí àdù dhu àdu kà tǎ 'àti : « Mǎ mǎnena ní Yësù, Nàzàretì tǎ kígǎ ò ale. » Ní, Yësù àdù àtìnà abádhí ní : « Ìma ní ndi. » Ndi kàsùmì ò, Yudhà yà Yësù ìpfǒ rí ndàbhù òmvǔ-fǎ ale, ní'í inè átǎ abádhí nzínzì ò. 6 Ní, Yësù itdègu ndètè abádhí tǎ, ndàti : « Ìma ní ndi. » Ní abádhí adù 'àdu dziyà-dǎ ní olù, 'àdù 'àwà obvò. 7 Yësù ìvú dhu tdítdǎ abádhí-tsù, ndàti : « Ádhi nyí nyónena ? »

Ní, abádhí adù dhu àdu Yēsù tò 'àti: « Mǎ mónena ní Yēsù, Nàzàretì tò kigò ǝ ale. » ⁸Ní, Yēsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàti: « Ma mǎnò wà dhu fùkù mati, ima rǎrǎ ndi. Ní, dhu apé ìí ima nóne nyí nyí dhu tí, ní nyùbhà kǎkǎ ngǔkpà ale ròwù. » ⁹Yēsù atè wò dhu bhěyi, ndíni yà angyinǎrò ndi ndùnnà dhu náaká tí. Kǎti: « Àba Kàgàwǎ, yà fudú nyi nyíbhò ale nzínzi ǝ rò, ma mábhù nzá atdí ale mà rǎwíǝ. »

¹⁰Simonì Péterù nííì pbindà obhi-akpà nà. Ní, kídhá ka òdhǎna ò rò, ndù'á pbàkùhání tò ádròdrǝ ale dǝ kamà bhà kasutále ní, ndítsà fangà dónǎ bína. Ndi kasutále-òvò níí Malkò. ¹¹Pbétù, Yēsù adù àtina Péterù ní: « Péterù, ádù pbùkù obhi-akpà òdhǎna ò! Nyi nyòzè tí obhó yà Àba Kàgàwǎ ìbhò ndíni ma mǎmvú tí àpbè tò kópà-tsù mǎmvù ? » ¹²Nírò ní ndi pbànowí tò pìkò, òyá ádrùngbǎle mà, Pbàyàhúdí tò sàndíri màna, náalú Yēsù 'òsò, 'adù ɔtsúna nǎtsì.

Yēsù nà ka kówu ùvò *pbàkùhání tò ádròdrǝ ale dǝ kamà, Anà-ònzí dhu

(Màt 26.57-58; Mrk 14.53-54; Luk 22.54)

¹³Wò dhu-dzidǝ, kǝkò Yēsù nòsò ale náawù kà nà wemberè tí Anà bhà. Ndi Anà níí Kàyafà bhà aguna-akpà. Ndirò, wò dhu rǎ ndònzì òná atò ǝ, Kàyafà níí ndi *pbàkùhání tò ádròdrǝ ale dǝ kamà. ¹⁴Wò ndi Kàyafà ní ndi dhu navò Pbàyàhúdí tò ádròdrǝ ale tò, ndàti: « Dhu àkǎ atdí ale kèlè ròvè àlè tò pbìri ǝ kóró ale tò ngari ǝ. »

Péterù rǎtina inzà ndi rúni Yēsù dhu

(Màt 26.69-70; Mrk 14.66-68; Luk 22.55-57)

¹⁵Yēsù nà ka kówu Anà bhà òná kàsùmì ǝ, Simonì Péterù mà, Yēsù bhà ngǎtsi ábhàlǎ màna, náambénà òwu dǝ átò Yēsù-owù ǝ ányì. Wò ndi ngǎtsi ábhàlǎ níí iwà ndi pbàkùhání tò ádròdrǝ ale dǝ kamà úni angyangyi. Ní, ndi ábhàlǎ adù òtsù Yēsù-owù ǝ, ndi pbàkùhání tò ádròdrǝ ale dǝ kamà bhà idza-ngbò ka kákpòrò ní kàlì ò. ¹⁶Péterù adù ndùbhà irinǎ rò tsǎtsùnǎ. Ní, wò Yēsù-owù ǝ òtsù ngǎtsi ábhàlǎ, yà iwà pbàkùhání tò ádròdrǝ ale dǝ kamà úni angyangyi náahù iri, 'iwù ɔte yà tsǎtsù-ngbò òdo rí tsibhá sàndíri nà. Ndi sàndíri adù Péterù àvi ròtsù kàlì ò. ¹⁷Ní, kàlì ò Péterù òtsù rò, wòrǎ tsibhá sàndíri níivú dhu kà-tsù, ndàti: « Nyi nyé, nyi tí nzí átò wò ale bhà ábhàlǎ nzínzi ǝ atdí ale ? » Ní, Péterù adù dhu àdu kàtò, ndàti: « Hóó! Ìnzí ní ma kàbhà ábhàlǎ. » ¹⁸Wò ndi kàsùmì ǝ, gírì ambénà ǝwò dǝ atdí. Ní, pbàkùhání tò ádròdrǝ ale dǝ kamà bhà kasutále mà, Kàgàwǎ bhà idza-ngbò òdo arí sàndíri màna, náadù òko 'àmbe yà ì èto kàzù òvò dǝ. Ní, Péterù adù àdi átò, ndàmbe kàzù òvò dǝ atdíkpà abádhí màna.

Anà rĩ dhu òngù Yèsù-tsù dhu*(Màt 26.59-66; Mrk 14.55-64; Luk 22.66-71)*

19 Wò Péterù mà rĩ kàzù òvò òná kàsùmì ð, Anà, pbàkùhání dǒ ádrùngbǎ kamà, náadù ndòpè ndòngù dhu Yèsù-tsù, kàbhà ábhàlǐ mà, ndírò yà ìndrù tò kǎrúdhèna dhu mànà dhu dǒ. 20 Ní, Yèsù adù dhu àdu kàtò, ndàti: « Ma mǎrà dhu òvò rǒ kpanya kórò ale tò. Ndirò, ma mǎrà dhu ùdhe rǒ bìlìnganà Pbàyàhúdì tò, yà abádhí núndu ì fìyò unduta-dzà ð màtí, ndírò, Kàgàwà bhà idza ð màtí òná kàsùmì ð, ìnzǐ madù àrà atdí dhu mà nórù rǒ abádhí rǒ. 21 Ní, ádhu nyi nyí dhu òngù tsùdú nǐ? Nyi nyàkǎ nyongù yà tsùdú abádhí ìrì fìyò ma múnɔna rǒ dhu abádhí-tsù. Abádhí úni ndi fìyò ma múnò dhu mběyi. »

22 Ní, wò dhu ùnɔ Yèsù rĩ òná kàsùmì ð ní ndi, ányìrǒ ìrì atdí sàndìrì níndri Yèsù-tǐ'ò, ndòpbi kà-bi-bhù, ndàdù dhu ìvu tsùnà, ndàti: « Nyi tí àdù ɔte àdu wò dhu bhěyi pbàkùhání tò ádrùngbǎ kamà tò? » 23 Ní, Yèsù adù dhu àdu kàtò, ndàti: « Ma mapé ìrì nzére ma mòtè dhu tí, ní ìtè pé ndi nzére ma mùnò dhu. Ndirò, dhu apé ìrì mběyi ma màdu dhu kàtò dhu tí, ní ádhu nyi nyí ima núpbi okúna dò rò? » 24 Wò dhu-dzidǒ, Anà náadù Yèsù àbhù kowù nà ètsi ka kùtsi ɔtsúna rórò pbàkùhání tò ádròdrǒ ale dǒ kamà Kàyafà bhà.

Péterù ràtina tdítǒ inzà ndi rúni Yèsù dhu*(Màt 26.71-75; Mrk 14.69-72; Luk 22.58-62)*

25 Wò ndi Yèsù nà ka kówu Kàyafà bhà òná kàsùmì ð, Sìmonì Péterù adì kàzù-tsùnǎ tí, ndàmbe kàzù òvò dǒ. Ní, ka kivú dhu kà-tsù, kati: « Nyi tí nzǐ átò wò ka kówu nà ale bhà ábhàlǐ nzínzi ð atdí ale? » Ní, Péterù adù ndàgò, ndàti: « Hòò! Ìnzǐ ní ma wò ale bhà ábhàlǐ. » 26 Ní, Anà bhà kasutále nzínzi ð atdí ale náadù dhu ìvu Péterù-tsù, ndàti: « Hòkò! Ma màlanà tí obhó nyí atdíkpá wò ale mànà inga ð? » Wò ndi ale nírì, yà Péterù ù'ànà, ndìtsà bǐna ale mà t'ídzá ale. 27 Ní, Péterù adù ndàgò àgò tí tdítǒ, ányìrǒ rò tí, à'ù-akpà ràdù òngò.

Pbàrómá tò pbìrì ð Lìwalì rĩ dhu òngù Yèsù-tsù dhu(Màt 27.1-2, 11-14; Mrk 15.1-5; Luk 23.1-5)*

28 Wò dhu-dzidǒ, ka kuvò Yèsù nà kútsingá nyú Kàyafà bhà rò, kowù nà Lìwalì Pilatò bhà idzá-yà-ba ò. Pbétù, kǒkò Yèsù nà òwù ányì Pbàyàhúdì náadù 'ùvo ùvò tí, ìnzǐ 'òtsù Pilatò bhà idza-ngbò ka kákpòrò nǐ kàlì ò. Abádhí anzì ndi dhu, akye ì owuna òtì Kàgàwà-nyìkpò ð, ìnzǐ 'adù *Pásika tò mùhendù tò ònyù nónyù nǐ. 29 Ní, Pilatò náadù àhu ndàrà abádhí-tǐ'ò, ndàdù dhu ìvu abádhí-tsù, ndàti: « Ádhu nyí nyòbhù yà ale okúna dò rò? » 30 Ní, abádhí adù dhu àdu Pilatò tò, 'àti: « Ìnzǐ kí'ínà gukyè nzére

dhu ònzi arí ale tí, ní mǎ mǎmbènà nzǐ kòsò mǐwũ nà fɛnɛ ò. » ³¹Ní, Pílatò adù àtìnà abádhí nǐ: « Nyídyi ka nyǒtdí ànyǎna nyí nyú tírò yà fùkú ɛyátá núnò ka dhu bhěyi. » Ní, kǒkò Yèsù nà òwù ányì Pbàyàhúdí náadù àtìnà Pílatò nǐ: « Ìmbǎ mǎ mǐfí indrũ-ànyǎ nótídí mǎ mǐ, ndíní ka koho tí nǐ rusà nà. » ³²Wò dhu anzì ndì, ndíní yà Yèsù avò angyangyi ìngbà dhu bhěyi ɔve-tidò nǐ màtí ndì ndɔvéya dhu náaká tí^h.

³³Wò dhu-dzidò, Pílatò adù ndàdu pbàndà idzá-yà-ba ò, ndàdù Yèsù ànzì ndivũ dhu tsùnà, ndàti: « Nyi nyú, nyi tí Pbàyàhúdí tó ádrùngbǎ kamà? » ³⁴Ní, Yèsù adù dhu ìvu kà-tsù, ndàti: « Nyi nyú, nyi tí wò dhu ìvũ afínɛ nyú ò rò àhu rórò? Ndirò ngǎtsi nǐ nyi tí kìvù ngǔkpà ale náwe ndi dhu indù dùdú dhu-okú dò rò? » ³⁵Pílatò ìvù dhu tdítǎ Yèsù-tsù, ndàti: « Ìma tí Màyàhudi? Fùkú pbìrì ð ale nyú mà, pbàkùhání tó ádròdrò ale mànà nípfo ndi nyi 'ìbhò nyi fudú. Ní ádhu nyú nyi nyáfá? » ³⁶Ní, Yèsù adù dhu àdu kàtò, ndàti: « Pbakà idzi ní nzǐ yà adzi ð idzi-tidò. Pbakà idzi fíná gukyè yà adzi ð idzi-tidò tí, ní pbakà ale àmbènà 'ùgye ùgye dùdú ìnzǐ ka kipfo tí ìma, kabhu ma Pbàyàhúdí tó ádròdrò ale-fó. Pbéttù, kòmbí pbakà idzi ní nzǐ yà adzi ð idzi-tidò. » ³⁷Pílatò adù dhu ìvu Yèsù-tsù tdítǎ, ndàti: « Olu ìnyi, nyi tí ádrùngbǎ kamà? » Ní Yèsù adù dhu àdu kà tò, ndàti: « Ìnyi ní ndi nyi nyátina ìma rǎrǐ ádrùngbǎ kamà. Ìma ka kùgù yà adzi ð, madù ìrà ndíní ma mongó tí obhóngà nítè indrũ tò. Obhóngà nózè 'ùni ale rǎdù tũdu níri ìri. » ³⁸Ní, Pílatò adù dhu ìvu Yèsù-tsù, ndàti: « Obhóngà nyú ní àdhu? »

Yèsù-ànyǎ nótídí ka kǐ ndíní ka koho tí dhu

(Mát 27.15-31 ; Mrk 15.6-20 ; Luk 23.13-25)

Wò dhu bhěyi ndì ndivũ dhu Yèsù-tsù dhu-dzidò, Pílatò adù àhu tdítǎ kǎlì ò rò, ndàrà Pbàyàhúdí-tí^ò. Ní kǎdù dhu òvò abádhí tò, ndàti: « Ma màla nzá wò ale dǎ ka kǐ anya nótídí okúna dò rò atdí dhu mà. » ³⁹Pbéttù, yà fùkú màndu núnò ka dhu bhěyi, ma marí imbi ò ka kòsò atdí ale níkòlò bílínanà fùkù yà Pásika tó mùhendù náarí ìrà dhu bhěyi. Ní, nyí nyòzè tí mìkòlò Pbàyàhúdí tó ádrùngbǎ kamà fùkù? » ⁴⁰Ní, abádhí adù dhu àdu ìkũ nyú ð Pílatò tò, 'àti: « Ìnzǐ ní wò ale ndi mǎ mòzè kíkòlò! Pbéttù, mǎ mòzè kíkòlò ale ní Bàrabà! » Wò ndi Bàrabà nífí àrǐ ònzi arí aleⁱ.

19 ¹Wò dhu bhěyi ihé-yà nádu dhu fíndà dhu-dzidò, lìwalì Pílatò náadù Yèsù àvi kalù, kùvi asé nǐ. ²Nírò ní ndi pbànowí náadù okpèna nà itsu-dòkǎ tó mùkàkú nákpòrò, 'áfó Yèsù-dò rǎ, 'adù òlòlù kanzè náfo kà-rǎ. ³Abádhí nóowúnà ìwu rǎ Yèsù-tí^ò, 'adù kǎtsè, 'àti: « Yǎmbù, Pbàyàhúdí tó ádrùngbǎ kamà! » Ndirò, abádhí adúnà òwu kà-bi-bhù nòpbì rǎ átò.

^h 18.32 2. 32-33 ⁱ 18.40 Ndi Bàrabà ka kasò imbi ò, kigò ð ndi nǒnzì wògò-okú dò rò, ndirò indrũ kòhò dhu-okú dò rò.

4 Pilatò náahù tdítdǎ kàlì ò rò, ndàrà ihé-yà i, ndàdù àtìna abádhí nǐ : « Kǎnǐ, ma mí wò ale náví kuvò nà kàlì ò rò, ndíńí nyí nyùni tí dhu inzà ma ràla kà-dǎ ka kí anya òtdì okúna dǎ rò atdí dhu mà. » 5 Nírò ní ndi Yèsù adù àhù kàlì ò rò dǎna rǎ okpèna nà itsu-dǎká tó mùkàkú nà, ndírò rǎnà òlòlù kanzù nà. Ní, Pilatò àdù àtìna ihé-yà nǐ : « Kànǐ ndi fùkú ale ! » 6 Ní, pbàkùhání tó ádròdrǎ ale mà, Kàgàwà bhà idza-ngbò òdò arí sàndírì màna níitdègu Yèsù àlà, ní abádhí náadù 'òpè 'ùkú, 'àmbe àtìna dǎ Pilatò nǐ : « Ábhù kutǎ mùsàlabhà dǎ ! Ábhù kutǎ mùsàlabhà dǎ ! » Pilatò adù àtìna abádhí nǐ : « Nyídyi ka nyútǎ nyí-tírò ndi mùsàlabhà dǎ. Obhó tí, ima nyú, ma màla nzá kà-dǎ ka kí anya nótdì okúna dǎ rò atdí dhu mà. » 7 Ní, Pbàyàhúdì náadù dhu àdu Pilatò tò, 'àti : « Mǎ mfì inè atdí uyátà nà. Ndi uyátà rǎtina kà rǎkǎ ndòvè, Kàgàwà t'Ídhùnà tí kǎrí ndàti ndítírò dhu-okú dǎ rò. »

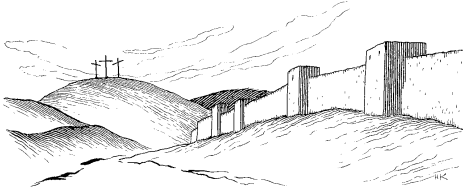
8 Pilatò itdègu wò ɔte ìri, ní ɔdò adù ìsì kà-ò atdí dǎ rǎsè yà angyinǎrò kí'ina nà dǎnǎ màtí. 9 Ní, pbìndà idzá-yà-ba ò ndi ndàdu ndi tdítdǎ rò, Pilatò àdù dhu ìvu Yèsù-tsù, ndàti : « Nyi ní àdhà ale ? » Pbétù, Yèsù adù nzá atdí dhu mà nádu kà tò. 10 Pilatò adù dhu ìvu tdítdǎ kà-tsù, ndàti : « Nyi nyòzè tí obhó nyadu ɔte idù ? Nyi nyùni tí obhó dhu, ma rǎrǎ inè ádrùngbǎnga tó ɔbi nà mikòlò nyi ? Ndirò, nyi nyùni tí obhó dhu, ma rǎrǎ inè ádrùngbǎnga tó ɔbi nà mabhù nyi kutǎ nyi mùsàlabhà dǎ ? » 11 Ní, Yèsù adù dhu àdu Pilatò tò, ndàti : « Hòkò ! Ìmbǎ nyi nyí'í atdí ádrùngbǎnga tó ɔbi nà màtí dùdú, inzà Kàgàwà kèlè nábhù ka indù òrù-akpà ò rò rò. Ndi dhu-okú dǎ rò, ma màtina nyi ní : Yà ma nìpfo ndàbhù ma funú ale bhà nzérenge nòsè wà pbùkù nzérenge dǎnǎ màtí. »

12 Ní, ròpè ndi uró rò, Pilatò adù ndòpè ndònè Yèsù ìkòlò ndi ndí ònà otu. Pbétù, Pbàyàhúdì tó ihé-yà náadù 'òpè 'ùkú, 'àmbe àtìna dǎ Pilatò nǐ : « Nyi nyú nyi nyapè wòri ale ìkòlò, ní nyi ní'ina inzà nyi nyòzè Pbàrómá tó pbìrì ò kámá dǎ ádrùngbǎ kamà ale. Ndi ale apé ndàti ndítírò ádrùngbǎ kamà tí, ní ndi ale ní ndi kámá dǎ ádrùngbǎ kamà nà arí ndùgye ale. » 13 Ní, kǎkò ale ùnò dhu ndi ndírì rò, Pilatò adù Yèsù àvi kuvò nà iri, ndàdù àdi odu nǐ ka kórù, rìvǎ ndi ɔrú ngari ò. Pbàyàhúdì t'ávàna ò, ka kí kànzi Gábata tí. 14 Wò dhu rǐ ndònzì ònà idhò ní'í yà Pásika tó mùhèndù tó indrù rǐ 'òbhòlò ònà idhò. Ndirò, ndi dhu anzì ndi mbèmbe azà adyifò-sisì adyíbhengá nga tó ò. Ní, Pilatò ati Pbàyàhúdì tó ihé-yà nǐ : « Kǎnǐ fùkù ádrùngbǎ kamà ! » 15 Pbétù, kǎrí ihé-yà náadù 'òpè 'ùkú, 'àmbe àtìna dǎ Pilatò nǐ : « Kàkǎ ndòvè ! Kàkǎ ndòvè ! Ábhù ka kutǎ mùsàlabhà dǎ ! » Pilatò adù dhu ìvu abádhí-tsù, ndàti : « Nyí nyòzè tí mabhù fùkú ádrùngbǎ kamà kutǎ mùsàlabhà dǎ ? » Ní, pbàkùhání tó ádròdrǎ ale náadù dhu àdu Pilatò tò, 'àti : « Ìmbǎ mǎ mfì ngàtsi ádrùngbǎ kamà nà ! Fàkǎ ádrùngbǎ kamà ní kámá dǎ ádrùngbǎ kamà kèlè. » 16 Nírò ní ndi Pilatò adù Yèsù àbhù abádhí-fó, ndíńí ka kowu tí ùtǎnà mùsàlabhà dǎ.

Yèsù nútõ ka kí mùsàlabhà dõ dhu

(Mât 27.32-44; Mrk 15.21-32; Luk 23.26-43)

Pilatõ àvi ì dhu-okú dõ rò, Ihé-yà adù Yèsù ìdyì 'òwùnà kigò ð rò, ndíní ì owu tí ùtònà mùsàlabhà dõ. ¹⁷Ní, kigò ð rò ì ùvò rò, Yèsù anò

Gòlògotà tó pbìrì (19.17)

ndùtõ ka kí dòná mùsàlabhà ndítírò, ndàmbe àrà dõ nà ale-dò-kpa tó ngari tí ka kátina ngari ò. Pbàyàhúdì t'ávàna ð, ka kí kànzì *Gòlògotà tí. ¹⁸Ányì ní ndi pbànowí nútõ Yèsù mùsàlabhà dõ. Ka kutó abádhí dhèdhèrò mùsàlabhà dõ òyõ ngùkpa ale màna. Ka kutó atdí ale, kòdì Yèsù bhà fangà dòná rò, kadù ngàtsi ale nútõ, kòdì Yèsù bhà ígù

dòná rò. ¹⁹Pilatõ adù dhu àvi kandí, kapbá mùsàlabhà dõ kà-dòná. Ndi andítá ní: « YÀRÍ NÍ YÈSÙ, NÀZÀRETÌ TÓ KIGÒ ð ALE, PBÀYÀHÚDÌ TÓ ÁDRÛNGBÁ KAMÀ. » ²⁰Ní, ábhõ Pbàyàhúdì nyé nóowúna wò dhu òzè rõ. Obhó tí, yà Yèsù ka kùtõ mùsàlabhà dõ róngá níí ìkyèrõ kigò tí. Ndirò ndi dhu ka kandí Pbàyàhúdì t'ávàna mà, Pbàrómá t'ávàna mà, ndirò Pbàgìríkí t'ávàna màna ð. ²¹Ní, pbàkùhání tó ádròdrõ ale náadè òwu Pilatõ ìsò, 'ati: « Nzändí dhu ka rårì Pbàyàhúdì tó ádrùngbá kamà. Pbétù, ándí dhu nyati: Ábadhi ráti ndi, ndi rårì Pbàyàhúdì tó ádrùngbá kamà. » ²²Pbétù, Pilatõ adù dhu àdu abádhí tò, ndàti: « Yà ma màndí dhu ní ma màndí wà! »

²³Yèsù ì ùtõ mùsàlabhà dõ dhu-dzidõ, pbànowí adù kà-rõ mùdzarè nùgù, 'ùndò òyànga ìfò àdhàdhì, 'adù ùndònà foyá, ngàtsi ale ridyì atdínga ìfò dõ fìndà. Úró adù ndùbhà ní kà-rõ kanzù kèlè. Ndi kanzù ní inzá ka kùpbá ùpbá tí. Pbétù, ka ní atdí-nyina kèlè tí ka kódyù, ròpè ndi tùna ò rò, ràrà àhu pfoa ò. ²⁴Ní, kòkò pbànowí adù òte nzínziya ð, 'àti: « Apé kùfa wò kanzù-ònga ùfá tí, pbétù, kàkà àlè ròvì ngàlà ð, ndíní àlè kala tí kà rádi fìndà ale. » Wò dhu anzi ndi, ndíní Kàgàwà bhà Andítá ò ka kandí dhu náaká tí. Ndi Andítá rätina:

« Abádhí ùndò rùdú mùdzarè foyá,
'adù rùdú kanzù nòvì ngàlà ð. »

Wòrí ní ndi pbànowí anzi Yèsù rõ dhu.

²⁵Yà Yèsù ka kùtõ dòná mùsàlabhà tí ikò ìkyèrõ ní: Màriyà, Yèsù-tsánà mà, ndi kà-tsánà t'ávèna nà, ndirò ní Màriyà, Kìlìyòpà bhà ingba-tsánà mà, Màgàdalà tó kigò ð Màriyà màna. ²⁶Ní Yèsù itdègu íyàna nàlã, ndàdè

yà atdíídǎ ndì ndòzè p̀bìndà ábhàlì nála kà-tí idè átò ró, ní kǎdù àtìna íyànà nǐ: « Iyá, k̀nǐ idhùnũ. » ²⁷Tdítdǎ, kǎdù àtìna wò ábhàlì nǐ: « P̀bǎlé, k̀nǐ íyànũ. » Ní, ròpè ndì uró rò, wò ábhàlì náadù Yèsù-tsánà nídyì ndàrà nà p̀bìndà.

Yèsù rǒvè dhu

(Màt 27.45-56; Mrk 15.33-41; Luk 23.44-49)

²⁸Wò dhu-dzidǎ, Yèsù ùni dhu, yà ndì ndira ònzìnà yà adzi ǎ kasu rǎkǎ wà kóró. Ní, ndíní Kàgàwà bhà Andítá ò ka kandí dhu náaká tí, kǎdù àtìna: « Ma mǐ ì idha-atdyú nà^k. » ²⁹Wò ndì kàsùmì ǎ, òdyògyè òdìvayì rǐ ì ònà atdí andu nǐ ìnè ànyìrǎ. Ní, p̀bànówí adù *sifòngò nídyì, 'òdù ndì òdìvayì ò, 'àdù ndì *sifòngò òtù *hìsòpò tí kátina itsukpó-tsù-dǎ, 'àva Yèsù-tsù. ³⁰Ní, Yèsù itdègu ndì òdìvayì àndù ndòtò, ní kǎdù àtìna: « Kóró dhu àkǎ wà. » Wò dhu-dzidǎ, kǎdù d̀na ìyù, afína ràdù itdè d̀tsí.

Atdí mùnowì rǐ Yèsù-òngò-kpa òdù àlì nǐ dhu

³¹Wò dhu anzì ndì ònà idho nǐ, *sàbatù tò ìndrù rǐ 'òbhòlò ònà idho. Obhó tí, ndì sàbatù-idhò nǐ ì ádrùngbǎ idho nyú P̀bàyàhúdì tò. Ní, P̀bàyàhúdì tó ádròdrǎ ale náazè nzá abvo rǒko mùsàlabhà dǎ ndì idho ǎ dhu. Ní, ndì dhu-okú d̀ rò, abádhí náawù Pìlatò bhà, 'òwù ì abvo nónzì, ndíní ka kùkò tí agàya-kpa, kadù ifonà mùsàlabhà dǎ rò. ³²Ní p̀bànówí náawù, 'àdù itsi mùsàlabhà dǎ ì Yèsù mànà ale-agà-kpa núkò. Abádhí núkò wemberè t'ále-agà-kpa, 'àdù òyò rí kisé ale-agà-kpa núkò átò. ³³P̀bétù, Yèsù-tí ì iwù ùvò rò, abádhí adù kòtù iwà afína itdè ró, ìnzì 'àdù agàna-kpa núkò. ³⁴Ní, k̀kò p̀bànówí nzínzì ǎ atdí mùnowì náadù Yèsù-òngò-kpa àlì nǐ. Ányìrǎ rò tí, azu mà idha mànà ràdù ìsòlò ndì k̀ngò-kpa ò rò. ³⁵Wòrǐ dhu rǐ ndònzì dhu nala nyìkpóna nyú nǐ ale náawe ka kpangba. Ndirò k̀nì dhu, ndì ràwe obhó dhu nyú, ndíní nyí nyú mà nyí nya'u tí ka átò. ³⁶Obhó tí, wò Yèsù-rǎ ndì nanzì dhu náanzì ndì, ndíní yà Kàgàwà bhà Andítá ò ka kandí dhu náaká tí. Ndi Andítá ràtina: « Kà-kpa nzínzì ǎ atdí ale-kpa mà ka kùkòya nzí! » ³⁷Ndirò, ngàtsi ngari ǎ, ndì Andítá ràtina tdítdǎ: « Abádhí agéréya pé ì, 'àndà yà òngòna-kpa ì udù àlì nǐ ale^m. »

Yèsù nótdù ka kí dhu

(Màt 27.57-61; Mrk 15.42-47; Luk 23.50-56)

³⁸Wò dhu-dzidǎ, Yòzefù yà Àrimàtayò tí kátina kigò ǎ ale, náarà Pìlatò bhà, ndàdù Yèsù-abvò nónzì kà-fó, ndíní ka kifo tí mùsàlabhà dǎ rò. Ndi Yòzefù nǐ átò Yèsù bhà ábhàlì. P̀bétù, kǎbhù nzá k̀nì ndì Yèsù bhà

^k 19.28 Zàb 69.22   ^l 19.36 Uvt 12.46; Zàb 34.21   ^m 19.37 Zàk 12.10

ábhàlì tí, Pbayàhúdì tó ádròdrò ale-òdò nónzi ndì ndarí dhu-okú dò rò. Ní, Pilatò níitdègu wò Yòzefù ùnò dhu ná'u, ní kädù àrà, ndädù Yèsù-abvò nífo mùsàlabhà dǎ rò. ³⁹Wò ndi kàsùmì ÿ, Nìkòdemù, yà atdíku arà àhu Yèsù-tí kúbhingá ale, náadù ìrà àhu átò Yòzefù-tí. Kíra yà mbèyi aróngu akye-tidò tó mbèmbè ìbhu kumi kilo nà fóná. Ndi akye ní'í *mànèmanè tí kátina itsu-dha mà, kàdzagulé-dha mà nà ka kángbò atdíkpá. ⁴⁰Ní, Yòzefù mà Nìkòdemù nà níitdu Yèsù-abvò, 'àkpòrò ngbóna wò ndi ndrùù róngu akye ì ùdho dóná mberù ní. Abádhí anzi ndi dhu àdhàdhì yà fíyó màndu ÿ Pbayàhúdì náarónzina abvo òtdù ì í rò dhu bhèyi. ⁴¹Wò ndi Yèsù ka kütónà mùsàlabhà dǎ ró, atdí inga ní'í inè. Ndirò, ndi inga ÿ, atdí ìbhu-òwútá yà inzà ka kápè ìndrù òtdù angyi ònà náadù ì'í inè átò. ⁴²Ní, sàbatù tó Pbayàhúdì rí 'òbhòlo dhu-okú dò rò, ndirò ìkyèrò ndi ìbhu nótù ndi dhu-okú dò rò, Yòzefù mà Nìkòdemù nà náadù ùvò Yèsù òtdù ndi ìbhu ò.

Yèsù rí ndìngbè dhu

(Màt 28.1-8; Mrk 16.1-8; Luk 24.1-12)

20 ¹Yengè-idhò ÿ bhòtsungá, inzà inga àpè ùbho mbèyi rórò, Màngàdalà tó kigò ÿ Màriyà níivà ndì, ndàrà Yèsù ka kótdù ì. Ní, kätù ìbhu lí'ò ka kápbi ní odu-íyà-ba iwà ka kògèrè igi ró. ²Ní, kángbò ndi owùna-lú, ndòkè wò dhu àwe Simoni Péterù mà, ngàtsi ábhàlì yà atdídǎ Yèsù azè mà nà tò, ndàti: «Iwà ka kítdu àlè tó Ádrùngbàle-abvò ìbhu ò rò, kowù nà. Ní, àlè kùni nzà ka kòwù kili ró-nga ! » ³Ní Péterù mà, wò ndi ngàtsi ábhàlì mà nà, náadù òwu Yèsù ka kótdù ì. ⁴Abádhí ambénà òtse dǎ ÿyò rò atdíkpá. Pbéttù, wò ngàtsi ábhàlì náadù òku, ndèbhà Péterù olù, ndädù àrà àhu angyi yà Yèsù ka kótdù ì. ⁵Ní, kítsi ndàgu, ndàndà ìbhu-ònga, ndädù yà Yèsù-abvò-ngbò ka kákpòrò ní mberù kèlè nála ányì. Pbéttù kädù nzà òtsù ányì. ⁶Tdítdǎ, yà olù ndi nùbhàna Simoni Péterù, níira àhu ányirò, ndädù òtsù ìbhu ò. Ní, kàdu yà Yèsù-abvò-ngbò ka kákpòrò ní mberù mà, ⁷yà kà-dò ka kátsi ní bérèse mà nà kèlè nótù ndi ìbhu ò. Ndi bérèse mà ní'í mbà atdíkpá abvo-ngbò ka kákpòrò ní mberù mà nà, pbéttù kǎ'í atdírdò ka kòkò kili ró. ⁸Nírò ní ndi yà angyi àrà nà àhu ábhàlì náadù òtsù ìbhu ò átò. Ní kàla wò dhu, ndädù dhu à'ù iwà Yèsù rìngbè ndi. ⁹Obhó tí, Kàgàwà bhà Andítá ò ka kúnò Yèsù dǎ dhu ní'í inzà ndi ndàpè kàbhà ábhàlì-dò àlè ró. Ndi Andítá ràtina: ìngbè kà rìngbèya ndi òvebvù rò". ¹⁰Wò dhu-dzidǎ, kòkò ÿyò ábhàlì náadù 'àdu, 'òwù firábvù.

Yèsù rí ndàvì Màngàdalà tó kigò ÿ Màriyà tò dhu

(Màt 28.9-10; Mrk 16.9-11)

¹¹Kòkò ábhàlì òwù dhu-dzidǎ, Màngàdalà tó kigò ÿ Màriyà níira àhu átò Yèsù ka kótdù ró, ndädù itsi ìde ndi ìbhu tí ndàmbe òdzi dǎ. Ní, òdzi

ⁿ 20.9 Zàb 16.10-11

ndì ndódzi rórò, kǎgú ndì, ndàndà ibhu-ònga. ¹²Kǎdù Kàgàwà bhà óyǒ mǎlàyíká nála ányì òkò ró. I mǎlàyíká núúfó òwǒwù mberù, 'àdù òko yà Yèsù-abvò ka kili ràyi ró. Atdí mǎlàyikà náadì kà-dò ka kili ràyi inǎ rò, ngǎtsi ràdù àdi kà-pfò inǎ rò. ¹³Ní i mǎlàyíká níivú dhu Màriyà-tsù, 'àti : «Iyá, ádhu nyi nyódzi ní?» Ní, Màriyà àdù dhu àdu abádhí tò, ndàti : «Ka kítdu wà pbàkà Ádrùngbǎle-abvò ibhu ò rò kòwù nà. Ní ma m̀nì nzá àdhà màtí ka kòwù kili dhu.»

¹⁴Ní wò dhu ndì ndùnò rò, Màriyà agéré ndì, ndàndà olù nga, ndàdù Yèsù nála ìdìdè ró. Pbétù, k̀ni nzá dhu Yèsù rǎrì ndì. ¹⁵Ní, Yèsù ivú dhu kà-tsù ndàti : «Iyá, ádhu nyi nyódzi ní? Ádhi nyi nyónena?» Ní wò Yèsù ka kòtdù òná inga-àbadhi tí ndì ndí Yèsù àti rò, Màriyà adù àtinà k̀nì : «Pbǎlé, dhu apé ìi nyi nyítdu ndi pbàkà Ádrùngbǎle-abvò, nyarà nà dhu tí, ní itè nyi nyàrà kili ró nga idù, ndíni ma madù tí àrà k̀idyì.» ¹⁶Ní, Yèsù adù k̀anzì óvòna rǒ, ndàti : «Màriyà!» Nírò ní ndi Màriyà náagéré ndì, ndàdù àtinà kà ní Pbàyàhúdí t'ávàna ò : «Ràbuni!» Kà-tì ní : «M̀limò.» ¹⁷Ní, Yèsù adù àtinà kà ní : «Ìnzí ùtò tsùdu! Obhó tí ma màpè nzá madù Àbadu-ti'ò. Pbétù, àrà nyòvo dhu adódu tò nyati, ma rǎrì àrà Àbadu-ti'ò. Ndi Àbadu ní Àbaku átò. Ka ní pbàkà Kàgàwà, ndirò ka ní f̀ukú Kàgàwà átò.» ¹⁸Ní, M̀gàdalà tó kigò ò Màriyà náadù àrà dhu òvò Yèsù bhà ábhàlì tò, ndàti : «Ma màla Ádrùngbǎle!» Kǎdù yà Yèsù àvinà ndùnò abádhí tò dhu náwe abádhí tò.

Yèsù rǐ ndàvì pb̀indà ábhàlì tò dhu

(M̀t 28.16-20; Mrk 16.14-18; Luk 24.36-49)

¹⁹Ndi yengè-idhò ò tí, pb̀ítsòngǎ, Yèsù bhà ábhàlì náandu ì atdí idza ò, 'àdù tsǎtsù ùpbi idzanǎ rò, Pbàyàhúdí tó ádròdrò ale-òdò nónzi ì í dhu-okú dò rò. Nírò ní ndi Yèsù ito ndì, ndidè abádhí nzínziya ò, ndàdù àtinà abádhí ní : «Nyòko màrùngà ò!» ²⁰Wò dhu ndì ndòrì dhu-dzidò, Yèsù adù ótsùna-tsirò mà, óngòna-kpa màna nítè pb̀indà ábhàlì tò. Ní i ábhàlì-idhè náadù ndìka atdíò, f̀iyó Ádrùngbǎle ì àla nídhunì. ²¹Yèsù àdù àtinà tdítò abádhí ní : «Nyòko màrùngà ò. Ádhàdhì yà Àba Kàgàwà níivi ma mirà yà adzi ò dhu bhèyi, ma mòvì nyí átò.» ²²Wò dhu ndì ndòrì dhu-dzidò, k̀ivò ihèna abádhí dò, ndàdù àtinà : «Nyàko Kàgàwà bhà ìlìlǎ-Alafí!» ²³F̀iyó nzérenga nyí nyùbà f̀iyò ale tò, Kàgàwà r̀ngò dhu ùbà átò. Ndirò, inzà nyí nyùbà f̀iyó nzérenga f̀iyò ale tò, kà rǐ nzí ongo àdù dhu ùbà átò.»

Yèsù rǐ ndàvì T̀masì tò dhu

²⁴Wò Yèsù rǐ ndàvì idzá pb̀indà ábhàlì tò òná k̀sumì ò, k̀abhà atdí kumì d̀nà óyǒ nà ábhàlì nzínzi ò atdí ale, T̀masì tí kátina níi'ì ìmbà. Ngǎtsi ndi T̀masì-òvò níi'ì D̀dimò°. ²⁵Ní, T̀masì ìrà àhu nzínziya ò rò,

° 20.24 D̀dimò-tì ní ozo tí ka kugu ale.

kǒkǒ ábhàlì adù àtìnà kà nǐ : « Mǎ màla wà àlě tó Ádrùngbǎle ! » Pbéù, Tùmasì adù àtìnà abádhí nǐ : « Ìnzá ma màla kǒtsú-tsíró mùsùmalì-bhu, madù ɔtsúdu-kpò nótù ndi mùsùmalì-bhu ò, ndirò kǒngò-kpa rǒ àlì-bhu ò rò, ma mí nǐ wò dhu ná'u akekpá màtí ! »

²⁶ Ní atdí yengè dzidǒ, Yèsù bhà ábhàlì náandu tsùya tdítǒ idzá, Tùmasì ràdù ìí átò nzínziya ǒ. Ní, àzembè inè tsàtsù rǐí idzanǎ rò ka kàpbì ró rórò, abádhí ala Yèsù iwà idè nzínziya ǒ ró. Ní Yèsù adù àtìnà abádhí nǐ : « Nyòko màrùngà ǒ ! » ²⁷ Tdítdǒ, kǎdù àtìnà Tùmasì nǐ : « Írà ɔtsúnù-kpò nà iró, ndirò, ándà pé ɔtsúdu-tsíró nga. Ígba ɔtsúnù, nyadù ɔtsúnù-kpò nótù ɔngòdu rǒ àlì-bhu ò. Nzàbhù afínù rùgùrù, dhu àkǎ nya'ù dhu à'u tí. » ²⁸ Ní, Tùmasì adù àtìnà Yèsù nǐ : « Ìnyi ní pbàkà Ádrùngbǎle, pbàkà Kàgàwà. » ²⁹ Yèsù adù àtìnà kànǐ : « Nyi nya'ù tí ma nyìkpónu nyú nǐ nyi nyàla ma dhu-okú dò rò ? Hirò nónzi ale ní, yà inzá ì àla dhu rórò arí dhu à'u ale ! »

Yùwanì andí pbìndà bhùkù okúna dò rò dhu

³⁰ Yèsù anzì ábhǒ ngùkpà wìwì nyú pbìndà ábhàlì-ònzǐ. Ní, i wìwì àndi ka kadù nzá yàrí bhùkù ò. ³¹ Pbéù, yàrí bhùkù ò ka kandí wìwì-tsí, ní ka kandí, ndínǐ ìndrù náa'u tí dhu, Yèsù ràrǐ Krístò, Kàgàwà t'ídhùnà. Ndirò ka kandí ka ndínǐ ka nà'ù ale, náadù tí ípìrǒnga nábà kǒvò rǒ.

Yèsù rǐ ndàvì pbìndà àrùbhù ábhàlì tò dhu

(Màt 4.18-22; Mrk 1.16-20; Luk 5.1-11)

21 ¹ Wò dhu-dzidǒ, Yèsù avì ndì tdítǒ àrùbhù pbìndà ábhàlì tò, Tìbèriyà tí kátina rèrù-bidǒ^p. Yàrí ní ndi, kǎvì ndì abádhí tò tí dhu. ² Wò ndi kàsùmì ǒ, Sìmonì Péterù mà, Tùmasì Dìdimò tí kátina mà, Nàtanelì, Gàlìlayà tó pbìri ǒ atdí pbanga, Kanà tí kátina ǒ ale mà, Zèbèdayò bhà inzo mà, ndirò Yèsù bhà ǒyǒ ngùkpà ábhàlì mànà, nííí atdíkpá. ³ Ní pbítsǒngǎ, Sìmonì Péterù ati ɔdhína nǐ : « Ma màrà wà ìbhè ùpe. » Ní, i kà t'ódhína adù àtìnà kà nǐ : « Mǎ'ì mà átò, mǎ mówu atdíkpá nyi mànà. » Ní ànyìrǒ rò tí, abádhí adù ìvǎ 'òwù, 'àdù ùpo ibhú ò. Pbéù, ndi iku ǒ, abádhí abà nzá atdí dhu mà.

⁴ Nírò ní ndi màmbì òzè ndì rò, Yèsù idè rèrù-bidǒ. Ní, ka ì àla rò, ábhàlì adù nzá dhu ùnì Yèsù ràrǐ ndi. ⁵ Ní, Yèsù adù dhu ìvu abádhí-tsù, ndàtì : « Nzónzò, nyí tǐí inè ònyù nà ake màtí ? » Ní, abádhí adù dhu adu kàtò, 'àtì : « Ìmbǎ ! » ⁶ Ní Yèsù adù àtìnà abádhí nǐ : « Nyàpe pé imbi fangà dònǎ rò ibhú tò, ní nyí nyí dhu nábà àbà. » Ní, abádhí adù imbi nápe yà Yèsù ìtè ró, ndi imbi ìdha abádhí rǐ dhu ràdù abádhí lè mà nónzi ònzi tí, abhò ìbhè rǐí kà ò dhu-okú dò rò. ⁷ Ní, wò dhu ndì ndàla rò, yà atdíǒ Yèsù ózè pbìndà ábhàlì náadù àtìnà Péterù

^p 21.1 Ngàtsi ndi Tìbèriyà tó rèrù-ɔvò ní Gàlìlayà tó rèrù.

ní: «Hàkà! Ádrùngbàle Yěsù ní wò!»
 Ní, Péterù itdègu fìyó Ádrùngbàle tí kà
 ríí dhu níri, náadù mberù àfò róná, ìwa
 ndì ndìwà róná rò ró ndi mùdzarù ìí
 nídhuní. Wò dhu-dzidó, kǎdù ndibvu
 idha ò. ⁸Ngǔkpà ábhàlì náadù òko
 'àmbe ìwu dó ìbhú ó, ìbhè-mbí àdha ì í
 rórò. Ndi imbi níí abho nyú ìbhè nòtsì,
 ndalè ní. Ndirò, ì ábhàlì níí mbá itseta
 nyú idha-bidó rò. Abádhí ìí mbèmbè
 atdí miyà mètèrè kèlè tí idha-bidó rò.

⁹Ní, ìbhú ó rò ì ifò 'ùdà idha-bidó
 rò, abádhí ala kàzu-li ìbhè ka kùli
 ràmbe ìbi dó dóná, ndirò m̀gati
 ràdù ìí átò tiná ró. ¹⁰Ní, Yěsù adù
 àtinà abádhí ní: «Nyìwù pé kǎkò nyí
 nyòkyè ìbhè-rórò nà.» ¹¹Ní, Sìmonì
 Péterù adù ùpo tǎftǎdó ìbhú ó, 'adù
 imbi ìpfo ìbhú ó rò áyà-bvudò. Ndi imbi níí
 iwà ndì ndalè atdí miyà, imbo
 kumì dóná ìbhù nà ádròdró ìbhè ní ró.
 Pbétù, ìmbà dhu ìí wò dhu bvùtí
 mǎtí ìbhè àlè kà 'ò dhu tí, ní ndi imbi
 náadù nzá ndùdru. ¹²Ní, ìbhè níbi
 dhu-dzidó, Yěsù adù pbìndà ábhàlì
 nánzi, ndàti: «Nyìwù nyònyu dhu!»
 Wò ndi kàsùmì ó, ábhàlì nzínzi ó
 atdí ale mà náadù nzá dhu ìvu
 Yěsù-tsù ndàti, kà rǎrì àdhi. Obhó tí,
 abádhí nùuni wà dhu fìyó Ádrùngbàle
 rǎrì ndi. ¹³Ní, Yěsù adù ìndri
 abádhí-tí'ò, ndìdyì m̀gati, ndàdù
 ùndónà abádhí-fó. Kǎdù ìbhè
 nùgù átò, ndùndò abádhí-fó. ¹⁴Wòrì
 níí ìbhù rí kisé ní Yěsù rí
 ndàvì pbìndà ábhàlì tò, òve-bvù
 rò ndi ndíngbè ndi dhu-dzidó dhu.

© 1996 David C. Cook

*Yěsù bhà ábhàlì rí ìbhè ókyè
 abho nyú dhu (21.1-6)*

Yěsù rí Péterù ìlì ràdi pbìndà tàrà t'úndatátale tí dhu

¹⁵Ónyù pbìndà ábhàlì ónyù dhu-dzidó, Yěsù adù dhu ìvu Sìmonì Péterù-
 tsù, ndàti: «Sìmonì, Yùwanì t'ídhùnà, nyi nyú, nyi nyóze tí wà ma, ròsè
 kóró kǎkà ngǔkpà òdhnù nòze ima tí dhu dónà?» Ní, Péterù adù dhu àdu
 kà tò, ndàti: «Íwà Ádrùngbàlé! Nyi nyú, nyi nyùnì wà dhu iwà ma róze
 atdíídó.» Ní, Yěsù adù àtinà kà ní: «Óngù pbàkà tàrà.» ¹⁶Óyo rí kisé ní,
 Yěsù ivú dhu Sìmonì-tsù, ndàti: «Sìmonì, Yùwanì t'ídhùnà, nyi nyóze
 tí wà ma?» Ní, Sìmonì adù dhu àdu kàtò, ndàti: «Íwà Ádrùngbàlé! Nyi
 nyùnì wà dhu iwà ma róze nyi.» Ní, Yěsù adù àtinà kà ní: «Ádí pbàkà
 tàrà t'úndatátale tí.» ¹⁷Ìbhù rí kisé ní, Yěsù ivú dhu Sìmonì-tsù, ndàti:
 «Sìmonì, Yùwanì t'ídhùnà, ìnyi nyú nyi nyóze tí wà ma?» Ní, wò dhu
 ndi ndìrì rò, ìzu náadù Sìmonì ùka atdíídó, ìbhù-gùna Yěsù ivù dhu tsùnà,
 ndàti: «Nyì nyóze tí wà ma?» dhu-okú dò rò. Ní, Sìmonì adù dhu àdu

Yèsù tò, ndàti : « Ádrùngbàlé, inyi nyú nyi nyúni wà kóró dhu. Ní, nyi nyùni wà dhu iwà ma rózè nyi. » Ní, Yèsù adù àtìnà kà nǐ: « Óngù pbàkà tàmà. ¹⁸Ma mí obhó dhu núnò indù. Ìndrù-ɔwú tí nyi nyí'í òná kàsùmì ǎ, nyi nyongónà rùnù dhu ìso nyi-tírò, nyadù àrà afínù òzè i. Pbétù, màlà tí nyi nyóngo rò, nyi nyóngo okùnù náyi⁹, ngàtsi ale ràdù ndi rùnù dhu ìso, ndàdù dènu òtdì, ndàrà nyi nà inzà afínù òzè i. » ¹⁹Yèsù avò dhu wò dhu bhèyi Péterù tò, ndíní ìngbà dhu bhèyi ɔve-tidò nǐ màtí Péterù ɔvéya dhu nitè tí, ndi kàbhà ɔve ràdù Kàgàwà-ɔvò àbhù rìlè ndi. Wò dhu ndi ndùnò dhu-dzidǎ, Yèsù adù àtìnà Péterù ní: « Éngù owùdu. »

Yèsù rǐ dhu àwě Péterù tò yà atdíǎ ndi ndòzè pbìndà ábhàlǐ dǎ dhu

²⁰Ní, òwu ì ówu rórò, Péterù agéré ndi, ndàndà olùnga, ndàdù yà atdíǎ Yèsù ózè pbìndà ábhàlǐ nála owùya ǎ rírà ró. Wò ndi ábhàlǐ ní ndi yà ònyù-tsùnà ì fǐ rórò ndi nilo Yèsù-dò, ndivù dhu kà-tsù, ndàti : ràrǐ àdhi ndi kípǎ rǐ ndàbhù òmvù-fó. ²¹Ní, Péterù itdègu wò ábhàlǐ àlà, ní kàdù dhu ìvu Yèsù-tsù, ndàti : « Olu Ádrùngbàlé, ádhu ndi wò atdíǎ nyi nyózè pbùkù ábhàlǐ rǎ ndi nɔnzíya ? » ²²Ní, Yèsù àdù dhu àdu Péterù tò, ndàti : « Ma mapé kòzè ràdi, ìnzǐ ròvè, ràrà àhù òrù-akpà ò rò ma míngo tdítǎ yà adzi ǎ òná idhò ò, ní ndi dhu àndà tí inyi ? Pbétù, ma màtina nyi nǐ : « Éngù owùdu ! » » ²³Wò dhu bhèyi Yèsù ùnò dhu-òyǐ náadù ndùgà ka ná'ù ale nzínzi ǎ, ì ale ràdù àmbe àtìnà dǎ, ìnzǐ wò atdíǎ kòzè ábhàlǐ rɔvéya. Obhó nyú, Yèsù ati nzà ìnzǐ kà rɔvéya, pbétù, kǎti Simonì nǐ: ndi rapé ndi ábhàlǐ nózè ìnzǐ ròvè, ràrà àhù òrù-akpà ò rò ndi ndíngo tdítǎ yà adzi ǎ òná idhò ò, ní ndi dhu ràndà tí ka.

²⁴Kòrǐ dhu nawe, ndàdù àndìnà ale ní yà atdíǎ Yèsù azè ábhàlǐ. Ndirò, mà mà'ù wà dhu kǎndí dhu ràrǐ obhó dhu nyú. ²⁵Yèsù anzi ábhǎ ngùkpà dhu nyú. Ní, ka kandíyana gukyè ì dhu atdátídirà ǎ, ní kóró ì dhu ka kǎndí òyà bhùkù náakána nǐ yà adzi ǎ.

⁹ 21.18 Péterù rǐ okùna òyǐ, ngàtsi ale ràdù rónà dhu ìso dhu tí Yèsù ati dhu ní, màsàlabhà dǎ ka kùtɔya Péterù dhu.